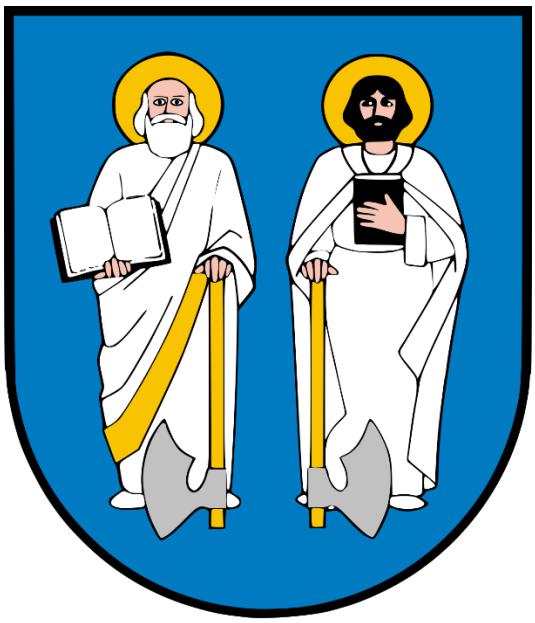

Strategia Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036

Projekt, wersja 1.1 z dnia 05.09.2026 r.

Rząśnia, 2026 r.

Urząd Gminy w Rząśni

ul. 1 Maja 37
98-332 Rząśnia
Kontakt: tel. 44 631-71-22
Fax: 44 738-01-50
E-Mail: gmina@rzasnia.pl
Strona internetowa: https://rzasnia.pl/

Opracowanie:
dr hab. Andrzej Raszkowski, prof. UEW
e-mail: andrzej.raszkowski@ue.wroc.pl
tel. 606 262 335
LinkedIn:
https://www.linkedin.com/in/andrzej-raszkowski/

Spis treści

Wprowadzenie 4
1. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej 6
1.1. Wprowadzenie, sfera społeczna 6
1.2. Sfera gospodarcza 19
1.3. Sfera przestrzenna oraz klimatyczno-środowiskowa 25
2. Podsumowanie przeprowadzonej diagnozy – wnioski i rekomendacje 31
3. Analiza SWOT Gminy Rząśnia 40
4. Misja i wizja Gminy Rząśnia 44
5. Cele strategiczne, operacyjne, zadania w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym 48
6. Zbieżność merytoryczna strategii z innymi, kluczowymi dokumentami strategicznymi 54
7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej 65
8. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej 71
9. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa łódzkiego wraz z zakresem planowanych działań 79
10. Dodatkowe obszary kluczowe dla gminy wraz z zakresem planowanych działań 84
11. Uwarunkowania wodne oraz związane ze zmianami klimatu 87
12. System realizacji strategii, źródła finansowania 93
13. Literatura pomocnicza 108
14. Spis wykresów 109
15. Spis tabel 110
16. Spis map 111
17. Załączniki (opcjonalnie) 112

Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 jest kluczowym dokumentem wyznaczającym długofalowe kierunki rozwoju społecznego, gospodarczego, przestrzennego oraz klimatyczno-środowiskowego gminy. Jej opracowanie stanowi odpowiedź na potrzebę prowadzenia spójnej, zrównoważonej i odpowiedzialnej polityki lokalnej, uwzględniającej zarówno obecne zasoby i potencjały Gminy Rząśnia, jak i wyzwania, które mogą determinować jej rozwój w kolejnych latach. Do najważniejszych z nich należą niekorzystne tendencje demograficzne, potrzeba utrzymania wysokiej jakości i dostępności usług publicznych, dywersyfikacja lokalnej gospodarki, rozwój przedsiębiorczości i atrakcyjności inwestycyjnej, a także przygotowanie gminy do społecznych, gospodarczych i przestrzennych konsekwencji transformacji energetycznej obszaru bełchatowskiego. Strategia opiera się na kompleksowej diagnozie sytuacji gminy oraz identyfikacji jej potencjałów endogenicznych, wśród których szczególne znaczenie mają rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna, dostępność terenów inwestycyjnych, potencjał finansowy samorządu, aktywność lokalnej społeczności oraz poprawiająca się dostępność transportowa.

Dokument tworzy ramy dla podejmowania skoordynowanych decyzji inwestycyjnych, organizacyjnych i planistycznych, a także dla efektywnego zarządzania rozwojem lokalnym. Jego zapisy mają ułatwiać przygotowywanie przedsięwzięć odpowiadających na rzeczywiste potrzeby mieszkańców oraz skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych, pochodzących zarówno z funduszy Unii Europejskiej, jak i krajowych programów wsparcia. Strategia uwzględnia cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 oraz priorytety polityki spójności Unii Europejskiej na lata 2021-2027. Jest również spójna z możliwościami finansowania działań w ramach programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027, Krajowego Planu Odbudowy, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji oraz innych instrumentów wspierających rozwój obszarów wiejskich, transformację energetyczną, ochronę środowiska, przedsiębiorczość i poprawę jakości usług publicznych.

Strategia została opracowana na podstawie art. 10e-10g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2026 r. poz. 662), określających zasady przygotowania strategii rozwoju gminy, jej obowiązkowe elementy, tryb konsultowania oraz opiniowania.

Uwzględniono również przepisy ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2025 r. poz. 198, z późn. zm.), regulującej system prowadzenia polityki rozwoju oraz zasady zapewniania spójności dokumentów strategicznych.

W zakresie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, ustaleń i rekomendacji dotyczących polityki przestrzennej oraz powiązania strategii z systemem planowania przestrzennego zastosowanie mają przepisy ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2026 r. poz. 538, z późn. zm.). Kwestie związane z udziałem społeczeństwa, ochroną środowiska oraz oceną wpływu realizacji ustaleń strategii na środowisko rozpatrywane są zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2026 r. poz. 670).

Bezpośrednią podstawę rozpoczęcia prac nad dokumentem stanowi Uchwała nr XVII/120/2025 Rady Gminy Rząśnia z dnia 14 listopada 2025 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji. Proces przygotowania dokumentu oparto na analizie danych statystycznych, dokumentów strategicznych i planistycznych, Raportu o stanie Gminy Rząśnia oraz wynikach konsultacji społecznych z udziałem mieszkańców, jednostek organizacyjnych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i pozostałych interesariuszy lokalnych.

Andrzej Raszkowski

1. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

1.1. Wprowadzenie, sfera społeczna

Gmina Rząśnia posiada wielowiekową historię, której początki udokumentowane są co najmniej od XIV wieku. Najstarsze wzmianki odnoszą się przede wszystkim do parafii w Rząśni oraz należących do niej dóbr. Z działalnością parafialną i rozwojem lokalnego osadnictwa związana jest również historia Stróży, gdzie zachował się drewniany kościół pochodzący z 1690 roku. Ważne miejsce w dziedzictwie kulturowym gminy zajmuje Biała, związana z postacią Marcina Bielskiego - renesansowego kronikarza, historyka i poety, który mieszkał i tworzył na tym terenie. Przez stulecia podstawą funkcjonowania miejscowej społeczności pozostawało rolnictwo, które ukształtowało krajobraz, strukturę osadniczą oraz tradycje poszczególnych miejscowości.

Gmina Rząśnia jest gminą wiejską położoną w południowo-zachodniej części województwa łódzkiego, w granicach powiatu pajęczańskiego. Zajmuje powierzchnię około 86 km², co stanowi blisko 10,7% obszaru powiatu. Od północy i północnego wschodu graniczy z gminą Szczerców, od północnego zachodu z gminą Rusiec, od wschodu z gminą Sulmierzyce, od południa z gminą Pajęczno, natomiast od zachodu z gminą Kiełczygłów. Pod względem administracyjnym obejmuje 14 sołectw: Augustów, Będków, Białą, Broszęcin-Kolonię Broszęcin, Gawłów, Kodrań-Kopy, Marcelin, Rekle, Rząśnię, Stróżę, Suchowolę Wieś, Suchowolę Majątek, Zielęcin oraz Żary-Rychłowiec. Głównym ośrodkiem administracyjnym, usługowym i społecznym pozostaje miejscowość Rząśnia.

Położenie gminy na styku Kotliny Szczercowskiej i Wysoczyzny Bełchatowskiej wpływa na zróżnicowanie jej krajobrazu oraz warunków przyrodniczych. Północna część obszaru ma charakter równinny i obejmuje doliny Krasówki i Niecieczy, płaskie obniżenia terenowe oraz liczne formy wydmowe. Doliny rzeczne są rozległe, miejscami zatorfione i wyróżniają się szerokimi dnami. Południowa część gminy charakteryzuje się bardziej urozmaiconą rzeźbą, związaną z wzniesieniami moreny czołowej w rejonie Gawłowa i Białej. Najwyższe kulminacje, położone w okolicach Rżowa, osiągają około 237,6 m n.p.m., podczas gdy w północnej części gminy wysokości wynoszą około 167-170 m n.p.m. Powierzchnia terenu jest zasadniczo nachylona w kierunku północnym i północno-zachodnim, ku dolinie Widawki.

Warunki klimatyczne Gminy Rząśnia są zbliżone do cech klimatu Polski środkowej. Dominują wiatry z sektorów zachodnich, a ich kierunki wykazują zmienność sezonową. W chłodniejszej części roku częściej występują wiatry południowo-zachodnie, natomiast od lata do jesieni przeważają kierunki zachodnie i północno-zachodnie. Najniższe średnie temperatury notowane są w styczniu, a najwyższe w lipcu. Uwarunkowania klimatyczne oraz postępujące zmiany klimatu zwiększają znaczenie racjonalnego gospodarowania wodą, ochrony gleb, rozwoju retencji, przeciwdziałania suszy oraz wzmacniania odporności lokalnych ekosystemów.

Istotnym elementem środowiska przyrodniczego gminy są lasy, w których dominującym gatunkiem jest sosna. Pełnią one funkcje ochronne, krajobrazowe i rekreacyjne, jednak ich stan pozostaje powiązany z oddziaływaniem przemysłu wydobywczego, zmianami stosunków wodnych oraz presją wynikającą z emisji przemysłowych. Odwodnienie związane z eksploatacją węgla brunatnego wpłynęło szczególnie na siedliska wilgotne, ekosystemy łąkowe i bagienne oraz starsze drzewostany. Ochrona i odbudowa zasobów przyrodniczych, zachowanie ciągłości terenów leśnych oraz dostosowanie gospodarki wodnej do zmieniających się warunków stanowią ważne wyzwania rozwojowe w perspektywie lat 2026-2036.

Jednym z najważniejszych czynników kształtujących współczesną przestrzeń Gminy Rząśnia jest eksploatacja węgla brunatnego w ramach Odkrywki Szczerców. Działalność górnicza doprowadziła do znacznych przeobrażeń powierzchni terenu, zmian układu hydrograficznego oraz przekształceń funkcjonalnych północnej części gminy. Powstały rozległe wyrobiska i zwałowiska nadkładu, a koryto rzeki Krasówki zostało przełożone. Eksploatacja surowców przyniosła gminie wymierne korzyści gospodarcze i finansowe, ale jednocześnie spowodowała trwałą ingerencję w krajobraz, stosunki wodne, warunki produkcji rolnej i zasoby przyrodnicze. W okresie obowiązywania strategii szczególnego znaczenia nabierze przygotowanie gminy do transformacji gospodarczej oraz nadawania nowych funkcji terenom pogórniczym.

Rolnictwo przez wiele lat stanowiło podstawę lokalnej gospodarki, jednak jego rozwój ograniczają przeciętna jakość części gleb, rozdrobnienie gospodarstw, stosunkowo niski poziom intensywności produkcji oraz zmiany stosunków wodnych wywołane odwodnieniem odkrywki. Obniżenie poziomu wód gruntowych oddziałuje na produktywność gleb, szczególnie

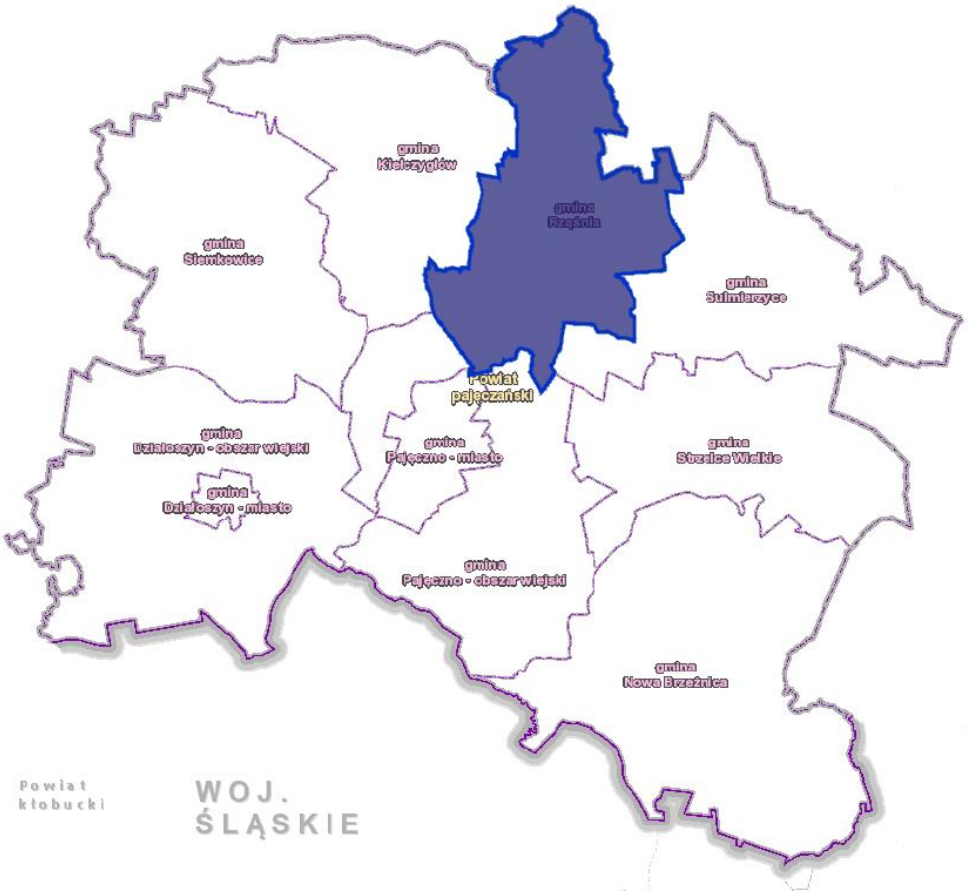
na siedliskach zależnych od wód powierzchniowych i gruntowych. W przyszłości rozwój rolnictwa powinien opierać się na zwiększaniu jakości i wartości dodanej produkcji, wspieraniu lokalnego przetwórstwa, krótkich łańcuchów dostaw, rolnictwa przyjaznego środowisku oraz dywersyfikacji źródeł dochodów gospodarstw.

Przemiany gospodarcze po 1989 roku przyczyniły się do rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości oraz wzrostu znaczenia sektora prywatnego. Na terenie gminy funkcjonują przede wszystkim mikro- i małe przedsiębiorstwa działające w budownictwie, handlu, transporcie, przetwórstwie i usługach. Ważnym wyzwaniem pozostaje dalsze różnicowanie lokalnej gospodarki, rozwój nowych specjalizacji oraz zmniejszanie zależności od kompleksu górniczo-energetycznego. Potencjał rozwojowy tworzą tereny inwestycyjne, poprawiająca się dostępność komunikacyjna, lokalne zasoby ludzkie oraz możliwości finansowania przedsięwzięć związanych ze sprawiedliwą transformacją, odnawialnymi źródłami energii, gospodarką obiegu zamkniętego i nowoczesnymi usługami.

Turystyka na terenie Gminy Rząśnia nie odgrywa obecnie wiodącej roli gospodarczej, jednak istnieją zasoby umożliwiające stopniowy rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych. Należą do nich zabytkowe obiekty sakralne, w tym drewniane kościoły w Stróży i Białej, kościół w Rząśni, zabytkowa kaplica cmentarna, dziedzictwo związane z Marcinem Bielskim oraz specyficzny krajobraz przemysłowy Odkrywki Szczerców. Barierami pozostają ograniczona baza noclegowa i gastronomiczna oraz brak rozwiniętej oferty agroturystycznej. W perspektywie strategicznej możliwe jest tworzenie produktów łączących turystykę kulturową, edukacyjną, industrialną i przyrodniczą, a także rozwijanie tras pieszych, rowerowych i miejsc rekreacji.

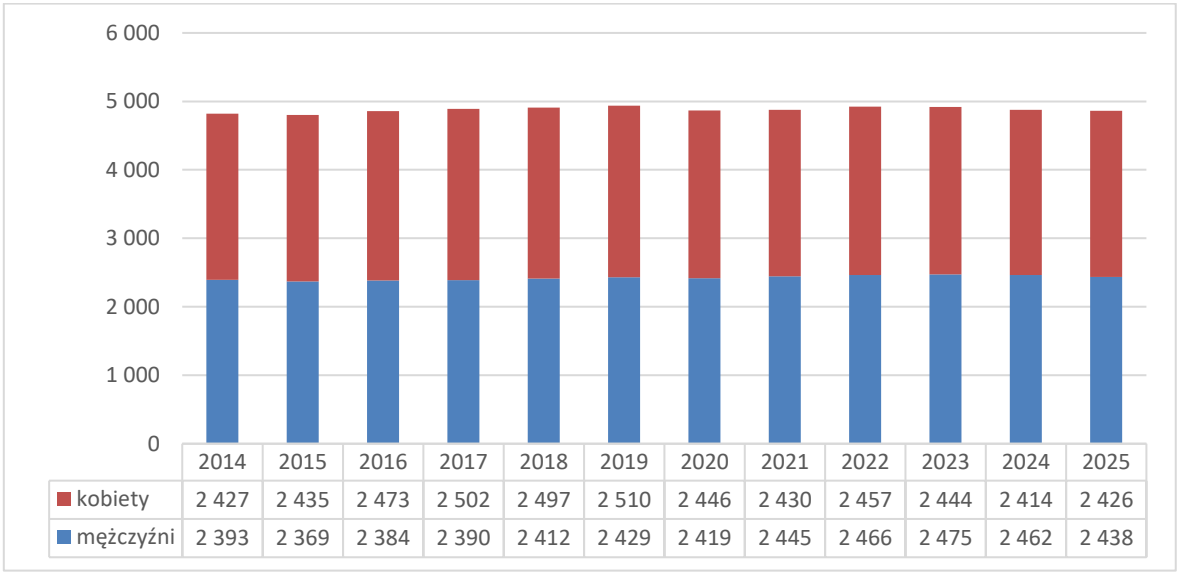
Realizację zadań publicznych i polityki rozwoju wspiera rozbudowany system jednostek organizacyjnych gminy. Obejmuje on Urząd Gminy w Rząśni, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Żłobek „Kubuś i Przyjaciele”, Gminny Zespół Oświaty, Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Jana Pawła II w Rząśni, Szkołę Podstawową im. Marcina Bielskiego w Białej, Zakład Gospodarki Komunalnej, Gminną Bibliotekę Publiczną oraz Gminny Ośrodek Zdrowia. Jednostki te zapewniają mieszkańcom dostęp do usług administracyjnych, edukacyjnych, opiekuńczych, zdrowotnych, kulturalnych i komunalnych, a ich sprawne funkcjonowanie stanowi jeden z podstawowych warunków utrzymania wysokiej jakości życia.

Mapa 1. Położenie Gminy Rząśnia na tle powiatu pajęczańskiego

Źródło: Raportu o stanie Gminy Rząśnia za rok 2025

Wykres 1. Stan ludności

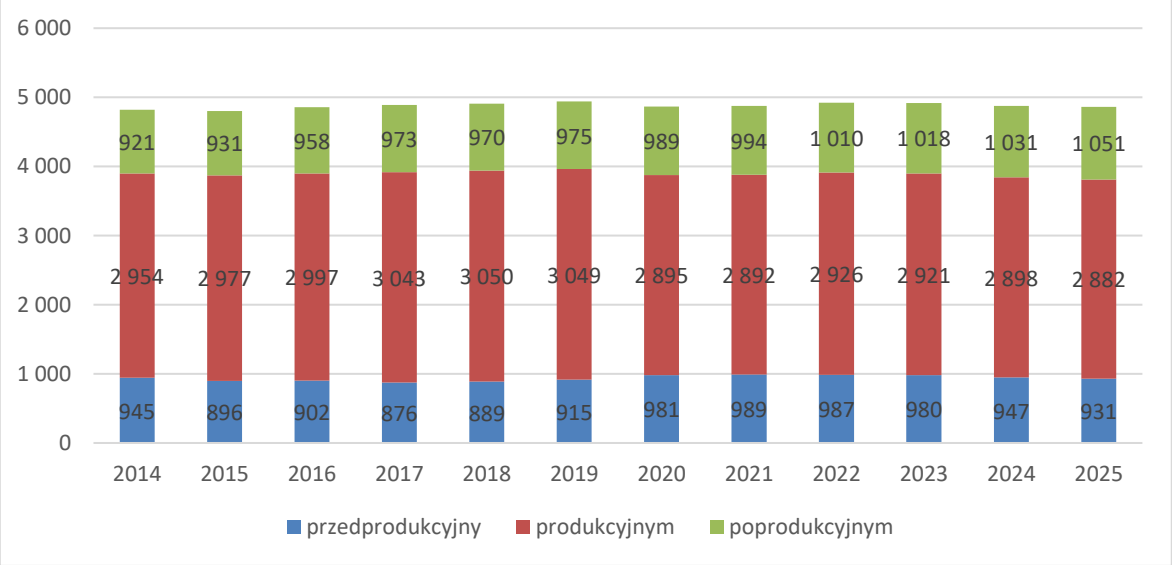
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
kobiety	2 427	2 435	2 473	2 502	2 497	2 510	2 446	2 430	2 457	2 444	2 414	2 426
mężczyźni	2 393	2 369	2 384	2 390	2 412	2 429	2 419	2 445	2 466	2 475	2 462	2 438

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2014-2025 liczba mieszkańców Gminy Rząśnia pozostawała względnie stabilna, oscylując w przedziale od 4 804 osób w 2015 roku do 4 939 osób w 2019 roku. W całym analizowanym okresie populacja zwiększyła się nieznacznie, z 4 820 do 4 864 osób, czyli o około 0,9%, jednak po osiągnięciu maksimum w 2019 roku widoczna jest tendencja spadkowa, przerywana krótkotrwałym wzrostem w latach 2021-2022. W latach 2023-2025 liczba ludności zmniejszyła się o 55 osób, co może sygnalizować stopniowe osłabienie lokalnego potencjału demograficznego.

Zmianie uległa również struktura ludności według płci – do 2020 roku liczebnie przeważały kobiety, natomiast od 2021 roku nieznaczną przewagę mają mężczyźni; w 2025 roku było ich 2 438 wobec 2 426 kobiet. Relatywna stabilność liczby mieszkańców stanowi korzystne uwarunkowanie dla utrzymania lokalnych usług publicznych, rynku pracy i popytu wewnętrznego, nie powinna jednak przesłaniać ryzyka dalszego odpływu ludności, zwłaszcza osób młodych i aktywnych zawodowo. Z perspektywy rozwoju gminy istotne będzie zatem wzmacnianie atrakcyjności osiedleńczej, rozwój dostępnego mieszkalnictwa, poprawa jakości usług społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających podejmowaniu pracy i prowadzeniu działalności gospodarczej.

Wykres 2. Struktura ludności według wieku

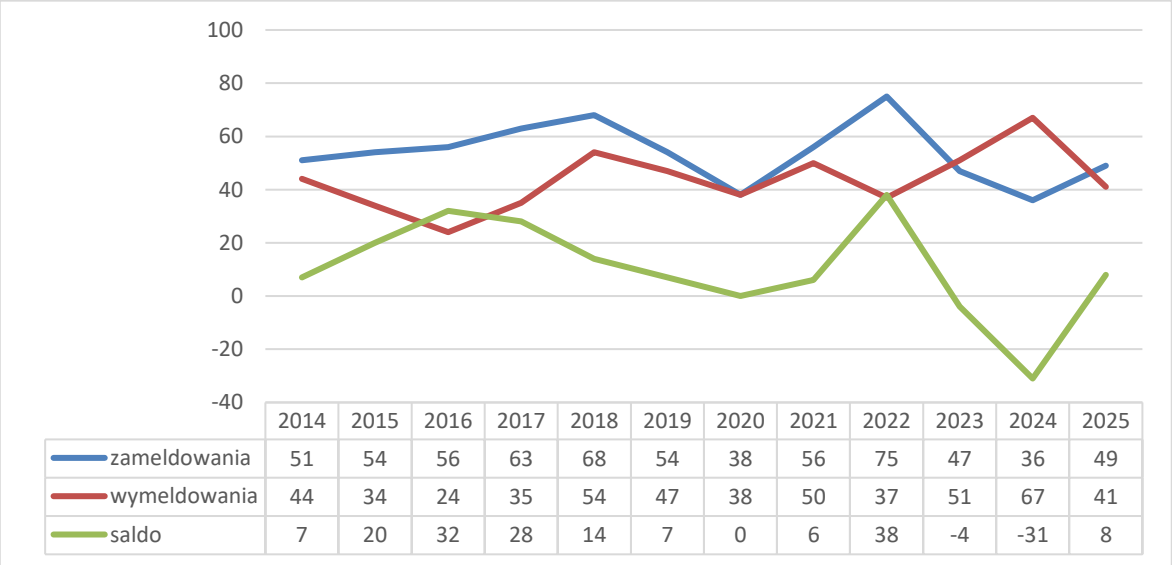

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2014-2025 ogólna liczba mieszkańców Gminy Rząśnia pozostawała względnie stabilna, jednak struktura wieku wskazuje na postępujące starzenie się społeczności lokalnej. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła z 921 do 1 051, czyli o 14,1%, a ich udział

w populacji zwiększył się z około 19,1% do 21,6%. Jednocześnie liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym zmniejszyła się z 2 954 do 2 882, co oznacza spadek o 72 osoby i obniżenie udziału tej grupy z 61,3% do 59,3%. Relatywnie stabilna pozostawała populacja w wieku przedprodukcyjnym, która zmalała z 945 do 931 osób, przy czym po okresowym wzroście w latach 2020-2023 ponownie odnotowano jej spadek. Istotnym sygnałem jest zmiana relacji między najmłodszymi a najstarszymi mieszkańcami: w 2014 roku liczba osób w wieku przedprodukcyjnym przewyższała liczbę seniorów, natomiast w 2025 roku na 100 osób młodych przypadało już około 113 osób w wieku poprodukcyjnym. Tendencja ta może prowadzić do zmniejszania zasobów lokalnego rynku pracy, wzrostu zapotrzebowania na usługi zdrowotne, opiekuńcze i transportowe oraz większych obciążeń systemu pomocy społecznej. W polityce rozwoju gminy zasadne jest zatem równoczesne wzmacnianie atrakcyjności osiedleńczej dla młodych rodzin, tworzenie warunków do aktywności zawodowej mieszkańców oraz dostosowywanie infrastruktury i usług publicznych do potrzeb rosnącej grupy seniorów.

Wykres 3. Saldo migracji

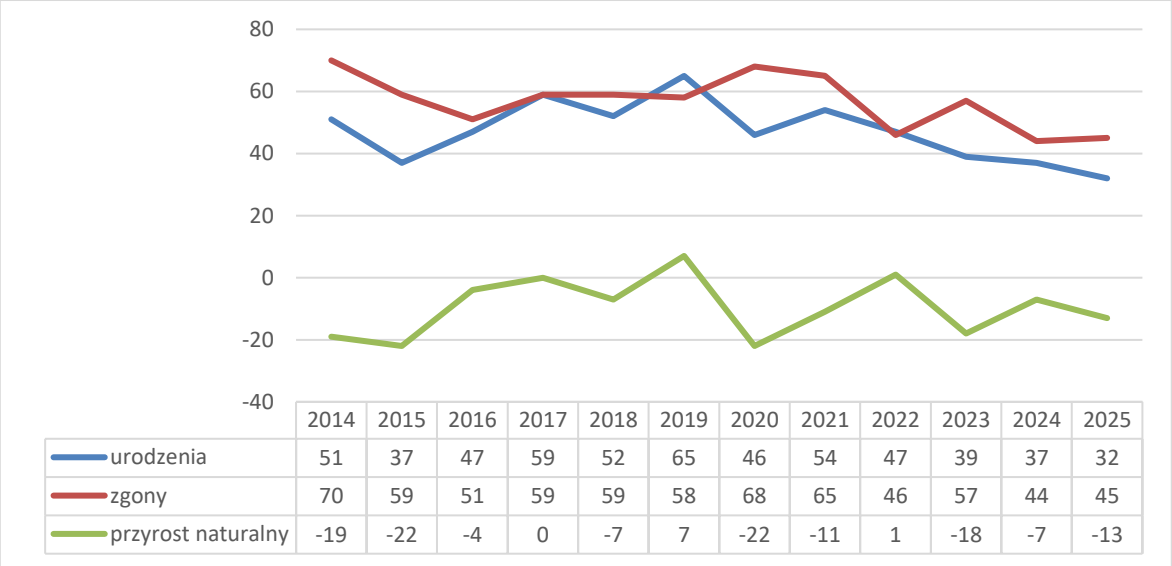
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
zameldowania	51	54	56	63	68	54	38	56	75	47	36	49
wymeldowania	44	34	24	35	54	47	38	50	37	51	67	41
saldo	7	20	32	28	14	7	0	6	38	-4	-31	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Saldo migracji w Gminie Rząśnia w latach 2014-2025 charakteryzowało się znaczną zmiennością, przy czym przez większość analizowanego okresu liczba zameldowań przewyższała liczbę wymeldowań. Szczególnie korzystna sytuacja wystąpiła w latach 2015-2017, kiedy saldo migracji wynosiło od 20 do 32 osób, oraz w 2022 roku, gdy osiągnęło najwyższy poziom 38 osób przy 75 zameldowaniach i 37 wymeldowaniach. Odwrócenie

tej tendencji nastąpiło w latach 2023-2024, kiedy odnotowano ujemne saldo wynoszące odpowiednio -4 i -31 osób, co w 2024 roku było konsekwencją jednoczesnego spadku liczby zameldowań do 36 oraz wzrostu liczby wymeldowań do 67. Dane za 2025 rok wskazują na poprawę sytuacji - 49 zameldowań wobec 41 wymeldowań oznacza dodatnie saldo na poziomie 8 osób - jednak nie przesądza to jeszcze o trwałym odwróceniu niekorzystnej tendencji z dwóch poprzednich lat. Wahania salda migracji mogą świadczyć o zmiennej atrakcyjności osiedleńczej gminy, zależnej między innymi od dostępności mieszkań, miejsc pracy, jakości usług publicznych i skomunikowania z większymi ośrodkami. Z punktu widzenia polityki rozwoju istotne będzie wzmacnianie czynników zatrzymujących obecnych mieszkańców oraz przyciągających nowych, zwłaszcza osoby młode, rodziny z dziećmi i osoby aktywne zawodowo, poprzez rozwój oferty mieszkaniowej, poprawę dostępności komunikacyjnej, podnoszenie jakości przestrzeni publicznych oraz wspieranie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy.

Wykres 4. Przyrost naturalny

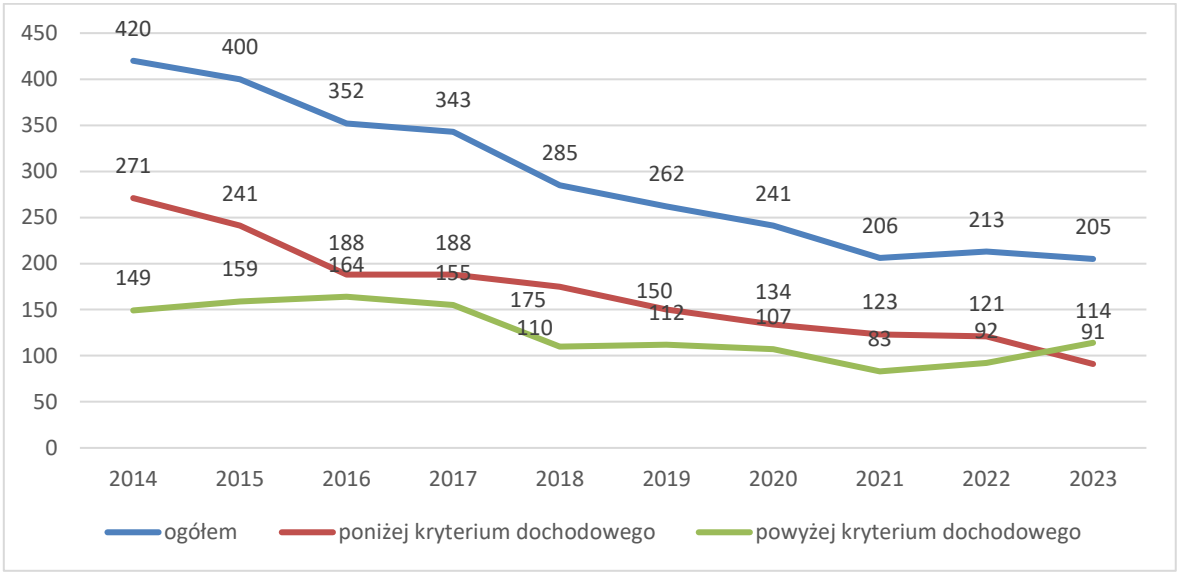
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
urodzenia	51	37	47	59	52	65	46	54	47	39	37	32
zgony	70	59	51	59	59	58	68	65	46	57	44	45
przyrost naturalny	-19	-22	-4	0	-7	7	-22	-11	1	-18	-7	-13

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Sytuacja w zakresie ruchu naturalnego ludności Gminy Rząśnia pozostaje niekorzystna, ponieważ w latach 2014-2025 liczba zgonów niemal każdego roku przewyższała liczbę urodzeń. Dodatni przyrost naturalny odnotowano jedynie w 2019 roku, kiedy wyniósł 7 osób oraz w 2022 roku na poziomie 1 osoby, natomiast w 2017 roku liczby urodzeń i zgonów były równe. W pozostałych latach występował ubytek naturalny, osiągający największą wartość w 2015 i 2020 roku, odpowiednio -22 osoby. Szczególnie niepokojący jest systematyczny

spadek liczby urodzeń w ostatnich latach – z 54 w 2021 roku do 32 w 2025 roku, czyli najniższego poziomu w całym analizowanym okresie. Pomimo zmniejszenia liczby zgonów z 70 w 2014 roku do 45 w 2025 roku, nie zrównoważyło to osłabienia potencjału reprodukcyjnego społeczności lokalnej, a łączny ubytek naturalny w analizowanym okresie wyniósł 115 osób. Utrzymywanie się tego zjawiska może przyspieszać proces starzenia się mieszkańców, ograniczać przyszłe zasoby rynku pracy oraz wpływać na zapotrzebowanie na placówki oświatowe, usługi społeczne i opiekę senioralną. W polityce rozwoju Gminy Rząśnia szczególnego znaczenia nabierają zatem działania sprzyjające osiedlaniu się i pozostawaniu młodych rodzin, obejmujące rozwój mieszkalnictwa, dostępność opieki nad dziećmi, wysoką jakość edukacji, atrakcyjne miejsca pracy oraz tworzenie przyjaznych warunków do godzenia życia rodzinnego z aktywnością zawodową.

Wykres 5. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej

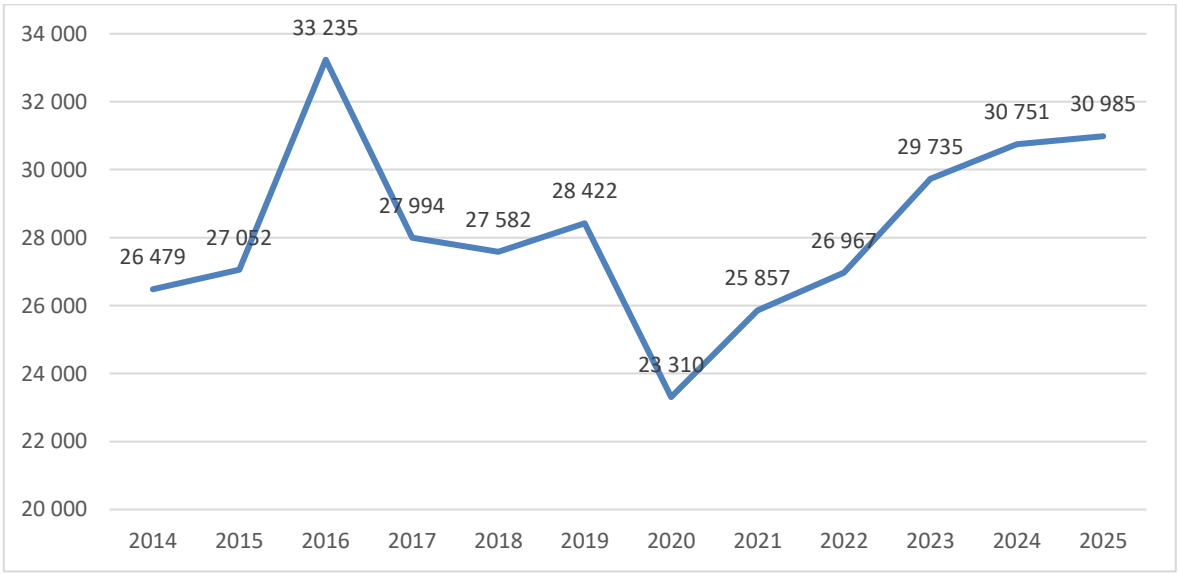

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2014-2023 liczba mieszkańców Gminy Rząśnia korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej zmniejszyła się z 420 do 205 osób, czyli o ponad 51%, co wskazuje na wyraźne ograniczenie skali zapotrzebowania na tę formę wsparcia. Najsilniejszy spadek dotyczył osób znajdujących się poniżej kryterium dochodowego, ich liczba obniżyła się z 271 do 91, a więc o około 66%, podczas gdy liczba świadczeniobiorców powyżej kryterium dochodowego zmalała znacznie słabiej, ze 149 do 114 osób. Po niemal systematycznej poprawie do 2021 roku w 2022 roku wystąpił niewielki wzrost ogólnej liczby korzystających, natomiast w 2023 roku ponownie odnotowano spadek. Jednocześnie po raz

pierwszy osoby powyżej kryterium dochodowego stanowiły większość beneficjentów, co może świadczyć o rosnącym znaczeniu problemów społecznych niezwiązanych bezpośrednio z ubóstwem dochodowym, takich jak niepełnosprawność, długotrwała choroba, niesamodzielność, kryzysy rodzinne lub potrzeba usług opiekuńczych. Spadek liczby korzystających należy ocenić pozytywnie, jednak może on częściowo wynikać również ze zmian demograficznych, wysokości kryteriów oraz zasad przyznawania świadczeń, dlatego nie powinien być utożsamiany z całkowitym ograniczeniem skali problemów społecznych. W polityce rozwoju gminy zasadne jest dalsze wzmacnianie działań profilaktycznych, aktywizacji zawodowej i integracji społecznej, przy jednoczesnym rozwijaniu usług środowiskowych, opiekuńczych i specjalistycznych, dostosowanych zwłaszcza do potrzeb seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz rodzin znajdujących się w sytuacjach kryzysowych.

Wykres 6. Porady lekarskie ogółem

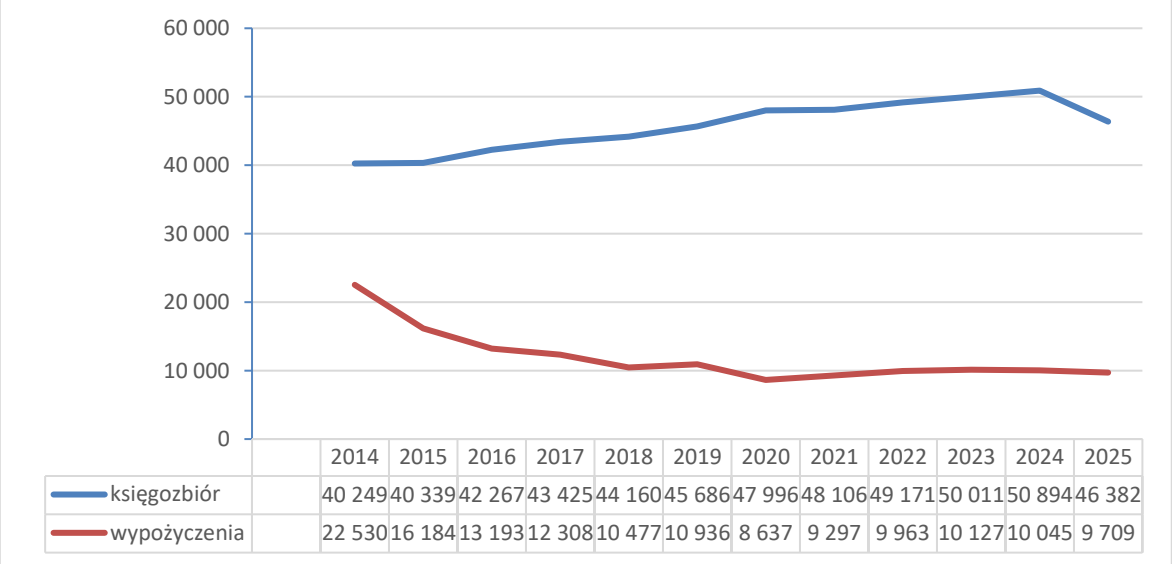

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba porad lekarskich udzielanych w Gminie Rząśnia w latach 2014-2025 podlegała wyraźnym wahaniom, jednak w całym analizowanym okresie wzrosła z 26 479 do 30 985, czyli o około 17,0%. Najwyższą wartość odnotowano w 2016 roku, kiedy liczba porad osiągnęła 33 235, po czym powróciła do poziomu około 27-28 tys. rocznie. Szczególnie widoczny spadek nastąpił w 2020 roku - do 23 310 porad - co można wiązać z ograniczeniem dostępności świadczeń stacjonarnych i zmianami w sposobie korzystania z opieki zdrowotnej w okresie pandemii. Od 2021 roku obserwowany jest systematyczny wzrost liczby udzielanych porad,

a w latach 2023-2025 ich poziom przekraczał 29 tys. rocznie, zbliżając się do historycznego maksimum. Tendencja ta może świadczyć zarówno o poprawie dostępności podstawowej opieki zdrowotnej, jak i o rosnącym zapotrzebowaniu mieszkańców na świadczenia medyczne, związanym między innymi ze starzeniem się ludności i częstszym występowaniem chorób przewlekłych. Z perspektywy rozwoju gminy istotne będzie utrzymanie odpowiedniej dostępności kadry medycznej, rozwijanie profilaktyki zdrowotnej i diagnostyki, a także dostosowywanie oferty lokalnych placówek do potrzeb seniorów, osób przewlekle chorych oraz mieszkańców wymagających regularnej opieki.

Wykres 7. Biblioteki publiczne – księgozbiór i wypożyczenia (wol.)

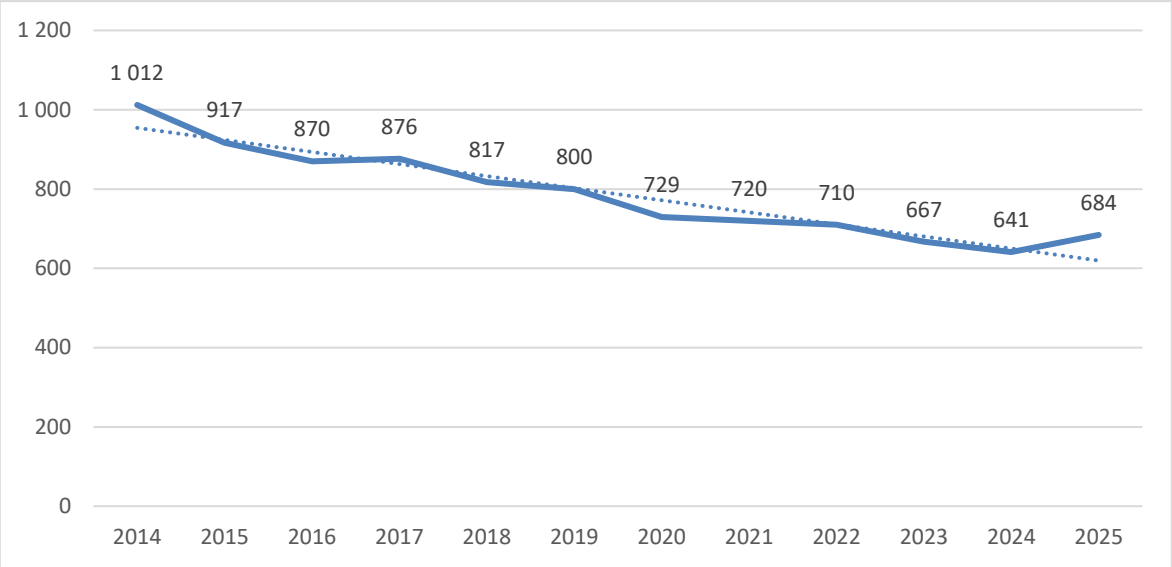
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
księgozbiór	40 249	40 339	42 267	43 425	44 160	45 686	47 996	48 106	49 171	50 011	50 894	46 382
wypożyczenia	22 530	16 184	13 193	12 308	10 477	10 936	8 637	9 297	9 963	10 127	10 045	9 709

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2014-2025 zasób bibliotek publicznych w Gminie Rząśnia zwiększył się z 40 249 do 46 382 woluminów, czyli o około 15,2%, przy czym największy księgozbiór odnotowano w 2024 roku - 50 894 woluminy - po czym w kolejnym roku nastąpiło jego wyraźne zmniejszenie. Rozbudowie zasobów nie towarzyszył jednak wzrost aktywności czytelniczej, ponieważ liczba wypożyczeń spadła z 22 530 w 2014 roku do 9 709 w 2025 roku, a więc o blisko 57%. Najsilniejszy spadek wystąpił w pierwszej części analizowanego okresu, natomiast po osiągnięciu minimum w 2020 roku widoczne było częściowe odbudowanie zainteresowania ofertą biblioteczną, zakończone niewielkim osłabieniem w latach 2024-2025. Rozbieżność między wielkością księgozbioru a liczbą wypożyczeń wskazuje, że o atrakcyjności bibliotek nie decyduje wyłącznie liczba posiadanych publikacji, lecz również ich aktualność, dostosowanie do potrzeb mieszkańców, dostępność nowości oraz sposób organizacji oferty.

W kontekście rozwoju gminy zasadne jest dalsze wzmacnianie bibliotek jako lokalnych centrów kultury, edukacji i integracji społecznej, rozwijanie wydarzeń promujących czytelnictwo, oferty dla dzieci, młodzieży i seniorów, a także usług cyfrowych i dostępu do e-booków, przy jednoczesnym większym ukierunkowaniu polityki zakupowej na rzeczywiste zainteresowania użytkowników.

Wykres 8. Biblioteki publiczne – czytelnicy w ciągu roku

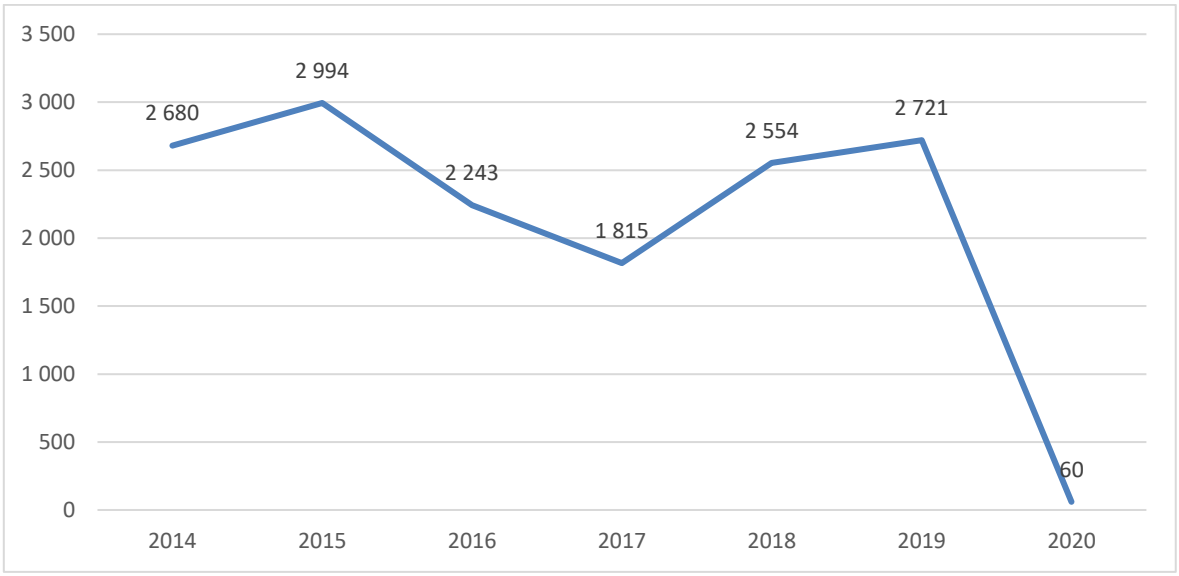

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba czytelników bibliotek publicznych w Gminie Rząśnia wykazywała w latach 2014-2025 wyraźną tendencję spadkową, zmniejszając się z 1 012 do 684 osób, czyli o 328 czytelników i około 32,4%. Proces ten miał charakter niemal ciągły, a jedynie w 2017 roku odnotowano niewielki wzrost względem roku poprzedniego. Najniższą wartość osiągnięto w 2024 roku, kiedy z oferty bibliotek korzystało 641 osób, natomiast wzrost do 684 czytelników w 2025 roku może być pierwszym sygnałem częściowego odwrócenia niekorzystnej tendencji, choć jego trwałość wymaga potwierdzenia w kolejnych latach. Dane wskazują, że samo utrzymywanie rozbudowanego księgozbioru nie zapewnia wysokiego poziomu uczestnictwa w czytelnictwie, zwłaszcza w warunkach rosnącej konkurencji ze strony mediów cyfrowych, zmieniających się sposobów spędzania czasu wolnego oraz przemian demograficznych. Z punktu widzenia rozwoju gminy zasadne jest dalsze przekształcanie bibliotek w wielofunkcyjne centra aktywności lokalnej, łączące tradycyjne wypożyczanie książek z edukacją cyfrową, wydarzeniami kulturalnymi, zajęciami dla dzieci i młodzieży, ofertą dla seniorów oraz działaniami integrującymi mieszkańców. Szczególne znaczenie może mieć

lepsze rozpoznanie potrzeb użytkowników, rozwój dostępu do e-booków i audiobooków, promocja nowości wydawniczych oraz współpraca bibliotek ze szkołami, organizacjami społecznymi i instytucjami kultury.

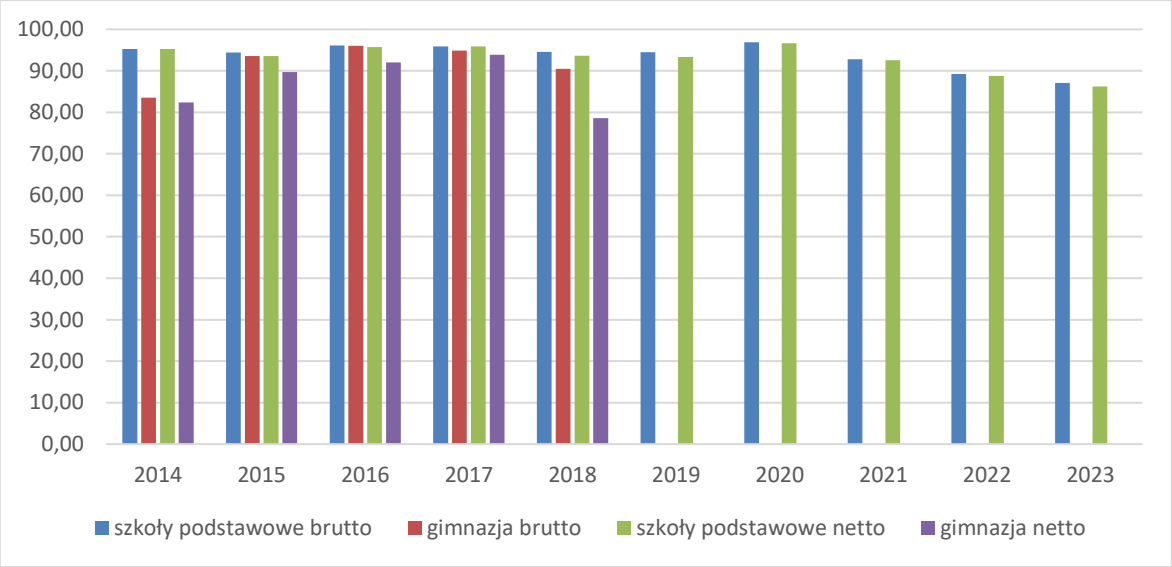
Wykres 9. Uczestnicy lokalnych imprez ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba uczestników lokalnych imprez w Gminie Rząśnia w latach 2014-2019 podlegała wyraźnym wahaniom, co wskazuje na zmienny poziom zainteresowania wydarzeniami organizowanymi na terenie gminy. Najwyższą frekwencję odnotowano w 2015 roku, kiedy w imprezach uczestniczyły 2 994 osoby, natomiast najniższą przed pandemią w 2017 roku - 1 815 osób. W kolejnych dwóch latach nastąpiła wyraźna odbudowa uczestnictwa, do 2 554 osób w 2018 roku i 2 721 w 2019 roku, co może świadczyć o atrakcyjności oferty kulturalnej i skuteczności działań integrujących lokalną społeczność. Gwałtowny spadek do zaledwie 60 uczestników w 2020 roku miał charakter nadzwyczajny i należy go wiązać przede wszystkim z ograniczeniami w organizacji wydarzeń publicznych w okresie pandemii. Obecnie Gmina Rząśnia wyróżnia się szeroką i zróżnicowaną ofertą wydarzeń lokalnych, które pełnią istotną funkcję integracyjną, kulturalną i promocyjną. W organizowanych przedsięwzięciach uczestniczą nie tylko mieszkańcy gminy, ale również osoby z innych miejscowości regionu, co potwierdza ich ponadlokalny charakter. Do wydarzeń o ugruntowanej pozycji należą wieloletnie obchody Dnia Kobiet, gromadzące liczną publiczność, Bieg Wolności, dożynki organizowane w poszczególnych miejscowościach, w tym w Białej w 2025 roku, kino letnie, wydarzenia sportowo-rekreacyjne, takie jak Runmageddon, a także reaktywowane Dni Rząśni.

Wykres 10. Współczynniki skolaryzacji (%)

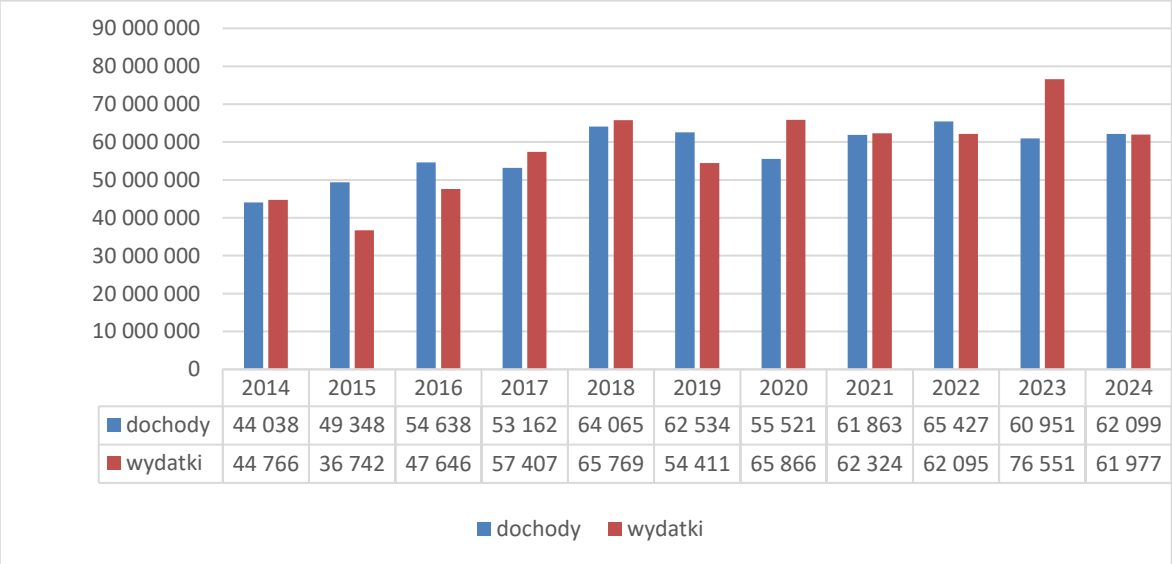
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Współczynniki skolaryzacji w Gminie Rząśnia wskazują, że w latach 2014-2020 zdecydowana większość dzieci objętych obowiązkiem szkolnym korzystała z lokalnej oferty szkół podstawowych, a wartości wskaźników brutto i netto utrzymywały się przeważnie na poziomie 93-97%. Od 2021 roku widoczny jest jednak systematyczny spadek skolaryzacji w szkołach podstawowych: współczynnik brutto obniżył się z około 92,5% do 87% w 2023 roku, natomiast netto z około 92% do 86%. Niewielkie różnice między wartościami brutto i netto świadczą o relatywnie ograniczonym udziale uczniów spoza nominalnej grupy wieku, natomiast poziom wskaźników poniżej 100% może wskazywać, że część dzieci zamieszkujących gminę realizuje obowiązek szkolny w placówkach zlokalizowanych poza jej granicami. W odniesieniu do gimnazjów wartości wskaźników były zmienne, a szczególnie wyraźny spadek współczynnika netto w 2018 roku należy rozpatrywać w kontekście wygaszania tego typu szkół w następstwie reformy systemu oświaty. Obserwowane w ostatnich latach obniżenie skolaryzacji podstawowej wymaga pogłębionej analizy kierunków przepływu uczniów, przyczyn wyboru placówek w innych gminach oraz konkurencyjności lokalnej oferty edukacyjnej. Z perspektywy rozwoju Gminy Rząśnia istotne będzie wzmacnianie jakości nauczania, poszerzanie zajęć dodatkowych, modernizacja infrastruktury i poprawa dostępności transportowej szkół, tak aby lokalny system edukacji skuteczniej odpowiadał na oczekiwania dzieci i rodziców.

1.2. Sfera gospodarcza

Finanse Gminy Rząśnia w latach 2014-2024 charakteryzowały się wzrostem skali budżetu, ale także znacznymi wahaniami relacji między dochodami i wydatkami. Dochody ogółem zwiększyły się z 44,0 mln zł w 2014 roku do 62,1 mln zł w 2024 roku, czyli o około 41%, natomiast wydatki wzrosły z 44,8 mln zł do 62,0 mln zł, a więc o około 38%. Najwyższy poziom dochodów odnotowano w 2022 roku - 65,4 mln zł, podczas gdy wydatki osiągnęły maksimum w 2023 roku, wynosząc 76,6 mln zł. W analizowanym okresie występowały zarówno nadwyżki, szczególnie wysokie w 2015 roku oraz w latach 2016 i 2019, jak i deficyty, z których największy - około 15,6 mln zł - pojawił się w 2023 roku; tak znacząca przewaga wydatków mogła być związana z kumulacją przedsięwzięć inwestycyjnych, co wymaga jednak potwierdzenia w strukturze budżetu. W 2024 roku dochody i wydatki niemal się zrównoważyły, co wskazuje na przywrócenie bieżącej równowagi finansowej po wyjątkowo wysokich nakładach roku poprzedniego. Rosnący potencjał budżetowy stanowi ważny atut rozwojowy gminy, umożliwiający finansowanie infrastruktury i usług publicznych, jednak zmienność wyników budżetowych uzasadnia ostrożne planowanie wieloletnie, utrzymywanie bezpiecznego poziomu zadłużenia oraz dalsze pozyskiwanie środków zewnętrznych, zwłaszcza w kontekście kosztownych przedsięwzięć związanych z transformacją gospodarczą i energetyczną obszaru.

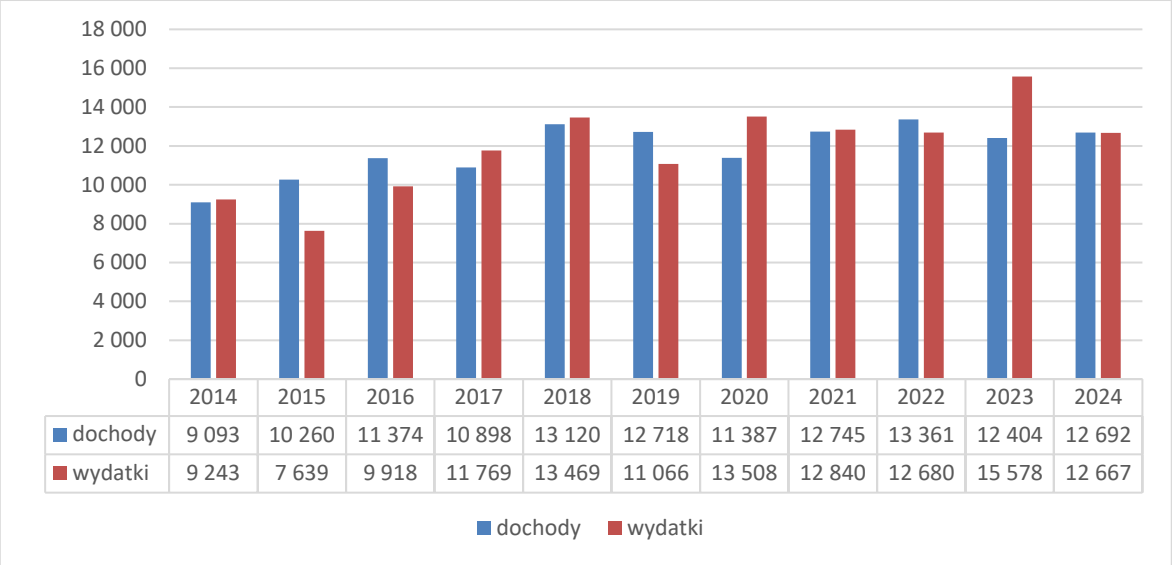
Wykres 11. Dochody i wydatki ogółem (tys. PLN)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
dochody	44 038	49 348	54 638	53 162	64 065	62 534	55 521	61 863	65 427	60 951	62 099
wydatki	44 766	36 742	47 646	57 407	65 769	54 411	65 866	62 324	62 095	76 551	61 977

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Wykres 12. Dochody i wydatki na mieszkańca (PLN)

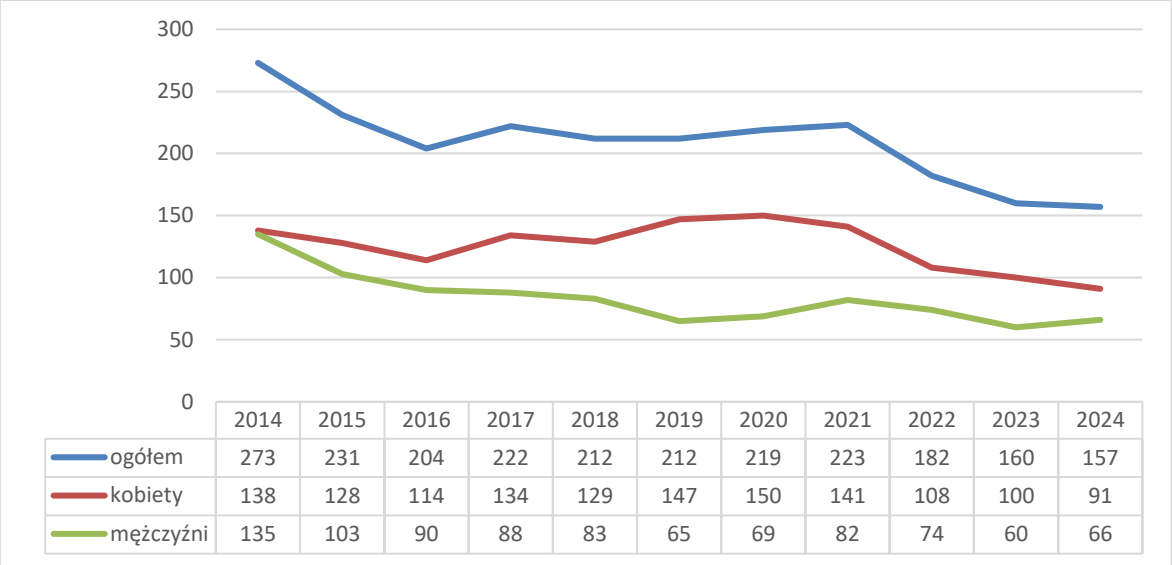

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
dochody	9 093	10 260	11 374	10 898	13 120	12 718	11 387	12 745	13 361	12 404	12 692
wydatki	9 243	7 639	9 918	11 769	13 469	11 066	13 508	12 840	12 680	15 578	12 667

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W przeliczeniu na jednego mieszkańca potencjał finansowy Gminy Rząśnia w latach 2014-2024 wyraźnie wzrósł: dochody zwiększyły się z 9 093 zł do 12 692 zł, czyli o około 39,6%, natomiast wydatki z 9 243 zł do 12 667 zł, a więc o około 37,0%. Najwyższy poziom dochodów na mieszkańca odnotowano w 2022 roku - 13 361 zł, podczas gdy wydatki osiągnęły maksimum rok później, wynosząc 15 578 zł. Relacja między obiema kategoriami była zmienna: szczególnie korzystne nadwyżki wystąpiły w 2015, 2016 i 2019 roku, natomiast największa przewaga wydatków nad dochodami pojawiła się w 2023 roku i wyniosła 3 174 zł na mieszkańca, co może odzwierciedlać kumulację przedsięwzięć inwestycyjnych oraz zwiększoną aktywność rozwojową samorządu. W 2024 roku wartości niemal się zrównały, co wskazuje na powrót do równowagi budżetowej po okresie podwyższonych nakładów. Wzrost dochodów per capita należy ocenić pozytywnie, jednak jego interpretacja powinna uwzględniać także zmiany liczby ludności, ponieważ spadek populacji może mechanicznie podnosić wartość wskaźnika. Z punktu widzenia przyszłego rozwoju gminy kluczowe będzie utrzymanie wysokiej zdolności do finansowania usług i inwestycji przy jednoczesnym ograniczaniu nadmiernych wahań wydatków, zabezpieczeniu stabilnych dochodów własnych oraz rozsądnym wykorzystaniu środków zewnętrznych i instrumentów dłużnych.

Wykres 13. Bezrobocie rejestrowane (os.)

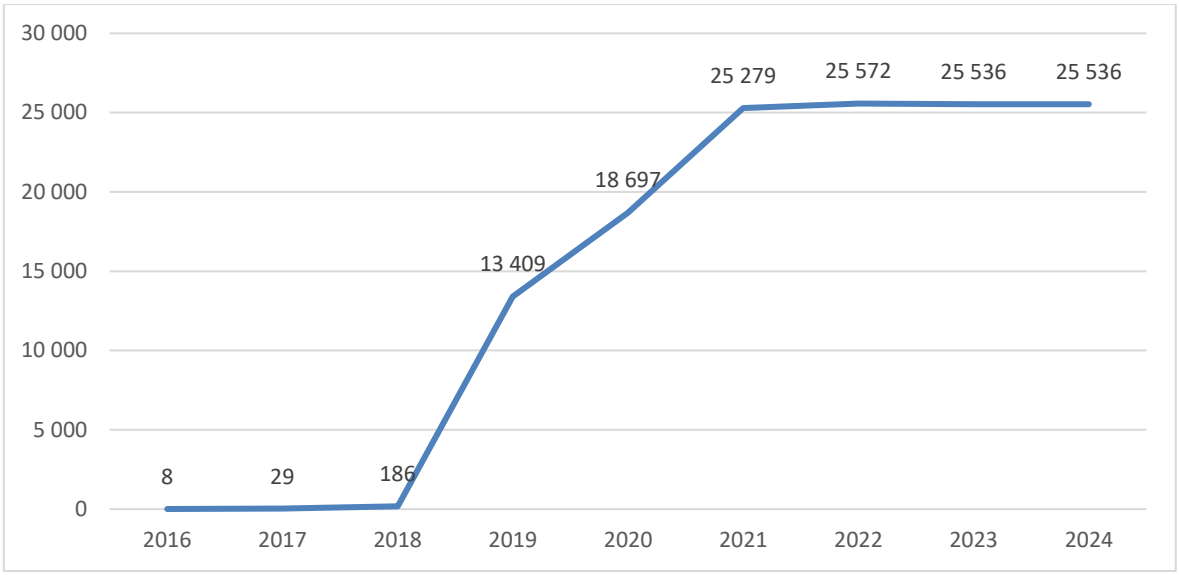

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	273	231	204	222	212	212	219	223	182	160	157
kobiety	138	128	114	134	129	147	150	141	108	100	91
mężczyźni	135	103	90	88	83	65	69	82	74	60	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2014-2024 liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Rząśnia zmniejszyła się z 273 do 157, czyli o około 42,5%, co wskazuje na wyraźną poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy. Spadek nie miał jednak charakteru równomiernego: po ograniczeniu bezrobocia w latach 2014-2016 nastąpił okres względnej stabilizacji, a nawet przejściowego wzrostu, natomiast zdecydowana poprawa była widoczna od 2022 roku, gdy liczba zarejestrowanych bezrobotnych obniżyła się z 223 do 157 osób. Korzystniejsze zmiany dotyczyły mężczyzn, wśród których bezrobocie spadło o ponad połowę - ze 135 do 66 osób - podczas gdy w grupie kobiet zmniejszyło się ze 138 do 91 osób, czyli o około 34%. W rezultacie kobiety stanowiły w 2024 roku blisko 58% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, co wskazuje na utrzymujące się różnice w dostępie do zatrudnienia i może wynikać między innymi ze struktury lokalnej gospodarki, niedopasowania kwalifikacji, obowiązków opiekuńczych lub ograniczonej dostępności elastycznych form pracy. Obniżenie bezrobocia należy ocenić pozytywnie, jednak sam wskaźnik rejestrowany nie obejmuje osób biernych zawodowo, pracujących poza gminą ani pozostających poza ewidencją urzędu pracy. W perspektywie rozwoju Gminy Rząśnia istotne będzie zatem dalsze wspieranie przedsiębiorczości, podnoszenie i aktualizacja kwalifikacji mieszkańców, rozwój usług opiekuńczych ułatwiających aktywizację kobiet oraz przygotowanie lokalnego rynku pracy na skutki transformacji gospodarczej obszaru bełchatowskiego.

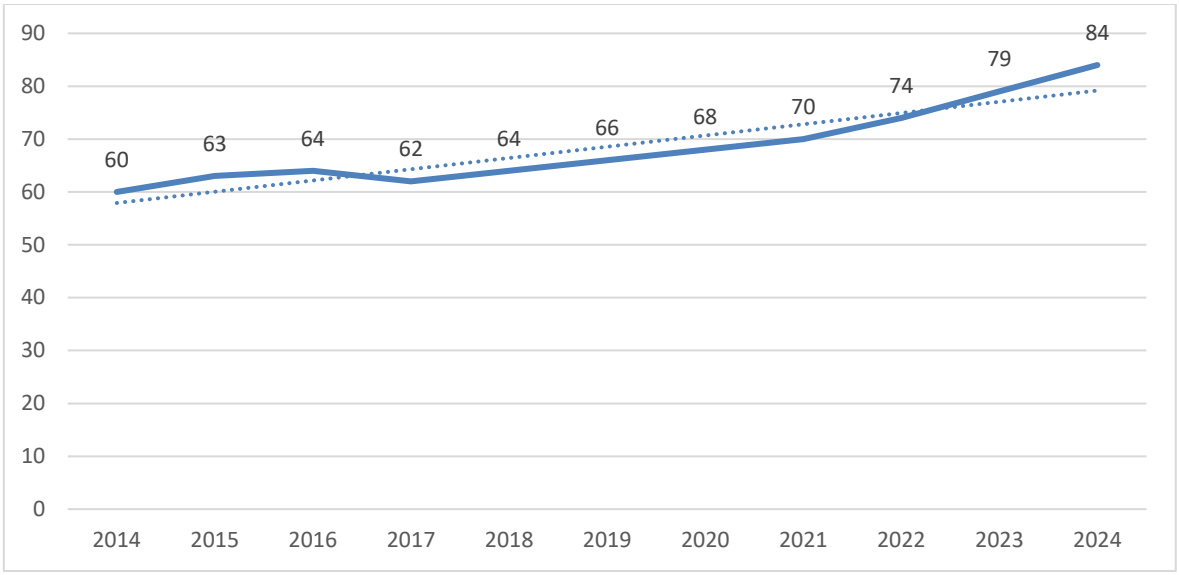
Wykres 14. Fundusze unijne – wartość umów, decyzji o dofinansowanie ogółem (tys. PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Dane wskazują na bardzo wyraźny wzrost wartości umów i decyzji o dofinansowaniu projektów realizowanych z udziałem funduszy unijnych w Gminie Rząśnia. Po marginalnych wartościach notowanych w latach 2016-2018 nastąpiło gwałtowne przyspieszenie absorpcji środków zewnętrznych - w 2019 roku łączna wartość dofinansowania osiągnęła 13,4 mln zł, w 2020 roku wzrosła do 18,7 mln zł, a w 2021 roku przekroczyła 25,2 mln zł. W kolejnych latach wskaźnik ustabilizował się na poziomie około 25,5 mln zł, co może oznaczać zakończenie głównej fazy kontraktowania projektów w ramach dotychczasowej perspektywy finansowej, a nie ograniczenie znaczenia funduszy unijnych w polityce rozwoju gminy. Tak znaczny wzrost potwierdza zdolność samorządu do przygotowywania projektów, pozyskiwania dofinansowania oraz wykorzystywania środków zewnętrznych do rozbudowy infrastruktury i poprawy jakości usług publicznych. W perspektywie Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 kluczowe będzie utrzymanie wysokiej aktywności aplikacyjnej, rozwijanie banku gotowych projektów oraz koncentracja na przedsięwzięciach związanych z transformacją energetyczną, dywersyfikacją gospodarki, efektywnością energetyczną, mobilnością, cyfryzacją i rozwojem usług społecznych, tak aby środki unijne nadal wzmacniały lokalny potencjał inwestycyjny i ograniczały obciążenie budżetu gminy.

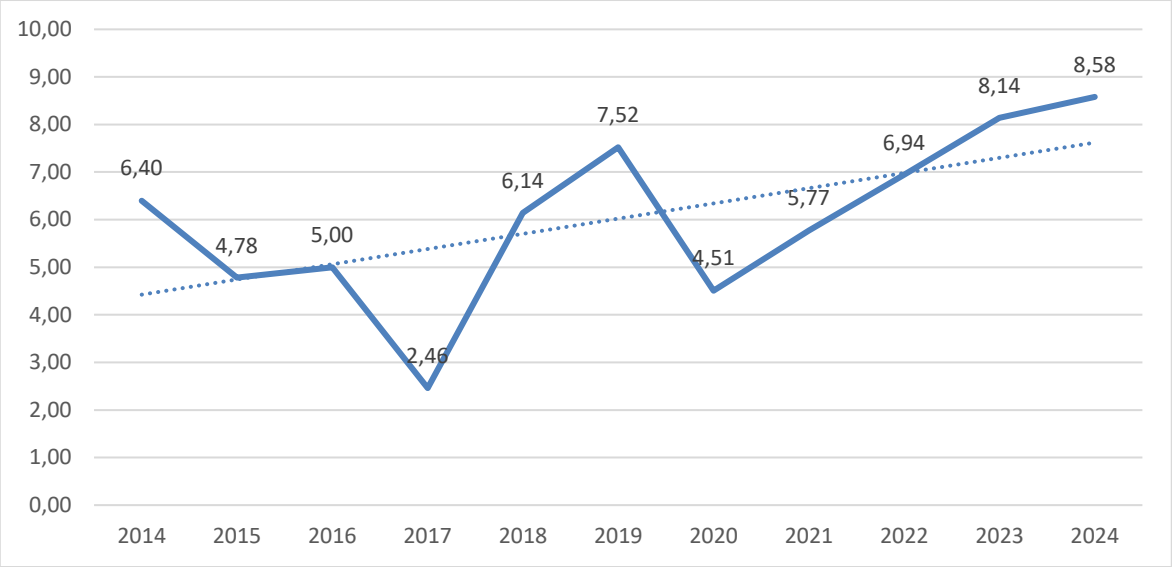
Wykres 15. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Wskaźnik liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców Gminy Rząśnia wykazywał w latach 2014-2024 wyraźną tendencję wzrostową, zwiększając się z 60 do 84, czyli o 40%. Po niewielkim spadku w 2017 roku następował systematyczny rozwój lokalnej bazy gospodarczej, szczególnie dynamiczny w latach 2021-2024, gdy wartość wskaźnika wzrosła z 70 do 84 podmiotów. Zjawisko to może świadczyć o rosnącej aktywności przedsiębiorczej mieszkańców, poprawie warunków prowadzenia działalności oraz stopniowym różnicowaniu struktury gospodarczej gminy. Należy jednak uwzględnić, że wartość wskaźnika może częściowo wzrastać również wskutek spadku liczby ludności, a sam wpis do rejestru REGON nie przesądza o faktycznej aktywności, wielkości ani trwałości przedsiębiorstwa. Z perspektywy rozwoju Gminy Rząśnia korzystny trend powinien być wzmacniany poprzez rozwój terenów inwestycyjnych, doradztwo dla przedsiębiorców, wsparcie zakładania i skalowania firm, poprawę dostępności infrastruktury technicznej i cyfrowej oraz tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu miejsc pracy poza sektorem górniczo-energetycznym. Ma to szczególne znaczenie w kontekście transformacji gospodarczej obszaru bełchatowskiego i potrzeby budowania bardziej zróżnicowanej oraz odpornej lokalnej gospodarki.

Wykres 16. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności

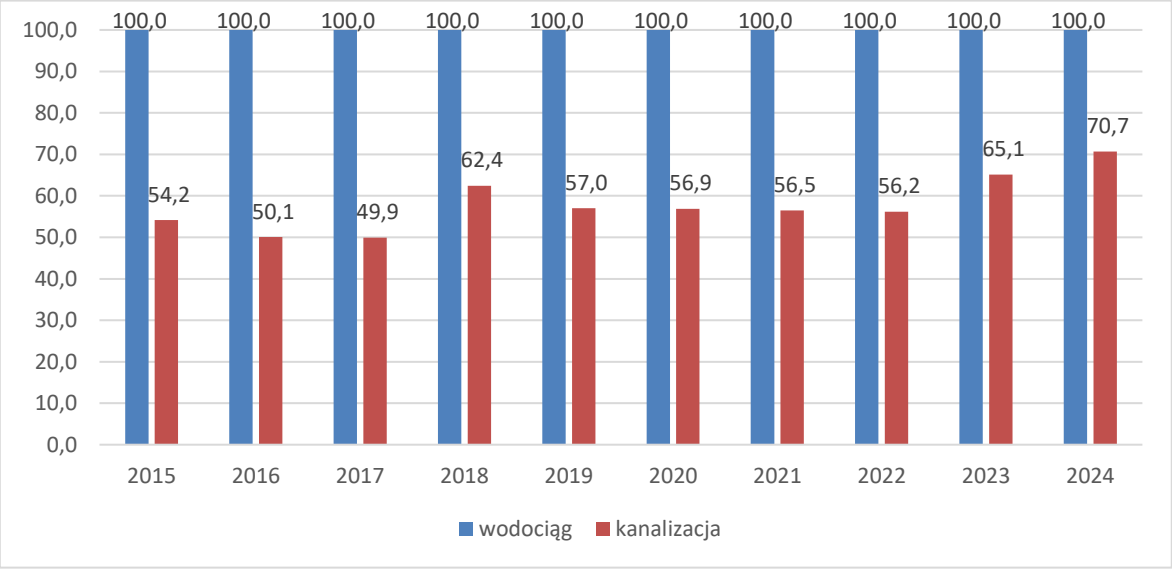
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Aktywność w zakresie zakładania nowych podmiotów gospodarczych w Gminie Rząśnia cechowała się w latach 2014-2024 znaczną zmiennością, przy jednoczesnej wyraźnej tendencji wzrostowej. Wskaźnik nowo zarejestrowanych podmiotów na 1000 mieszkańców zwiększył się z 6,40 w 2014 roku do rekordowych 8,58 w 2024 roku, czyli o około 34%. Najsłabszy wynik odnotowano w 2017 roku - 2,46 podmiotu na 1000 ludności - po czym nastąpiło szybkie odbicie, zakończone wzrostem do 7,52 w 2019 roku. Przejściowe osłabienie w 2020 roku można wiązać z niepewnością gospodarczą wywołaną pandemią, natomiast od 2021 roku widoczny jest nieprzerwany wzrost liczby nowych rejestracji, świadczący o poprawie klimatu przedsiębiorczości i rosnącej skłonności mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej. Pozytywna dynamika stanowi ważny atut w kontekście potrzeby dywersyfikacji lokalnej gospodarki i ograniczania jej zależności od sektora górniczo-energetycznego. Należy jednak pamiętać, że wskaźnik w przeliczeniu na mieszkańca może być częściowo podwyższany przez spadek liczby ludności, a sama rejestracja firmy nie przesądza o jej trwałości i zdolności do tworzenia miejsc pracy. Polityka rozwoju gminy powinna zatem koncentrować się nie tylko na wspieraniu powstawania nowych przedsiębiorstw, lecz również na zwiększaniu ich przeżywalności, dostępie do terenów inwestycyjnych, doradztwa, finansowania, kompetencji cyfrowych i wykwalifikowanych pracowników.

1.3. Sfera przestrzenna oraz klimatyczno-środowiskowa

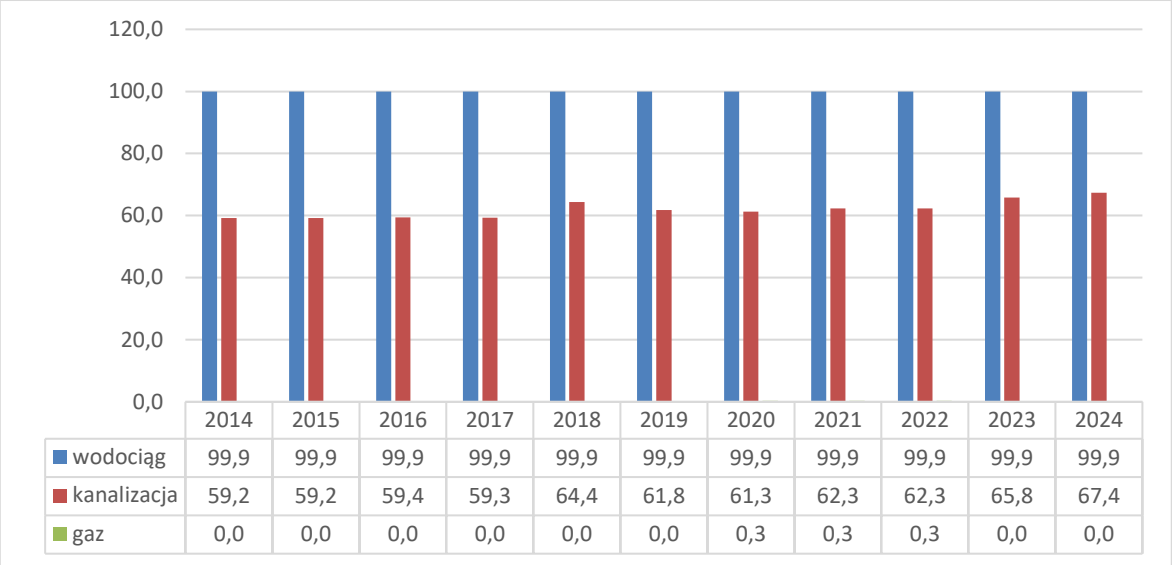
Poziom wyposażenia budynków mieszkalnych w podstawową infrastrukturę techniczną w Gminie Rząśnia jest zróżnicowany. W całym okresie 2015-2024 wszystkie budynki mieszkalne były podłączone do sieci wodociągowej, co świadczy o pełnej dostępności tej usługi i stanowi istotny atut w zakresie jakości życia oraz atrakcyjności osiedleńczej gminy. Wyraźnie niższy, choć rosnący, pozostawał stopień skanalizowania zabudowy - udział budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej zwiększył się z 54,2% w 2015 roku do 70,7% w 2024 roku, czyli o 16,5 punktu procentowego. Po okresie wahań i względnej stabilizacji na poziomie około 56-57% w latach 2019-2022 nastąpiło wyraźne przyspieszenie rozwoju sieci, czego efektem był wzrost wskaźnika do 65,1% w 2023 roku i 70,7% rok później. Mimo korzystnego trendu blisko 30% budynków nadal pozostaje poza systemem kanalizacji zbiorczej, co może generować koszty środowiskowe, sanitarne i eksploatacyjne związane z użytkowaniem zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni. W perspektywie rozwoju gminy zasadne jest zatem kontynuowanie rozbudowy sieci kanalizacyjnej na obszarach o odpowiedniej gęstości zabudowy, modernizowanie istniejącej infrastruktury oraz wspieranie alternatywnych, bezpiecznych środowiskowo rozwiązań na terenach rozproszonych, gdzie budowa sieci może być ekonomicznie nieuzasadniona.

Wykres 17. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Wykres 18. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności

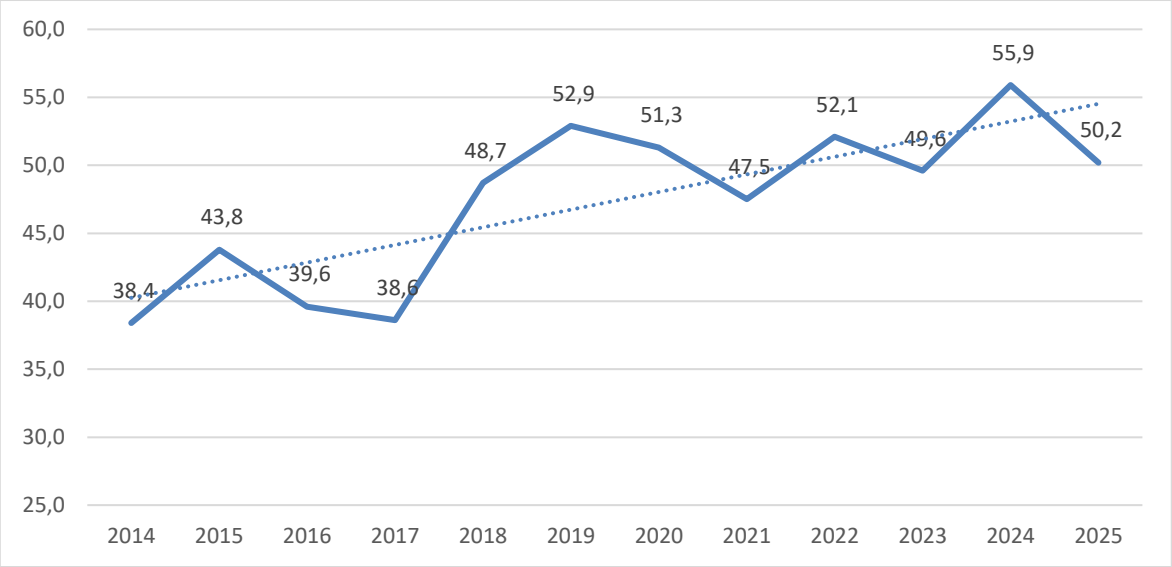

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
wodociąg	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9	99,9
kanalizacja	59,2	59,2	59,4	59,3	64,4	61,8	61,3	62,3	62,3	65,8	67,4
gaz	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Dostęp mieszkańców Gminy Rząśnia do podstawowej infrastruktury sieciowej pozostaje zróżnicowany. W latach 2014-2024 niemal cała ludność korzystała z wodociągu, a wskaźnik utrzymywał się niezmiennie na poziomie 99,9%, co potwierdza bardzo wysoki standard zaopatrzenia w wodę. Stopień korzystania z kanalizacji był wyraźnie niższy, jednak w analizowanym okresie zwiększył się z 59,2% do 67,4%, czyli o 8,2 punktu procentowego. Największa poprawa nastąpiła w 2018 roku oraz w latach 2023-2024, natomiast okres 2019-2022 charakteryzował się względną stabilizacją wskaźnika na poziomie około 61-62%. Pomimo postępu nadal blisko jedna trzecia mieszkańców pozostaje poza zasięgiem zbiorczej sieci kanalizacyjnej, co wskazuje na potrzebę kontynuowania inwestycji wodno-ściekowych oraz wspierania przydomowych oczyszczalni na terenach o rozproszonej zabudowie. Marginalny udział ludności korzystającej z sieci gazowej, wynoszący jedynie 0,3% w latach 2020-2022 i 0% w pozostałych latach, potwierdza praktyczny brak infrastruktury gazowej na terenie gminy. W kontekście transformacji energetycznej uzasadnia to koncentrację na alternatywnych źródłach ciepła, odnawialnych źródłach energii, termomodernizacji budynków oraz rozwiązaniach ograniczających emisję z indywidualnych systemów grzewczych.

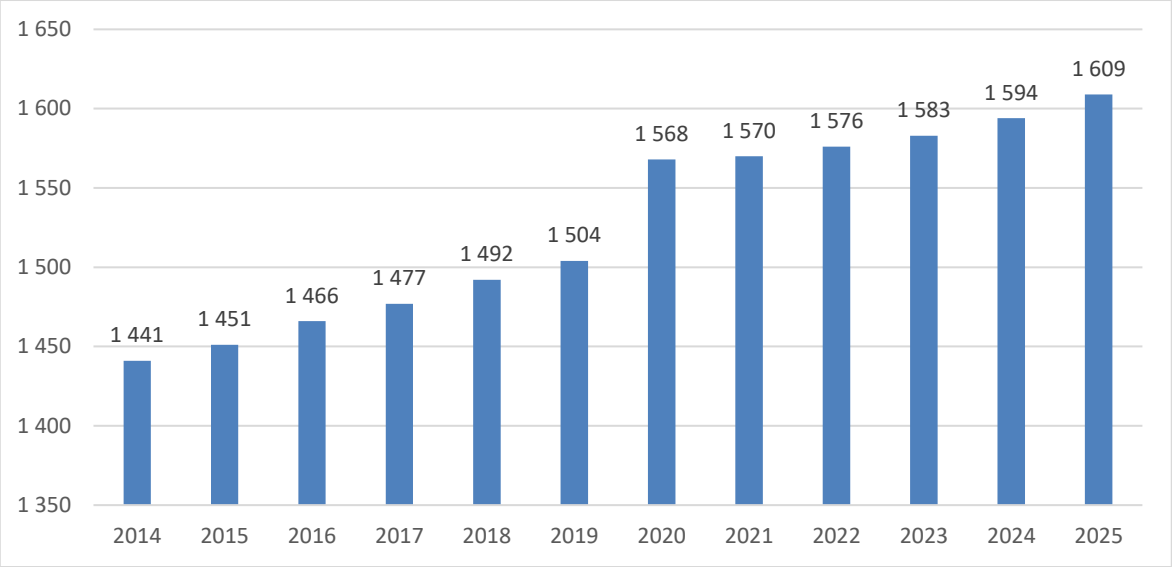
Wykres 19. Zużycie wody na mieszkańca (m³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Zużycie wody w przeliczeniu na jednego mieszkańca Gminy Rząśnia wykazywało w latach 2014-2025 wyraźną tendencję wzrostową, choć przebieg zmian był nieregularny. Wartość wskaźnika zwiększyła się z 38,4 m³ w 2014 roku do 50,2 m³ w 2025 roku, czyli o 11,8 m³ i około 30,7%. Po względnie niskich poziomach notowanych w latach 2014-2017 nastąpił zdecydowany wzrost do 48,7 m³ w 2018 roku i 52,9 m³ w 2019 roku, a w kolejnych latach zużycie wahało się między 47,5 a 55,9 m³. Najwyższą wartość odnotowano w 2024 roku, natomiast spadek w 2025 roku może wskazywać na częściowe ograniczenie konsumpcji, jednak nie zmienia ogólnego kierunku obserwowanych przemian. Rosnące zużycie może być związane między innymi ze zmianami standardu życia, strukturą gospodarstw domowych, warunkami pogodowymi, podlewaniem terenów zielonych lub stratami w systemie dystrybucji, dlatego wymaga pogłębienia na podstawie danych o produkcji i sprzedaży wody. Z perspektywy rozwoju gminy zasadne jest wzmacnianie racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi poprzez modernizację sieci, ograniczanie awarii i wycieków, rozwój systemów monitoringu, retencjonowanie wód opadowych oraz promowanie rozwiązań zmniejszających zużycie wody w gospodarstwach domowych i obiektach publicznych, zwłaszcza w warunkach narastającego ryzyka suszy i okresowych niedoborów zasobów wodnych.

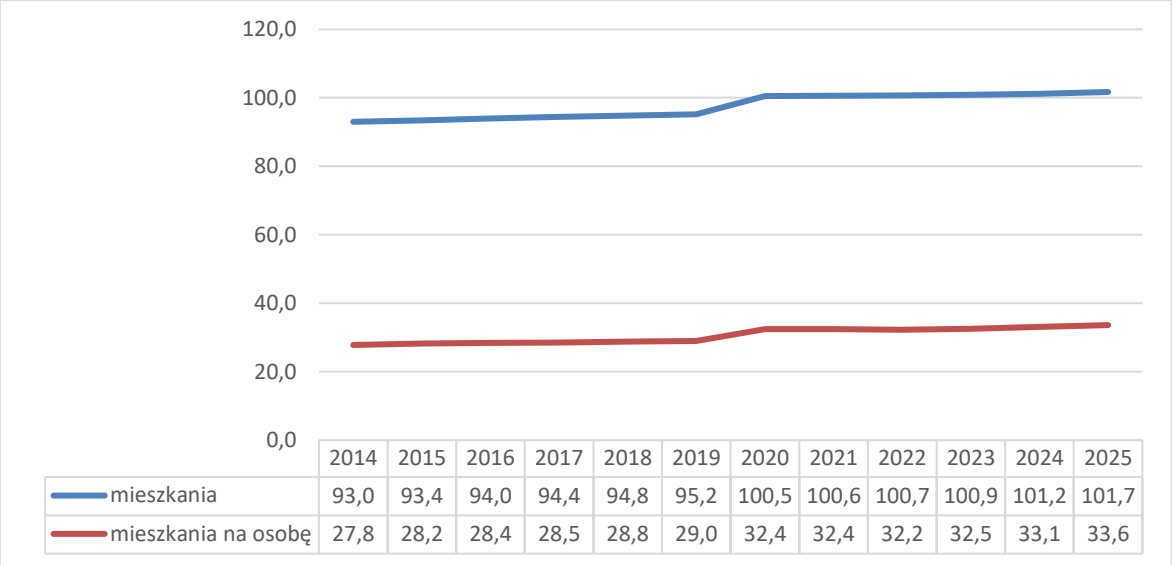
Wykres 20. Zasoby mieszkaniowe – mieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Zasoby mieszkaniowe Gminy Rząśnia w latach 2014-2025 systematycznie się powiększały, a liczba mieszkań wzrosła z 1 441 do 1 609, czyli o 168 lokali i około 11,7%. Przyrost miał charakter niemal ciągły, przy czym szczególnie wyraźna zmiana nastąpiła między 2019 a 2020 rokiem, kiedy liczba mieszkań zwiększyła się o 64; w kolejnych latach tempo rozwoju zasobu było bardziej umiarkowane, lecz stabilne. Tendencja ta może świadczyć o utrzymującej się aktywności budowlanej, poprawie warunków mieszkaniowych oraz atrakcyjności gminy jako miejsca zamieszkania, choć wzrost liczby lokali nie musi oznaczać analogicznego wzrostu populacji i może również wynikać ze zmniejszania się przeciętnej liczby osób w gospodarstwie domowym. Rozbudowa zasobu mieszkaniowego stanowi korzystne uwarunkowanie dla zatrzymywania mieszkańców i przyciągania nowych rodzin, pod warunkiem zapewnienia odpowiedniej dostępności infrastruktury technicznej, komunikacyjnej i społecznej. W polityce rozwoju Gminy Rząśnia istotne będzie przygotowywanie dobrze skomunikowanych terenów pod zabudowę, utrzymywanie ładu przestrzennego, wspieranie poprawy efektywności energetycznej budynków oraz dostosowywanie oferty mieszkaniowej do potrzeb młodych rodzin, seniorów i osób o zróżnicowanej sytuacji ekonomicznej. W tym miejscu należy zaznaczyć, że wzrost liczby budynków mieszkalnych na terenie Gminy Rząśnia wynika przede wszystkim z inwestycji realizowanych przez mieszkańców i inne podmioty prywatne, a nie ze zwiększania komunalnego zasobu mieszkaniowego gminy.

Wykres 21. Zasoby mieszkaniowe – przeciętna powierzchnia użytkowa (m²)

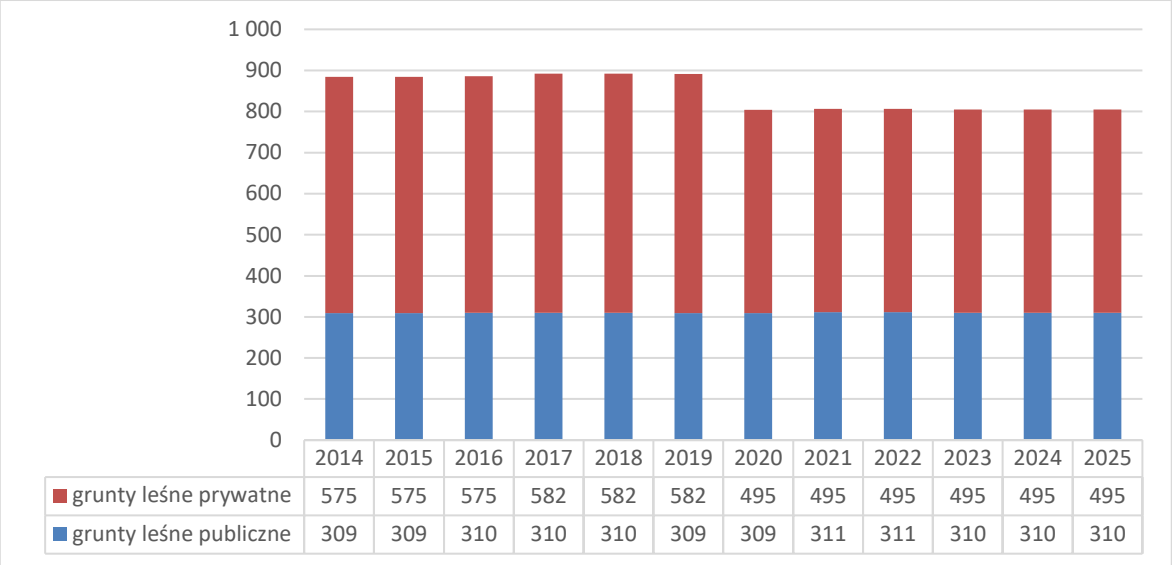

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
mieszkania	93,0	93,4	94,0	94,4	94,8	95,2	100,5	100,6	100,7	100,9	101,2	101,7
mieszkania na osobę	27,8	28,2	28,4	28,5	28,8	29,0	32,4	32,4	32,2	32,5	33,1	33,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Warunki mieszkaniowe w Gminie Rząśnia ulegały w latach 2014-2025 stopniowej poprawie, czego wyrazem był wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej jednego mieszkania z 93,0 m² do 101,7 m², czyli o 8,7 m², oraz powierzchni przypadającej na jednego mieszkańca z 27,8 m² do 33,6 m², a więc o około 20,9%. Szczególnie wyraźna zmiana nastąpiła między 2019 a 2020 rokiem, kiedy oba wskaźniki wzrosły skokowo, po czym utrzymywały stabilną tendencję zwyżkową. Rosnąca powierzchnia mieszkań świadczy o poprawie ich standardu i rozwoju zabudowy o relatywnie dużym metrażu, natomiast szybszy wzrost powierzchni przypadającej na osobę może być także częściowo związany ze zmniejszaniem się liczebności gospodarstw domowych i zmianami demograficznymi. Korzystne parametry mieszkaniowe wzmacniają atrakcyjność osiedleńczą gminy, jednak powinny być analizowane również w kontekście dostępności cenowej lokali, kosztów ich utrzymania oraz potrzeb osób młodych, seniorów i gospodarstw o niższych dochodach. W polityce rozwoju zasadne jest zatem wspieranie zróżnicowanej oferty mieszkaniowej, przygotowywanie terenów pod zabudowę, poprawa efektywności energetycznej budynków oraz zapewnianie nowym osiedlom odpowiedniej infrastruktury technicznej, transportowej i społecznej.

Wykres 22. Powierzchnia gruntów leśnych (ha)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
grunty leśne prywatne	575	575	575	582	582	582	495	495	495	495	495	495
grunty leśne publiczne	309	309	310	310	310	309	309	311	311	310	310	310

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Rząśnia w latach 2014-2019 utrzymywała się na stabilnym poziomie około 884-892 ha, po czym w 2020 roku zmniejszyła się do 804 ha i w kolejnych latach pozostawała niemal niezmienna, osiągając 805 ha w 2025 roku. Zmiana ta wynikała przede wszystkim ze spadku powierzchni prywatnych gruntów leśnych z 582 ha w 2019 roku do 495 ha w 2020 roku, podczas gdy areał lasów publicznych przez cały okres pozostawał stabilny i wynosił około 309-311 ha. Skokowy charakter spadku może wskazywać nie tylko na rzeczywiste przekształcenia sposobu użytkowania gruntów, lecz również na zmiany klasyfikacyjne lub aktualizację ewidencji, dlatego jego przyczyny powinny zostać zweryfikowane w dokumentacji geodezyjnej i planistycznej. Utrzymanie zasobów leśnych ma istotne znaczenie dla ochrony bioróżnorodności, retencji wody, łagodzenia skutków zmian klimatu oraz jakości krajobrazu, a jednocześnie może wspierać rozwój rekreacji i turystyki lokalnej. W polityce rozwoju gminy zasadne jest zatem przeciwdziałanie fragmentacji kompleksów leśnych, ochrona cennych siedlisk, wspieranie zalesień na gruntach o niskiej przydatności rolniczej oraz współpraca z właścicielami lasów prywatnych w zakresie zrównoważonej gospodarki leśnej i udostępniania terenów do bezpiecznej rekreacji.

2. Podsumowanie przeprowadzonej diagnozy – wnioski i rekomendacje

Przeprowadzona diagnoza społeczna, gospodarcza, przestrzenna oraz klimatyczno-środowiskowa pozwoliła zidentyfikować najważniejsze zasoby, potencjały i bariery rozwojowe Gminy Rząśnia. Podstawę analizy stanowiły **dane statystyki publicznej GUS (Bank Danych Lokalnych)**, informacje zawarte w **Raporcie o stanie Gminy Rząśnia za 2025** rok oraz dokumenty, programy i materiały dotyczące funkcjonowania samorządu. Zgromadzone dane wskazują, że gmina dysponuje rozwiniętą infrastrukturą techniczną i społeczną, relatywnie wysokim potencjałem finansowym, aktywnymi instytucjami publicznymi oraz rosnącą bazą podmiotów gospodarczych. Jednocześnie widoczne są wyzwania związane ze zmianami demograficznymi, transformacją kompleksu górniczo-energetycznego, koniecznością dywersyfikacji źródeł dochodów oraz dalszym rozwojem infrastruktury kanalizacyjnej i niskoemisyjnej.

Kierunki rozwoju Gminy Rząśnia w perspektywie 2026-2036 powinny opierać się na łączeniu wysokiej jakości usług publicznych z tworzeniem warunków do rozwoju przedsiębiorczości, aktywności zawodowej i atrakcyjnego mieszkalnictwa. Szczególnego znaczenia nabiera przygotowanie gminy do społecznych, gospodarczych i przestrzennych skutków transformacji energetycznej obszaru bełchatowskiego. Proces ten powinien zostać wykorzystany do tworzenia nowych funkcji terenów pogórniczych, pozyskiwania inwestorów, rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz wzmacniania odporności środowiskowej. Jednocześnie wszystkie działania rozwojowe powinny uwzględniać potrzeby różnych grup mieszkańców, ochronę zasobów naturalnych, racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz zachowanie lokalnej tożsamości.

Określić można zatem następujące wnioski dotyczące sytuacji gminy i ogólnego wyznaczenia przyszłych kierunków działań w strategii rozwoju Gminy Rząśnia:

1. Sfera społeczna.

- **Zmniejszająca się liczba mieszkańców i ujemny przyrost naturalny.** Liczba ludności gminy spadła z 5 039 osób w 2022 roku do 4 954 osób w 2025 roku, natomiast 39 urodzeniom odnotowanym w 2025 roku odpowiadały 52 zgony. Rekomenduje się prowadzenie aktywnej polityki demograficznej i osiedleńczej, obejmującej rozwój

mieszkalnictwa, opieki nad dziećmi, oferty edukacyjnej, usług czasu wolnego oraz warunków zatrudnienia dla osób młodych i rodzin.

- **Stopniowe zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży.** W latach 2023-2025 liczba mieszkańców w wieku 0-18 lat obniżyła się z 1 066 do 1 023, a liczba uczniów szkół podstawowych zmalała z 406 w roku szkolnym 2024/2025 do 386 w roku 2025/2026. Konieczne jest systematyczne monitorowanie liczebności roczników, elastyczne zarządzanie siecią oświatową oraz utrzymywanie wysokiej jakości kształcenia niezależnie od zmian liczby uczniów.
- **Potrzeba wzmacniania jakości edukacji.** Wyniki egzaminu ósmoklasisty na poziomie gminy były niższe od średnich krajowych i powiatowych, szczególnie w zakresie języka angielskiego i matematyki. Rekomenduje się rozwijanie zajęć wyrównawczych i rozwijających, doradztwa zawodowego, kompetencji cyfrowych, językowych i matematycznych oraz kontynuowanie udziału szkół w projektach finansowanych ze środków europejskich, w tym Erasmus+.
- **Dobrze rozwinięta opieka przedszkolna i rosnące zapotrzebowanie na opiekę wczesnodziecięcą.** Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrosła do 208, natomiast istniejący żłobek oferował 26 miejsc, przy jednoczesnym rozpoczęciu inwestycji umożliwiającej przyjęcie kolejnych 40 dzieci. Należy zakończyć rozbudowę placówki, zapewnić odpowiednią kadrę oraz rozwijać elastyczne formy opieki ułatwiające rodzicom powrót lub wejście na rynek pracy.
- **Poprawa sytuacji materialnej części mieszkańców, ale utrzymywanie się złożonych problemów społecznych.** Liczba korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej zmniejszyła się z 420 osób w 2014 roku do 205 osób w 2023 roku, a w 2025 roku pomocą objętych było 70 rodzin (co stanowi 161 osób w tych rodzinach). Nadal istotnymi przyczynami udzielania wsparcia pozostają bezrobocie, długotrwała choroba, niepełnosprawność i ubóstwo. Rekomenduje się przesuwanie akcentu z pomocy świadczeniowej na aktywizację, pracę socjalną, profilaktykę, reintegrację zawodową i rozwój usług środowiskowych.
- **Rosnące znaczenie usług kierowanych do seniorów i osób niesamodzielnych.** Zmiany demograficzne będą powodowały wzrost zapotrzebowania na opiekę, rehabilitację, transport i wsparcie w codziennym funkcjonowaniu. Należy rozwijać usługi opiekuńcze

w miejscu zamieszkania, teleopiekę, transport door-to-door, ofertę klubu dla osób potrzebujących wsparcia oraz programy aktywizacji i integracji międzypokoleniowej.

- **Wysoki poziom dostępności podstawowej opieki zdrowotnej.** Gminny Ośrodek Zdrowia dysponuje rozwiniętą kadrą, nowoczesnym wyposażeniem i ofertą świadczeń specjalistycznych, a liczba porad lekarskich po spadku w 2020 roku ponownie wzrosła do 30 985 w 2025 roku. Rekomenduje się utrzymanie lokalnej dostępności lekarzy, rozwój profilaktyki, rehabilitacji, opieki psychiatrycznej i diagnostyki oraz dalsze pozyskiwanie środków na sprzęt i programy zdrowotne.
- **Spadek zainteresowania tradycyjną ofertą biblioteczną.** Pomimo rozbudowanego księgozbioru liczba czytelników zmniejszyła się z 1 012 w 2014 roku do 684 w 2025 roku, a liczba wypożyczeń z 22 530 do 9 709. Biblioteki powinny być dalej przekształcane w wielofunkcyjne centra edukacji, kultury i aktywności lokalnej, oferujące e-booki, audiobooki, zajęcia cyfrowe, warsztaty, kluby zainteresowań oraz ofertę dostosowaną do dzieci, młodzieży i seniorów.
- **Znaczący potencjał organizacji społecznych i oddolnej aktywności mieszkańców.** Na terenie gminy funkcjonują koła gospodyń wiejskich, jednostki OSP, klub sportowy, orkiestra dęta i stowarzyszenia lokalne. Rekomenduje się zwiększanie udziału organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych, rozwijanie konkursów i małych grantów, wspieranie wolontariatu oraz tworzenie przestrzeni do współpracy między sołectwami i pokoleniami.
- **Potrzeba dalszego wzmacniania bezpieczeństwa i odporności społeczności lokalnej.** Istotną rolę odgrywają jednostki OSP, działania profilaktyczne w szkołach oraz współpraca z Policją i Państwową Strażą Pożarną. Należy kontynuować modernizację wyposażenia służb, rozwijać edukację dotyczącą cyberbezpieczeństwa, pierwszej pomocy i reagowania kryzysowego oraz przygotowywać mieszkańców na ekstremalne zjawiska pogodowe i awarie infrastruktury.

2. Sfera gospodarcza.

- **Rosnąca aktywność gospodarcza mieszkańców.** Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców wzrosła z 60 w 2014 roku do 84 w 2024 roku, natomiast wskaźnik nowych rejestracji osiągnął rekordowy poziom 8,58 podmiotu na 1000 mieszkańców. Rekomenduje się dalsze wspieranie przedsiębiorczości poprzez

doradztwo, promocję dostępnych instrumentów finansowych, rozwój usług cyfrowych i współpracę z instytucjami otoczenia biznesu.

- **Dominacja mikroprzedsiębiorstw oraz tradycyjnych branż.** W 2025 roku w CEIDG zarejestrowanych było 248 działalności, przede wszystkim w budownictwie, handlu, przetwórstwie przemysłowym i transporcie. Należy wspierać rozwój i profesjonalizację istniejących firm, ale także stymulować powstawanie działalności w sektorach usług specjalistycznych, technologii cyfrowych, energetyki odnawialnej, gospodarki obiegu zamkniętego i usług społecznych.
- **Konieczność dywersyfikacji gospodarki w związku z transformacją energetyczną.** Funkcjonowanie kopalni i sektora energetycznego wpływało na zatrudnienie, dochody oraz zagospodarowanie przestrzeni, jednak ich przyszłe ograniczanie może osłabić lokalną bazę gospodarczą. Rekomenduje się przygotowanie programu transformacji gospodarczej gminy, rozwijanie alternatywnych specjalizacji i aktywne korzystanie z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.
- **Wysoka koncentracja dochodów własnych w podatku od nieruchomości.** W 2025 roku wpływy z tego podatku wyniosły ponad 27,5 mln zł, z czego zdecydowana większość pochodziła od osób prawnych. Zapewnia to obecnie silną bazę finansową, ale zwiększa podatność budżetu na zmiany dotyczące największych płatników. Należy stopniowo poszerzać bazę podatkową poprzez przyciąganie nowych inwestorów i rozwój lokalnych przedsiębiorstw.
- **Znaczny potencjał inwestycyjny samorządu.** Dochody gminy w 2025 roku wyniosły 60,1 mln zł, wydatki 54,9 mln zł, a wydatki majątkowe przekroczyły 10,1 mln zł. Rekomenduje się utrzymanie wysokiego udziału inwestycji rozwojowych, przy jednoczesnym zachowaniu równowagi operacyjnej, analizowaniu kosztów utrzymania nowej infrastruktury oraz ostrożnym zarządzaniu zadłużeniem wynoszącym około 26,8 mln zł.
- **Wysoka skuteczność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych.** Wartość umów i decyzji o dofinansowaniu projektów unijnych wzrosła do ponad 25,5 mln zł, a w 2025 roku gmina pozyskała również znaczące dotacje inwestycyjne na drogi i ochronę zabytków. Należy stworzyć bank projektów strategicznych, przygotowywać dokumentację

z wyprzedzeniem oraz wzmacniać kompetencje urzędu w zakresie pozyskiwania i rozliczania funduszy.

- **Potencjał Strefy Aktywizacji Gospodarczej.** Tereny zlokalizowane w Zielęcinie mogą pełnić ważną rolę w pozyskiwaniu inwestorów i tworzeniu nowych miejsc pracy. Rekomenduje się pełne uzbrojenie terenów, przygotowanie profesjonalnej oferty inwestycyjnej, promocję gospodarczą oraz kierowanie wsparcia do przedsięwzięć o wysokiej wartości dodanej i ograniczonym oddziaływaniu środowiskowym.
- **Poprawa sytuacji na rynku pracy przy utrzymującym się ryzyku nierównowagi.** Liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszyła się z 273 osób w 2014 roku do 157 w 2024 roku, jednak w 2025 roku wzrosła do 185. Wśród bezrobotnych widoczny jest wyższy udział kobiet. Rekomenduje się rozwój opieki nad dziećmi, elastycznych form zatrudnienia, szkoleń zawodowych i programów aktywizacyjnych odpowiadających potrzebom lokalnych pracodawców.
- **Znaczenie rolnictwa przy ograniczonej jakości części gleb.** Rolnictwo pozostaje ważnym elementem gospodarki, jednak duży udział gruntów niższych klas ogranicza możliwości rozwoju produkcji intensywnej. Należy wspierać, promować przetwórstwo lokalne, sprzedaż bezpośrednią, krótkie łańcuchy dostaw, rolnictwo ekologiczne, odnawialne źródła energii w gospodarstwach oraz dodatkowe pozarolnicze źródła dochodów.
- **Poprawa dostępności transportowej jako czynnik rozwoju gospodarczego.** Przywrócenie ruchu pasażerskiego, funkcjonowanie przystanku w Białej oraz rozwój Kolejowej Komunikacji Autobusowej zwiększają dostęp do regionalnych rynków pracy i usług. Należy wykorzystać ten potencjał w promocji terenów inwestycyjnych, wspieraniu mobilności pracowników oraz budowaniu powiązań gospodarczych z Pajęcznem, Bełchatowem, Łodzią i Częstochową.

3. **Sfera przestrzenna.**

- **Pełne pokrycie obszaru Gminy Rząśnia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego** zapewnia wysoki poziom przewidywalności procesów inwestycyjnych oraz sprzyja zachowaniu ładu przestrzennego. Obowiązujące plany miejscowe były w poprzednich latach systematycznie aktualizowane i w obecnym kształcie umożliwiają realizację kierunków oraz przedsięwzięć przewidzianych w Strategii

Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036, bez konieczności dokonywania zmian w poszczególnych obrębach planistycznych. Istotnym atutem jest również znaczna rezerwa terenów przeznaczonych pod zabudowę - obowiązujące MPZP zapewniają pojemność terenów budowlanych odpowiadającą potrzebom mieszkaniowym ponad 20 tys. mieszkańców. W kolejnych latach zasadne będzie utrzymanie bieżącego monitoringu aktualności dokumentów planistycznych oraz ich ewentualne dostosowywanie jedynie w przypadku pojawienia się nowych uwarunkowań prawnych, funkcjonalnych lub inwestycyjnych.

- **Rozproszona struktura osadnicza.** Gmina obejmuje 14 sołectw, zajmuje 86 km² i charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia, wynoszącą około 57 osób na km². Powoduje to wyższe koszty zapewnienia transportu, infrastruktury i usług. Nowa zabudowa powinna być w pierwszej kolejności lokalizowana w obszarach już wyposażonych w infrastrukturę i powiązanych z istniejącymi ośrodkami osadniczymi.
- **Rząśnia i Biała jako najważniejsze ośrodki usługowe.** Największa liczba mieszkańców koncentruje się w Rząśni i Białej, które pełnią istotne funkcje administracyjne, edukacyjne, zdrowotne i transportowe. Należy wzmacniać ich rolę jako lokalnych centrów usługowych, jednocześnie zapewniając odpowiednią dostępność usług dla mieszkańców mniejszych miejscowości.
- **Rozwinięta sieć drogowa wymagająca dalszej modernizacji.** Na terenie gminy znajduje się ponad 94 km dróg publicznych oraz ponad 36 km dróg wewnętrznych, jednak część dróg dojazdowych pozostaje gruntowa lub żwirowa. Rekomenduje się kontynuowanie remontów, poprawę odwodnienia, bezpieczeństwa skrzyżowań oraz dostosowywanie infrastruktury do ruchu gospodarczego i rolniczego.
- **Potrzeba rozwoju infrastruktury pieszej i rowerowej.** Gmina dysponuje 8,375 km dróg rowerowych i 12,628 km chodników, jednak ich sieć nie tworzy jeszcze w pełni spójnego systemu. Należy rozwijać ciągi pieszo-rowerowe łączące miejscowości, szkoły, obiekty sportowe, tereny rekreacyjne i przystanki transportu zbiorowego.
- **Nowe możliwości wynikające z przywrócenia kolei pasażerskiej.** Stacja Biała Szlachecka oraz rosnąca liczba połączeń kolejowych stanowią znaczący atut rozwojowy. Rekomenduje się rozwój parkingów Park&Ride i Bike&Ride, bezpiecznych

dojść i dróg rowerowych do stacji, systemu informacji pasażerskiej oraz skoordynowanie rozkładów autobusowych i kolejowych.

- **Niewystarczająca częstotliwość części połączeń autobusowych.** Choć oferta transportu publicznego jest sukcesywnie rozszerzana, nie wszystkie miejscowości i grupy mieszkańców mają porównywalny dostęp do połączeń. Należy prowadzić regularne badania potrzeb przewozowych, dostosowywać godziny kursów do pracy, szkół i usług oraz rozważyć transport na żądanie dla obszarów o niskim popycie.
- **Systematyczny wzrost zasobów mieszkaniowych.** Liczba mieszkań zwiększyła się z 1 441 w 2014 roku do 1 609 w 2025 roku, a przeciętna powierzchnia mieszkania wzrosła do 101,7 m². Wskazuje to na rozwój budownictwa jednorodzinnego i poprawę standardu mieszkaniowego. Należy przygotowywać tereny pod zabudowę w sposób skoordynowany, zapobiegający nadmiernemu rozpraszaniu i wzrostowi kosztów infrastruktury.
- **Ograniczony zasób mieszkań komunalnych.** Gmina posiada pięć lokali mieszkalnych i nie dysponuje lokalami socjalnymi, co może utrudniać reagowanie na sytuacje kryzysowe i potrzeby osób o niższych dochodach. Rekomenduje się analizę zapotrzebowania na mieszkania komunalne, socjalne, wspomagane i chronione oraz adaptację części istniejących obiektów gminnych.
- **Potrzeba nadania nowych funkcji terenom i obiektom tracącym dotychczasowe przeznaczenie.** Transformacja górnicza, likwidacja szkoły w Zielęcinie oraz zasób budynków po dawnych placówkach tworzą potrzebę ponownego zagospodarowania części mienia. Rekomenduje się przygotowanie programów funkcjonalnych dla terenów pogórniczych i niewykorzystywanych obiektów, obejmujących funkcje społeczne, gospodarcze, edukacyjne, rekreacyjne lub mieszkaniowe.

4. Sfera klimatyczno-środowiskowa.

- **Powszechny dostęp do sieci wodociągowej.** Z wodociągu korzysta praktycznie 100% mieszkańców, a długość sieci wynosi 128,35 km. Należy skoncentrować się na modernizacji istniejącej infrastruktury, ograniczaniu strat wody, zapewnieniu bezpieczeństwa ujęcia oraz wdrażaniu zdalnego monitoringu zużycia i awarii.
- **Rosnące jednostkowe zużycie wody.** Zużycie wody na mieszkańca wzrosło z 38,4 m³ w 2014 roku do 50,2 m³ w 2025 roku, a w 2024 roku osiągnęło 55,9 m³. Rekomenduje

się rozwój edukacji dotyczącej oszczędzania wody, wykorzystywanie deszczówki, retencję przydomową oraz analizę strat występujących w sieci.

- **Niepełny poziom skanalizowania gminy.** Z kanalizacji korzystało 67,4% mieszkańców, a podłączonych było 70,7% budynków mieszkalnych. Należy kontynuować rozbudowę sieci na terenach, gdzie jest to technicznie i ekonomicznie uzasadnione, natomiast na obszarach rozproszonych wspierać budowę i kontrolę przydomowych oczyszczalni.
- **Brak rozwiniętej sieci gazowej.** Udział mieszkańców korzystających z gazu sieciowego jest marginalny, co zwiększa znaczenie indywidualnych źródeł ciepła. Rekomenduje się kierowanie polityki energetycznej na termomodernizację, pompy ciepła, fotowoltaikę, magazyny energii i inne rozwiązania niskoemisyjne, zamiast uzależniania rozwoju od budowy infrastruktury paliw kopalnych.
- **Postęp w ograniczaniu niskiej emisji.** W ramach programu „Czyste Powietrze" mieszkańcy złożyli 234 wnioski, zawarto 198 umów i zrealizowano 126 przedsięwzięć o łącznej wartości wypłaconych dotacji przekraczającej 2,9 mln zł. Należy utrzymać punkt konsultacyjny, aktywnie docierać do gospodarstw zagrożonych ubóstwem energetycznym oraz łączyć wymianę źródeł ciepła z kompleksową termomodernizacją.
- **Możliwość rozwoju lokalnej energetyki odnawialnej.** Członkostwo gminy w klastrze energii, strategia elektromobilności oraz realizowane inwestycje w OZE tworzą podstawy transformacji energetycznej. Rekomenduje się opracowanie bilansu energetycznego gminy, rozwój instalacji na budynkach publicznych, społeczności energetycznych, magazynowania energii i punktów ładowania pojazdów.
- **Duża skala przekształceń terenów związanych z eksploatacją węgla brunatnego.** Wyrobisko i zwałowisko zewnętrzne trwale zmieniły krajobraz oraz stosunki przestrzenne, a kolejne obszary są poddawane rekultywacji w kierunku leśnym. Należy aktywnie uczestniczyć w określaniu docelowych funkcji terenów pogórniczych, łącząc rekultywację przyrodniczą z retencją, rekreacją, energetyką odnawialną i tworzeniem nowych terenów inwestycyjnych.
- **Potrzeba ochrony i odbudowy zasobów leśnych.** Powierzchnia gruntów leśnych zmniejszyła się z około 884 ha w 2014 roku do około 805 ha w 2025 roku, głównie wskutek spadku areału lasów prywatnych. Rekomenduje się wyjaśnienie przyczyn

zmiany, ochronę ciągłości kompleksów leśnych, wspieranie zalesień gruntów słabszych oraz rozwój funkcji przyrodniczych i rekreacyjnych lasów.

- **Skuteczne usuwanie wyrobów zawierających azbest.** W 2025 roku odebrano i unieszkodliwiono łącznie 175,12 Mg płyt azbestowo-cementowych z 59 posesji. Należy kontynuować program aż do całkowitego usunięcia azbestu, aktualizować inwentaryzację oraz łączyć wsparcie demontażu z możliwością pozyskania środków na nowe pokrycia dachowe i poprawę efektywności energetycznej budynków.
- **Potrzeba zwiększenia odporności gminy na zmianę klimatu.** Rosnące ryzyko suszy, gwałtownych opadów, silnego wiatru i fal upałów może wpływać na rolnictwo, infrastrukturę oraz zdrowie mieszkańców. Rekomenduje się opracowanie lokalnego planu adaptacji do zmian klimatu, rozwój małej retencji i błękitno-zielonej infrastruktury, ograniczanie uszczelniania powierzchni, sadzenie drzew oraz uwzględnianie ryzyka klimatycznego we wszystkich inwestycjach publicznych.

3. Analiza SWOT Gminy Rząśnia

Analiza SWOT jest jedną z najczęściej stosowanych metod porządkowania informacji wykorzystywanych w zarządzaniu strategicznym. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter angielskich pojęć: Strengths - mocne strony, Weaknesses - słabe strony, Opportunities - szanse oraz Threats - zagrożenia. Metoda pozwala w syntetyczny sposób zestawić najważniejsze uwarunkowania wpływające na rozwój danej jednostki, a następnie określić, w jaki sposób posiadane zasoby można wykorzystać do osiągania celów rozwojowych oraz ograniczania występujących barier i ryzyk.

Mocne i słabe strony odnoszą się przede wszystkim do uwarunkowań wewnętrznych, na które samorząd może bezpośrednio lub pośrednio oddziaływać. Obejmują one między innymi stan infrastruktury, potencjał finansowy i organizacyjny, jakość usług publicznych, zasoby ludzkie, strukturę lokalnej gospodarki, walory środowiskowe oraz aktywność mieszkańców. Szanse i zagrożenia wynikają natomiast głównie z otoczenia zewnętrznego, w tym przemian demograficznych i gospodarczych, polityki państwa i Unii Europejskiej, zmian technologicznych, transformacji energetycznej, sytuacji na rynku pracy oraz postępujących zmian klimatu.

Znaczenie analizy SWOT dla jednostek samorządu terytorialnego polega na tworzeniu podstaw do podejmowania decyzji wykraczających poza perspektywę bieżącego zarządzania. Pozwala ona wskazać obszary wymagające koncentracji zasobów, zidentyfikować przewagi konkurencyjne gminy, przygotować się do potencjalnych sytuacji kryzysowych oraz lepiej dostosować planowane przedsięwzięcia do możliwości pozyskiwania finansowania zewnętrznego. Analiza nie stanowi wyłącznie zestawienia cech gminy, lecz jest narzędziem wspierającym formułowanie wizji, celów strategicznych, kierunków działań i projektów rozwojowych.

Analizę SWOT Gminy Rząśnia opracowano na podstawie diagnozy społecznej, gospodarczej, przestrzennej oraz klimatyczno-środowiskowej, danych GUS, Raportu o stanie Gminy Rząśnia za 2025 rok, dokumentów planistycznych i programowych, a także informacji dotyczących infrastruktury, finansów, usług publicznych i lokalnej gospodarki. Szczególne znaczenie przypisano uwarunkowaniom wynikającym z funkcjonowania Odkrywki Szczerców,

postępującej rekultywacji terenów pogórniczych oraz konieczności przygotowania gminy do transformacji społeczno-gospodarczej obszaru bełchatowskiego.

Tabela 1. Analiza SWOT Gminy Rząśnia

Czynniki wewnętrzne	
Silne strony	**Słabe strony**
• Wysoki potencjał finansowy samorządu, umożliwiający realizację inwestycji i utrzymywanie szerokiego zakresu usług publicznych. • Doświadczenie administracji samorządowej w skutecznym pozyskiwaniu i rozliczaniu środków zewnętrznych. • Pełne pokrycie obszaru gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, zwiększające przewidywalność procesów inwestycyjnych. • Powszechny dostęp mieszkańców i budynków do sieci wodociągowej. • Systematyczny rozwój infrastruktury kanalizacyjnej i wzrost liczby podłączonych mieszkańców. • Rozbudowana sieć dróg lokalnych oraz sukcesywna poprawa ich standardu technicznego. • Poprawiająca się dostępność transportowa gminy, w tym dzięki przywróceniu połączeń kolejowych i rozwojowi komunikacji autobusowej. • Dobrze rozwinięta sieć lokalnych usług edukacyjnych, społecznych, zdrowotnych, kulturalnych i komunalnych. • Dobra dostępność podstawowej opieki zdrowotnej oraz rozwinięta oferta Gminnego Ośrodka Zdrowia. • Systematyczny wzrost liczby mieszkań oraz poprawa przeciętnych warunków mieszkaniowych. • Rosnąca liczba podmiotów gospodarczych i wzrost aktywności przedsiębiorczej mieszkańców. • Wyraźny spadek bezrobocia rejestrowanego w perspektywie długookresowej. • Aktywność organizacji pozarządowych, jednostek OSP, kół gospodyń wiejskich i lokalnych liderów. • Cenne dziedzictwo historyczne, sakralne i kulturowe, w tym obiekty zabytkowe. • Doświadczenie gminy w zarządzaniu skutkami działalności górniczej, przekształceniami przestrzennymi i procesami rekultywacji.	• Stopniowy spadek liczby mieszkańców i osłabianie lokalnego potencjału demograficznego. • Ujemny przyrost naturalny oraz utrzymująca się przewaga liczby zgonów nad liczbą urodzeń. • Zmniejszająca się liczba dzieci i młodzieży, wpływająca na funkcjonowanie lokalnego systemu oświaty. • Postępujący proces starzenia się społeczności lokalnej i rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze. • Obniżające się współczynniki skolaryzacji i odpływ części uczniów do placówek poza gminą. • Utrzymujące się nierówności na lokalnym rynku pracy, szczególnie wyższy udział kobiet wśród bezrobotnych. • Silna zależność dochodów budżetowych gminy od największych podmiotów związanych z przemysłem wydobywczym. • Niewystarczające zróżnicowanie lokalnej gospodarki i koncentracja przedsiębiorstw w tradycyjnych branżach. • Ograniczona liczba atrakcyjnych miejsc pracy dla osób młodych, wysoko wykwalifikowanych i specjalistów. • Słabo rozwinięta oferta turystyczna, noclegowa, gastronomiczna i agroturystyczna. • Spadek liczby czytelników bibliotek oraz liczby wypożyczanych publikacji. • Niepełne skanalizowanie części miejscowości i rozproszonej zabudowy. • Praktyczny brak sieci gazowej i ograniczone możliwości dywersyfikacji tradycyjnych źródeł ciepła. • Relatywnie wysokie i rosnące zużycie wody w przeliczeniu na jednego mieszkańca. • Rozproszona struktura osadnicza, zwiększająca koszty zapewniania infrastruktury i usług publicznych. • Znaczne przekształcenie środowiska, krajobrazu i stosunków wodnych w wyniku działalności górniczej.
Czynniki zewnętrzne	
Szanse	**Zagrożenia**

• Możliwość pozyskiwania funduszy Unii Europejskiej i środków krajowych na inwestycje infrastrukturalne, społeczne i środowiskowe. • Nadawanie nowych funkcji gospodarczych, energetycznych, przyrodniczych i rekreacyjnych terenom pogórniczym. • Rozwój odnawialnych źródeł energii, magazynowania energii oraz lokalnych społeczności energetycznych. • Rosnące zapotrzebowanie na technologie, produkty i usługi związane z zieloną transformacją. • Dalszy rozwój i promocja Strefy Aktywizacji Gospodarczej jako miejsca lokalizacji nowych inwestycji. • Wykorzystanie połączeń kolejowych do zwiększania mobilności mieszkańców i atrakcyjności inwestycyjnej gminy. • Rozwój zintegrowanego transportu publicznego łączącego kolej, autobusy, transport rowerowy i systemy Park&Ride. • Rosnące zainteresowanie osiedlaniem się poza dużymi miastami oraz upowszechnienie pracy zdalnej i hybrydowej. • Rozwój srebrnej gospodarki i usług kierowanych do seniorów oraz osób niesamodzielnych. • Rozwój turystyki kulturowej, sakralnej, industrialnej, edukacyjnej i przyrodniczej. • Wzrost znaczenia lokalnego przetwórstwa, sprzedaży bezpośredniej i krótkich łańcuchów dostaw. • Upowszechnienie e-usług publicznych, telemedycyny, edukacji cyfrowej i nowoczesnych rozwiązań teleinformatycznych. • Rozwój współpracy międzygminnej, powiatowej i regionalnej w zakresie transportu, gospodarki i ochrony środowiska. • Możliwość rozwoju małej retencji, błękitno-zielonej infrastruktury i działań adaptacyjnych do zmian klimatu. • Rosnąca rola organizacji społecznych, wolontariatu i ekonomii społecznej w realizacji lokalnych usług publicznych.	• Ograniczenie lub zakończenie działalności kompleksu górniczo-energetycznego i związany z tym spadek zatrudnienia oraz dochodów gminy. • Nieprzewidywalne tempo transformacji energetycznej, utrudniające długofalowe planowanie rozwoju gospodarczego. • Ryzyko zmniejszenia dochodów własnych wskutek zmian podatkowych lub pogorszenia sytuacji największych płatników. • Pogłębianie się niekorzystnych tendencji demograficznych i dalszy spadek liczby mieszkańców. • Odpływ młodych, aktywnych i dobrze wykształconych mieszkańców do większych ośrodków miejskich. • Rosnąca konkurencja innych gmin i miast o mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów i wykwalifikowanych pracowników. • Wzrost kosztów realizacji i późniejszego utrzymania inwestycji publicznych. • Ograniczenie dostępności funduszy zewnętrznych lub wzrost konkurencji o środki pomocowe. • Niestabilność przepisów prawa oraz zwiększająca się złożoność procedur inwestycyjnych i administracyjnych. • Nasilanie się suszy, obniżanie poziomu wód gruntowych i zwiększanie ryzyka niedoborów wody. • Wzrost częstotliwości ekstremalnych zjawisk pogodowych, w tym fal upałów, silnych wiatrów i gwałtownych opadów. • Opóźnienia, niewłaściwy zakres lub nieskoordynowany przebieg rekultywacji terenów pogórniczych. • Dalsze pogarszanie się warunków produkcji rolnej wskutek zmian klimatu i przekształceń stosunków wodnych. • Wzrost cen energii i kosztów ogrzewania, zwiększający ryzyko ubóstwa energetycznego mieszkańców. • Ograniczanie połączeń transportu zbiorowego na obszarach o malejącej liczbie mieszkańców i niskim popycie.

Źródło: opracowanie na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Gminy w Rząśni

Analiza wskazuje, że Gmina Rząśnia posiada znaczący potencjał finansowy, infrastrukturalny i organizacyjny, który może zostać wykorzystany do przeprowadzenia transformacji gospodarczej oraz dalszego podnoszenia jakości życia mieszkańców. Szczególnie istotnymi przewagami są rozwinięta infrastruktura techniczna, pełne pokrycie planami miejscowymi, zdolność inwestycyjna, rosnąca przedsiębiorczość oraz funkcjonowanie

lokalnych instytucji publicznych. Mocne strony tworzą korzystne podstawy do pozyskiwania nowych inwestorów, rozwoju energetyki odnawialnej, zagospodarowania terenów pogórniczych i budowania atrakcyjnej oferty osiedleńczej.

Największym wyzwaniem pozostaje jednocześnie zależność lokalnych finansów i gospodarki od sektora górniczo-energetycznego. Proces odchodzenia od wydobycia węgla brunatnego może ograniczyć dotychczasowe źródła dochodów, ale właściwie zarządzany może także stworzyć nowe możliwości rozwoju. Strategia powinna zatem koncentrować się na wykorzystywaniu obecnych zasobów do dywersyfikacji gospodarki, wspierania przedsiębiorczości, tworzenia nowych miejsc pracy oraz nadawania funkcji gospodarczych, energetycznych, środowiskowych i rekreacyjnych terenom pogórniczym.

Drugim kluczowym obszarem interwencji są zmiany demograficzne. Przeciwdziałanie odpływowi mieszkańców wymaga równoczesnego rozwoju mieszkalnictwa, wysokiej jakości edukacji, opieki nad dziećmi, transportu publicznego, miejsc pracy i atrakcyjnej oferty czasu wolnego. Działania te powinny być uzupełniane rozwojem usług dla seniorów i osób niesamodzielnych, aby gmina pozostawała przyjaznym miejscem życia dla wszystkich pokoleń.

4. Misja i wizja Gminy Rząśnia

W procesie tworzenia strategii rozwoju szczególne znaczenie ma precyzyjne zdefiniowanie misji i wizji jednostki samorządu terytorialnego. Misja określa podstawowy sens funkcjonowania gminy, jej rolę wobec mieszkańców oraz wartości, które powinny wyznaczać sposób prowadzenia polityki lokalnej. Odpowiada na pytania, komu i czemu służy samorząd, jakie potrzeby wspólnoty lokalnej powinien zaspokajać oraz w jaki sposób powinien wykorzystywać dostępne zasoby. Stanowi trwały fundament zarządzania strategicznego i punkt odniesienia dla formułowania celów, kierunków działań oraz konkretnych przedsięwzięć rozwojowych.

Misja wyraża także odpowiedzialność władz samorządowych za zapewnienie mieszkańcom odpowiednich warunków życia, dostępu do usług publicznych, bezpieczeństwa, możliwości rozwoju zawodowego i społecznego oraz ochrony lokalnego dziedzictwa. Powinna integrować działania podejmowane w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej, a jednocześnie wskazywać wartości, którymi gmina zamierza kierować się w relacjach z mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami społecznymi i partnerami zewnętrznymi.

Wizja przedstawia natomiast pożądany obraz Gminy Rząśnia u końca okresu obowiązywania strategii. Wyraża długofalowe aspiracje wspólnoty samorządowej oraz wskazuje stan, do którego gmina będzie konsekwentnie zmierzać. Powinna być ambitna i inspirująca, ale jednocześnie realistyczna, uwzględniająca lokalne zasoby, ograniczenia i wyzwania. Jej zadaniem jest integrowanie mieszkańców i partnerów wokół wspólnego kierunku rozwoju, a także ułatwianie oceny, czy podejmowane działania przybliżają gminę do oczekiwanego modelu przyszłości.

Misja i wizja Gminy Rząśnia powinny odzwierciedlać jej specyficzne uwarunkowania. Gmina dysponuje znaczącym potencjałem finansowym i inwestycyjnym, rozwiniętą infrastrukturą techniczną, dobrze zorganizowanym systemem usług publicznych oraz aktywną społecznością lokalną. Jednocześnie stoi przed wyzwaniami związanymi ze zmianami demograficznymi, transformacją kompleksu górniczo-energetycznego, koniecznością dywersyfikacji gospodarki, ochroną zasobów wodnych oraz przyszłym zagospodarowaniem terenów przekształconych działalnością wydobywczą. Kierunek rozwoju powinien więc łączyć

utrzymanie wysokiej jakości życia mieszkańców z przygotowaniem gospodarki i przestrzeni gminy do warunków po zakończeniu eksploatacji węgla brunatnego.

Ważnym elementem przyszłości Gminy Rząśnia pozostaje wykorzystanie potencjału przedsiębiorczości, terenów inwestycyjnych, odnawialnych źródeł energii, transportu kolejowego i drogowego oraz zasobów dziedzictwa kulturowego. Rozwój nie powinien opierać się wyłącznie na kontynuacji dotychczasowych funkcji gospodarczych, lecz na stopniowym budowaniu bardziej zróżnicowanej i odpornej gospodarki lokalnej. Równocześnie konieczne jest zachowanie wysokiego standardu edukacji, opieki nad dziećmi, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, kultury, sportu i bezpieczeństwa, ponieważ to właśnie jakość codziennego życia będzie w coraz większym stopniu decydować o atrakcyjności osiedleńczej gminy.

Misja Gminy Rząśnia.

Tworzymy nowoczesną, bezpieczną i przyjazną Gminę Rząśnia, zapewniając mieszkańcom wysoką jakość życia, dostęp do rozwiniętych usług publicznych oraz warunki do aktywności społecznej i zawodowej. Odpowiedzialnie wykorzystujemy lokalne zasoby, wspieramy przedsiębiorczość i innowacje, chronimy środowisko oraz przygotowujemy gminę do sprawiedliwej transformacji gospodarczej, z poszanowaniem jej dziedzictwa, tożsamości i potrzeb przyszłych pokoleń.

Misja wskazuje na nadrzędną rolę samorządu, jaką jest działanie na rzecz dobrostanu mieszkańców i trwałego rozwoju całej wspólnoty. Podkreśla znaczenie usług publicznych, bezpieczeństwa, przedsiębiorczości, aktywności społecznej oraz odpowiedzialnego gospodarowania przestrzenią i środowiskiem. Ważnym jej elementem jest przygotowanie gminy do transformacji gospodarczej, tak aby zachodzące zmiany nie prowadziły do osłabienia lokalnego rynku pracy i finansów publicznych, lecz stały się impulsem do rozwoju nowych funkcji gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

Wizja Gminy Rząśnia.

Gmina Rząśnia w 2036 roku to nowoczesna, zintegrowana i odporna wspólnota lokalna, atrakcyjna do życia, pracy, prowadzenia działalności gospodarczej i inwestowania. Jest gminą o wysokiej jakości usług publicznych, rozwiniętej infrastrukturze, zróżnicowanej gospodarce i aktywnych mieszkańcach. Skutecznie wykorzystuje szanse związane ze sprawiedliwą transformacją, odnawialnymi źródłami energii i zagospodarowaniem terenów pogórniczych, jednocześnie chroniąc środowisko, zasoby wodne, krajobraz i dziedzictwo kulturowe.

Wizja zakłada, że Gmina Rząśnia będzie miejscem zapewniającym **dobre warunki życia wszystkim grupom mieszkańców,** niezależnie od wieku, sytuacji społecznej czy miejsca zamieszkania. Rozwój infrastruktury i usług publicznych będzie powiązany z przeciwdziałaniem wykluczeniu komunikacyjnemu, cyfrowemu i społecznemu. Gmina będzie wspierała rodziny, dzieci i młodzież, a jednocześnie odpowiadała na rosnące potrzeby seniorów i osób niesamodzielnych. Istotnym elementem wizji jest również wzmacnianie lokalnej tożsamości oraz zachowanie dziedzictwa historycznego związanego między innymi z zabytkowymi obiektami sakralnymi.

W wymiarze gospodarczym wizja zakłada stopniowe zmniejszanie zależności od sektora wydobywczego poprzez rozwój nowych przedsiębiorstw, pozyskiwanie inwestorów oraz wspieranie branż związanych z zieloną gospodarką, energetyką odnawialną, nowoczesnymi usługami, przetwórstwem i gospodarką obiegu zamkniętego. Szczególne znaczenie będzie miało wykorzystanie Strefy Aktywizacji Gospodarczej, terenów pogórniczych i potencjału transportowego gminy. Proces transformacji powinien sprzyjać tworzeniu stabilnych miejsc pracy, podnoszeniu kwalifikacji mieszkańców i poszerzaniu bazy dochodowej samorządu.

W wymiarze przestrzennym i środowiskowym wizja zakłada racjonalne zarządzanie rozwojem zabudowy, ochronę terenów cennych przyrodniczo oraz sukcesywne ograniczanie negatywnych skutków działalności wydobywczej. Terenom pogórniczym powinny zostać nadane nowe funkcje gospodarcze, energetyczne, rekreacyjne, przyrodnicze lub retencyjne. Ważnymi kierunkami pozostaną także rozwój błękitno-zielonej infrastruktury, zwiększanie retencji, ograniczanie strat wody, poprawa efektywności energetycznej budynków oraz wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii.

Realizacja misji i wizji wymaga osiągnięcia trwałego **konsensusu społecznego**. Strategia nie powinna być postrzegana wyłącznie jako dokument opracowany przez administrację samorządową, lecz jako wspólny plan rozwoju mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, jednostek pomocniczych, placówek oświatowych i pozostałych instytucji lokalnych. Akceptacja najważniejszych kierunków rozwoju zwiększa prawdopodobieństwo skutecznego wdrożenia strategii i ogranicza ryzyko konfliktów wokół projektów o istotnym znaczeniu dla przyszłości gminy.

Konsensus społeczny nie może ograniczać się do formalnych konsultacji prowadzonych na etapie opracowywania dokumentu. Powinien być podtrzymywany przez cały okres jego

realizacji poprzez systematyczną komunikację, informowanie o postępach, prezentowanie rezultatów oraz umożliwianie mieszkańcom zgłaszania opinii i nowych inicjatyw. Szczególnie ważny będzie pogłębiony dialog dotyczący transformacji gospodarczej, przyszłości terenów pogórniczych, lokalizacji odnawialnych źródeł energii, rozwoju zabudowy oraz zmian w organizacji usług publicznych.

Uznanie celów, kierunków działań i przedsięwzięć strategicznych za wspólne przez lokalnych interesariuszy stanowi warunek ich skutecznej realizacji. Projekty infrastrukturalne, społeczne, gospodarcze i środowiskowe powinny być poprzedzane odpowiednio prowadzonym dialogiem, pozwalającym poznać potrzeby mieszkańców oraz wyjaśnić korzyści i potencjalne konsekwencje planowanych działań. Wypracowana w ten sposób akceptacja społeczna wzmacnia mandat władz samorządowych i zwiększa trwałość podejmowanych decyzji.

Władze gminy powinny pełnić rolę inicjatora, koordynatora i moderatora współpracy między różnymi grupami interesariuszy. Samorząd może wspierać tworzenie partnerstw, pomagać w pozyskiwaniu finansowania, integrować inicjatywy oddolne oraz budować relacje z przedsiębiorstwami, instytucjami otoczenia biznesu, uczelniami i sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego. Szczególne znaczenie będzie miało tworzenie partnerstw służących realizacji przedsięwzięć związanych z transformacją gospodarczą, rynkiem pracy, energetyką, ochroną środowiska i rozwojem usług społecznych.

Docelowo dialog społeczny powinien przekształcać się w trwałe partnerstwo lokalne, w którym mieszkańcy i instytucje nie tylko opiniują działania samorządu, ale również uczestniczą w ich realizacji i współodpowiadają za osiągane rezultaty. Taki model sprzyja wzmacnianiu kapitału społecznego, zaufania i lokalnej aktywności. Stanowi również podstawę budowania odporności gminy na zmiany gospodarcze, demograficzne i środowiskowe. Realizacja misji i wizji Gminy Rząśnia będzie zatem wymagała konsekwentnego współdziałania całej wspólnoty lokalnej, opartego na dialogu, odpowiedzialności i długofalowym myśleniu o przyszłości.

5. Cele strategiczne, operacyjne, zadania w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Wyznaczenie celów rozwojowych porządkuje przyszłe działania Gminy Rząśnia i nadaje im wspólny kierunek. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy, analizy SWOT, danych statystycznych, Raportu o stanie gminy oraz przyjętej misji i wizji określono najważniejsze obszary wymagające interwencji w perspektywie 2026-2036. Ujęte w strategii cele i zadania odpowiadają na aktualne potrzeby mieszkańców, a zarazem przygotowują gminę na przemiany demograficzne, gospodarcze, środowiskowe i technologiczne.

Nadrzędną zasadą prowadzenia polityki rozwoju jest dążenie do budowania gminy odpornej, nowoczesnej i zapewniającej wysoką jakość życia. Wyraża ją cel horyzontalny: Zrównoważony i odporny rozwój Gminy Rząśnia oparty na wysokiej jakości życia mieszkańców, nowoczesnej gospodarce, odpowiedzialnym korzystaniu z zasobów środowiska oraz sprawnym i dostępnym samorządzie. Jego przekrojowy charakter oznacza, że powinien być uwzględniany przy realizacji wszystkich przedsięwzięć, niezależnie od tego, czy dotyczą one usług społecznych, inwestycji infrastrukturalnych, gospodarki, ochrony środowiska czy zarządzania publicznego.

Istotnym punktem odniesienia dla polityki gminy jest transformacja obszaru bełchatowskiego i związana z nią potrzeba stopniowego uniezależniania lokalnej gospodarki oraz dochodów samorządu od sektora wydobywczego. W nadchodzących latach szczególnego znaczenia nabierze rozwój przedsiębiorczości, pozyskiwanie nowych inwestycji, tworzenie alternatywnych miejsc pracy, wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii oraz odpowiednie zagospodarowanie terenów pogórniczych. Proces ten powinien być prowadzony równolegle z działaniami na rzecz rodzin, dzieci, młodzieży i seniorów, rozwojem usług publicznych oraz ochroną zasobów wodnych, gleb, lasów i krajobrazu.

Przyjęta struktura strategiczna obejmuje pięć uzupełniających się kierunków rozwoju: poprawę jakości życia i wzmacnianie wspólnoty lokalnej, budowę nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki, ochronę środowiska, rozwój dostępnej infrastruktury oraz doskonalenie sposobu zarządzania gminą. Takie ujęcie pozwala łączyć działania inwestycyjne z projektami społecznymi, edukacyjnymi, gospodarczymi i środowiskowymi, a także lepiej

przygotowywać przedsięwzięcia do finansowania ze środków krajowych, regionalnych i europejskich.

Zadania przypisane do poszczególnych celów tworzą program działania na cały okres obowiązywania strategii. Ich realizacja powinna prowadzić do zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej Gminy Rząśnia, poprawy dostępności usług, ograniczenia skutków niekorzystnych zmian demograficznych i klimatycznych, wzrostu konkurencyjności lokalnej gospodarki oraz wzmocnienia zdolności samorządu do sprawnego reagowania na nowe wyzwania. Dzięki temu strategia staje się nie tylko dokumentem kierunkowym, lecz także praktycznym narzędziem koordynowania rozwoju gminy do 2036 roku.

Tabela 2. Cele strategii rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036

CEL STRATEGICZNY HORYZONTALNY Zrównoważony i odporny rozwój Gminy Rząśnia oparty na wysokiej jakości życia mieszkańców, nowoczesnej gospodarce, odpowiedzialnym korzystaniu z zasobów środowiska oraz sprawnym i dostępnym samorządzie	
Cel strategiczny 1. Wysoka jakość życia mieszkańców i silna wspólnota lokalna (wymiar społeczny)	
Zadanie 1.1	Prowadzenie aktywnej polityki demograficznej i rodzinnej, sprzyjającej pozostawaniu młodych mieszkańców oraz osiedlaniu się nowych rodzin na terenie gminy.
Zadanie 1.2	Rozwój dostępnej opieki żłobkowej i przedszkolnej, w tym zwiększenie liczby miejsc oraz dostosowanie godzin funkcjonowania placówek do potrzeb pracujących rodziców.
Zadanie 1.3	Podnoszenie jakości edukacji szkolnej, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji matematycznych, językowych, cyfrowych, przyrodniczych i technicznych.
Zadanie 1.4	Rozwój systemu stypendiów, zajęć dodatkowych, doradztwa zawodowego i programów wspierających uzdolnione dzieci oraz młodzież.
Zadanie 1.5	Wspieranie młodzieży w podejmowaniu aktywności społecznej, obywatelskiej, kulturalnej, sportowej i wolontariackiej.
Zadanie 1.6	Rozbudowa usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych, transportowych i środowiskowych dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz osób niesamodzielnych.
Zadanie 1.7	Tworzenie dziennych form wsparcia dla seniorów, w tym klubów seniora, miejsc integracji międzypokoleniowej oraz systemów teleopieki.
Zadanie 1.8	Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki, rehabilitacji oraz działań w zakresie zdrowia psychicznego dzieci, młodzieży i osób dorosłych.
Zadanie 1.9	Wzmacnianie lokalnego systemu pomocy społecznej poprzez łączenie wsparcia finansowego z aktywizacją społeczną, zawodową i integracyjną.
Zadanie 1.10	Rozwój mieszkalnictwa komunalnego, społecznego, wspomaganego i dostępnego dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej.
Zadanie 1.11	Modernizacja oferty kulturalnej i przekształcanie biblioteki w wielofunkcyjne centrum kultury, edukacji, integracji i aktywności cyfrowej.
Zadanie 1.12	Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i wypoczynkowej oraz promocja aktywnego i zdrowego stylu życia.
Zadanie 1.13	Wspieranie działalności organizacji pozarządowych, jednostek OSP, kół gospodyń wiejskich, klubów sportowych i pozostałych grup nieformalnych.
Zadanie 1.14	Ochrona i promocja lokalnego dziedzictwa historycznego, sakralnego i kulturowego.
Zadanie 1.15	Wzmacnianie bezpieczeństwa mieszkańców poprzez rozwój ochrony przeciwpożarowej, ratownictwa, pierwszej pomocy i systemu zarządzania kryzysowego.

Zadanie 1.16	Rozwijanie dialogu społecznego, konsultacji, inicjatyw sołeckich i mechanizmów współdecydowania mieszkańców o sprawach lokalnych.
Cel strategiczny 2. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka lokalna (wymiar gospodarczy)	
Zadanie 2.1	Opracowanie i wdrożenie lokalnego programu transformacji gospodarczej, ograniczającego zależność gminy od sektora górniczo-energetycznego.
Zadanie 2.2	Tworzenie banku projektów gospodarczych i inwestycyjnych możliwych do realizacji w ramach programów ze środków zewnętrznych.
Zadanie 2.3	Promocja Strefy Aktywizacji Gospodarczej oraz pozostałych terenów przeznaczonych pod inwestycje.
Zadanie 2.4	Stworzenie sprawnego systemu obsługi inwestorów, obejmującego dostęp do informacji, terenów inwestycyjnych, procedur administracyjnych i lokalnych partnerów.
Zadanie 2.5	Wspieranie mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie cyfryzacji, automatyzacji, internacjonalizacji, sukcesji i podnoszenia konkurencyjności.
Zadanie 2.6	Rozwój lokalnego systemu doradztwa dla przedsiębiorców i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej.
Zadanie 2.7	Wspieranie startupów, innowacyjnych przedsięwzięć oraz współpracy przedsiębiorstw z uczelniami, instytucjami badawczymi i otoczeniem biznesu.
Zadanie 2.8	Organizacja programów przekwalifikowania i podnoszenia kompetencji mieszkańców zgodnie z potrzebami nowych branż i zmieniającego się rynku pracy.
Zadanie 2.9	Aktywizacja zawodowa kobiet, młodzieży, seniorów oraz osób długotrwale pozostających poza rynkiem pracy.
Zadanie 2.10	Rozwój przedsiębiorstw działających w sektorach odnawialnych źródeł energii, efektywności energetycznej, gospodarki obiegu zamkniętego i usług środowiskowych.
Zadanie 2.11	Wspieranie lokalnego rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego, sprzedaży bezpośredniej oraz krótkich łańcuchów dostaw.
Zadanie 2.12	Budowanie i promocja lokalnej marki produktów, usług i wydarzeń związanych z Gminą Rząśnia.
Zadanie 2.13	Tworzenie nowych funkcji gospodarczych na terenach pogórniczych, w tym funkcji produkcyjnych, energetycznych, logistycznych i usługowych.
Zadanie 2.14	Rozwój turystyki kulturowej, sakralnej, industrialnej, edukacyjnej, rowerowej i przyrodniczej oraz podstawowej bazy obsługi ruchu turystycznego.
Zadanie 2.15	Wykorzystanie transportu kolejowego i drogowego do zwiększania mobilności pracowników, dostępności terenów inwestycyjnych i powiązań z regionalnymi rynkami pracy.
Zadanie 2.16	Rozwijanie współpracy gospodarczej z sąsiednimi samorządami, przedsiębiorcami, instytucjami rynku pracy oraz podmiotami zaangażowanymi w transformację regionu bełchatowskiego.
Cel strategiczny 3. Czyste środowisko i racjonalne wykorzystanie zasobów (wymiar klimatyczno-środowiskowy)	
Zadanie 3.1	Modernizacja sieci wodociągowej, ograniczanie strat wody oraz wdrażanie systemów monitorowania jej zużycia i awarii.
Zadanie 3.2	Rozwój małej retencji, zbiorników retencyjnych, ogrodów deszczowych i systemów gromadzenia wód opadowych.
Zadanie 3.3	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej na obszarach, na których jest to uzasadnione ekonomicznie, technicznie i środowiskowo.
Zadanie 3.4	Wspieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach rozproszonej zabudowy, których nie można efektywnie objąć siecią kanalizacyjną.
Zadanie 3.5	Modernizacja infrastruktury oczyszczania ścieków oraz poprawa systemu kontroli zbiorników bezodpływowych i indywidualnych instalacji sanitarnych.
Zadanie 3.6	Kontynuowanie programów wymiany nieefektywnych źródeł ciepła, poprawy jakości powietrza i przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu.
Zadanie 3.7	Kompleksowa termomodernizacja budynków publicznych i mieszkalnych wraz z poprawą efektywności energetycznej.

Zadanie 3.8	Rozwój instalacji fotowoltaicznych, magazynów energii, pomp ciepła i innych odnawialnych źródeł energii.
Zadanie 3.9	Tworzenie społeczności energetycznych, spółdzielni energetycznych oraz rozwój współpracy w ramach lokalnego klastra energii.
Zadanie 3.10	Przygotowanie i wdrażanie programu rekultywacji oraz zagospodarowania terenów pogórniczych zgodnie z potrzebami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi gminy.
Zadanie 3.11	Ochrona i odbudowa lasów, terenów podmokłych, zadrzewień śródpolnych, dolin rzecznych oraz lokalnych korytarzy ekologicznych.
Zadanie 3.12	Prowadzenie monitoringu jakości wód, gleb, powietrza i stanu środowiska na terenach podlegających oddziaływaniu działalności górniczej.
Zadanie 3.13	Wspieranie rolnictwa odpornego na suszę, zmianę stosunków wodnych i ekstremalne zjawiska pogodowe.
Zadanie 3.14	Rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów, kompostowania, ponownego wykorzystania surowców i ograniczania ilości odpadów komunalnych.
Zadanie 3.15	Kontynuowanie usuwania wyrobów zawierających azbest oraz likwidacji pozostałych źródeł zanieczyszczeń środowiska.
Zadanie 3.16	Prowadzenie edukacji ekologicznej mieszkańców dotyczącej ochrony klimatu, oszczędzania wody i energii, gospodarki odpadami oraz ochrony bioróżnorodności.
Cel strategiczny 4. Nowoczesna i dostępna infrastruktura społeczna i techniczna (wymiar przestrzenny)	
Zadanie 4.1	Systematyczna modernizacja dróg gminnych i wewnętrznych, obejmująca poprawę nawierzchni, odwodnienia, oświetlenia i bezpieczeństwa ruchu.
Zadanie 4.2	Budowa spójnego systemu chodników, dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych łączących miejscowości z usługami publicznymi.
Zadanie 4.3	Rozwój bezpiecznej infrastruktury w otoczeniu szkół, placówek publicznych, obiektów sportowych i przystanków komunikacyjnych.
Zadanie 4.4	Współdziałanie i wspieranie ponadlokalnego transportu autobusowego, uwzględniającego potrzeby uczniów, seniorów, osób pracujących i mieszkańców miejscowości peryferyjnych.
Zadanie 4.5	Integracja transportu autobusowego z przewozami kolejowymi oraz dostosowywanie rozkładów jazdy do potrzeb mieszkańców.
Zadanie 4.6	Zagospodarowanie otoczenia przystanku kolejowego w Białej poprzez rozwój parkingów, infrastruktury Bike&Ride, przystanków i bezpiecznych dojść.
Zadanie 4.7	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej oraz urządzeń służących gospodarce wodno-ściekowej.
Zadanie 4.8	Rozwój szybkiego internetu, sieci telekomunikacyjnych i infrastruktury umożliwiającej korzystanie z usług cyfrowych na całym obszarze gminy.
Zadanie 4.9	Wspieranie rozwoju i modernizacji infrastruktury energetycznej poprzez współpracę z właściwymi operatorami systemów dystrybucyjnych oraz tworzenie warunków planistycznych i organizacyjnych dla przyłączania odnawialnych źródeł energii i magazynów energii.
Zadanie 4.10	Rozwój infrastruktury ładowania pojazdów elektrycznych oraz stopniowa wymiana gminnego taboru na pojazdy nisko- i zeroemisyjne.
Zadanie 4.11	Modernizacja budynków użyteczności publicznej pod względem technicznym, energetycznym, cyfrowym i funkcjonalnym.
Zadanie 4.12	Zapewnianie pełnej dostępności architektonicznej, komunikacyjnej i informacyjnej obiektów oraz przestrzeni publicznych.
Zadanie 4.13	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury żłobkowej, przedszkolnej i szkolnej zgodnie z prognozami demograficznymi oraz potrzebami mieszkańców.
Zadanie 4.14	Unowocześnienie infrastruktury Gminnego Ośrodka Zdrowia oraz wyposażenie placówki w nowoczesny sprzęt diagnostyczny i rehabilitacyjny.
Zadanie 4.15	Rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej, w tym świetlic, placów zabaw, miejsc spotkań i terenów aktywności.

Zadanie 4.16	Zagospodarowanie niewykorzystywanych budynków i nieruchomości gminnych na potrzeby usług społecznych, przedsiębiorczości, kultury lub aktywności mieszkańców.
Cel strategiczny 5. Sprawne, cyfrowe i otwarte zarządzanie publiczne (wymiar społeczny)	
Zadanie 5.1	Rozwój kompleksowych e-usług publicznych umożliwiających mieszkańcom i przedsiębiorcom załatwianie spraw drogą elektroniczną.
Zadanie 5.2	Wprowadzenie zintegrowanego elektronicznego systemu obsługi mieszkańców, płatności lokalnych, zgłoszeń i komunikacji z urzędem.
Zadanie 5.3	Wzmacnianie cyberbezpieczeństwa urzędu, jednostek organizacyjnych oraz infrastruktury komunalnej.
Zadanie 5.4	Opracowanie procedur zapewniających ciągłość działania urzędu i jednostek gminnych w sytuacjach kryzysowych, awariach i zagrożeniach cybernetycznych.
Zadanie 5.5	Rozwój zarządzania opartego na danych poprzez tworzenie lokalnych baz informacji, map cyfrowych, wskaźników i paneli monitorujących rozwój gminy.
Zadanie 5.6	Systematyczne monitorowanie realizacji strategii, publikowanie raportów z jej wdrażania oraz aktualizowanie działań w odpowiedzi na zmiany otoczenia.
Zadanie 5.7	Utworzenie sprawnego systemu zarządzania projektami strategicznymi oraz koordynacji przedsięwzięć realizowanych przez jednostki organizacyjne gminy.
Zadanie 5.8	Wzmacnianie zdolności samorządu do pozyskiwania i rozliczania funduszy europejskich, krajowych oraz innych źródeł finansowania.
Zadanie 5.9	Prowadzenie odpowiedzialnej polityki finansowej, ukierunkowanej na utrzymanie zdolności inwestycyjnej i ograniczanie zależności od największych podatników.
Zadanie 5.10	Podnoszenie kwalifikacji pracowników samorządowych w zakresie cyfryzacji, zarządzania projektami, transformacji energetycznej i obsługi mieszkańców.
Zadanie 5.11	Wdrażanie standardów wysokiej jakości, dostępności i terminowości usług świadczonych przez urząd oraz jednostki organizacyjne.
Zadanie 5.12	Rozwijanie przejrzystej i wielokanałowej komunikacji z mieszkańcami, obejmującej stronę internetową, media społecznościowe, biuletyny i systemy powiadamiania.
Zadanie 5.13	Zwiększanie dostępności danych publicznych oraz czytelne prezentowanie informacji o finansach, inwestycjach, planowaniu przestrzennym i działalności samorządu.
Zadanie 5.14	Rozwijanie konsultacji społecznych, budżetu obywatelskiego, funduszu sołeckiego i innych mechanizmów partycypacji lokalnej.
Zadanie 5.15	Wzmacnianie współpracy z przedsiębiorcami, organizacjami społecznymi, uczelniami, instytucjami publicznymi i sąsiednimi samorządami.
Zadanie 5.16	Zapewnienie spójności strategii rozwoju z planowaniem przestrzennym, polityką finansową, programami sektorowymi i wieloletnimi planami inwestycyjnymi.

Źródło: opracowanie na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Gminy w Rząśni

Przyjęty układ celów strategicznych Gminy Rząśnia tworzy spójną koncepcję rozwoju na lata 2026-2036, podporządkowaną nadrzędnemu dążeniu do budowania gminy zrównoważonej, odpornej i przyjaznej mieszkańcom. Cel horyzontalny integruje wszystkie obszary interwencji, wskazując na potrzebę równoczesnego podnoszenia jakości życia, modernizacji gospodarki, odpowiedzialnego gospodarowania zasobami środowiska oraz doskonalenia funkcjonowania samorządu. Takie podejście pozwala traktować rozwój społeczny, gospodarczy, infrastrukturalny i środowiskowy jako wzajemnie uzupełniające się elementy jednej polityki lokalnej.

Pięć celów strategicznych odpowiada na najważniejsze potrzeby oraz wyzwania zidentyfikowane w diagnozie i analizie SWOT. Obejmują one wzmacnianie wspólnoty lokalnej i dostępności usług społecznych, dywersyfikację gospodarki w warunkach transformacji sektora górniczo-energetycznego, ochronę środowiska i zasobów wodnych, rozwój nowoczesnej infrastruktury oraz cyfryzację i zwiększanie otwartości administracji publicznej. Szczególne znaczenie będzie miało połączenie działań na rzecz rodzin, dzieci, młodzieży i seniorów z tworzeniem nowych miejsc pracy, pozyskiwaniem inwestorów, wykorzystaniem terenów pogórniczych oraz rozwojem odnawialnych źródeł energii.

Realizacja celów wymagać będzie konsekwentnego planowania, odpowiedzialnej polityki finansowej, skutecznego pozyskiwania środków zewnętrznych oraz współpracy samorządu z mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami społecznymi i partnerami ponadlokalnymi. Zaproponowane zadania wyznaczają ramy dla przygotowywania konkretnych projektów, których efektem powinny być poprawa warunków życia, zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej, ograniczenie zależności od sektora wydobywczego oraz wzmocnienie odporności gminy na zmiany demograficzne, gospodarcze i klimatyczne. Ostatecznym rezultatem wdrażania strategii powinno być trwałe podniesienie konkurencyjności Gminy Rząśnia przy zachowaniu jej lokalnej tożsamości i wysokiej jakości środowiska.

6. Zbieżność merytoryczna strategii z innymi, kluczowymi dokumentami strategicznymi

Cele określone w „Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036" zostały sformułowane z uwzględnieniem **kierunków polityki rozwoju przyjmowanych na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i ponadlokalnym**. Zachowanie zgodności pomiędzy dokumentem lokalnym a strategiami wyższego szczebla pozwala włączyć działania gminy w szersze procesy rozwojowe, dotyczące między innymi transformacji energetycznej, wzmacniania konkurencyjności gospodarki, poprawy jakości usług publicznych, ochrony środowiska, adaptacji do zmian klimatu oraz zwiększania spójności społecznej i przestrzennej.

Spójność strategiczna ma szczególne znaczenie w przypadku Gminy Rząśnia ze względu na jej położenie w obszarze oddziaływania kompleksu górniczo-energetycznego Bełchatowa. Nadchodzące przemiany wymagają odpowiedniego przygotowania lokalnej gospodarki, rynku pracy, infrastruktury i finansów samorządowych do stopniowego ograniczania znaczenia działalności wydobywczej. Powiązanie celów gminy z priorytetami dotyczącymi sprawiedliwej transformacji, rozwoju odnawialnych źródeł energii, dywersyfikacji gospodarczej i zagospodarowania terenów pogórniczych zwiększa możliwości realizacji przedsięwzięć przy wykorzystaniu Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, funduszy polityki spójności na lata 2021-2027 oraz 2028-2034 oraz przyszłych instrumentów krajowych i europejskich.

Zgodność z dokumentami nadrzędnymi sprzyja również lepszemu przygotowaniu projektów inwestycyjnych i społecznych, ułatwia pozyskiwanie partnerów oraz wzmacnia argumentację przy ubieganiu się o dofinansowanie zewnętrzne. Umożliwia ponadto koordynację działań z samorządem województwa, powiatem pajęczańskim, sąsiednimi gminami, instytucjami rynku pracy, przedsiębiorstwami, organizacjami społecznymi i podmiotami uczestniczącymi w transformacji regionu bełchatowskiego. Dzięki temu planowane przedsięwzięcia mogą przynosić trwałe efekty wykraczające poza granice administracyjne gminy.

Przy ocenie **spójności celów i kierunków działań Gminy Rząśnia** uwzględniono najważniejsze dokumenty strategiczne, programowe i planistyczne obowiązujące na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym, subregionalnym i lokalnym, w szczególności:

- Umowa partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (cele polityki spójności),
- Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030,
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030,
- Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027.

Tabela 3. Zbieżność celów strategii z kluczowymi dokumentami strategicznymi

Opracowanie strategiczne	Zbieżne założenia, cele, obszary, priorytety
Cel strategiczny 1. Wysoka jakość życia mieszkańców i silna wspólnota lokalna	
Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (cele polityki spójności)	• „Europa o silniejszym wymiarze społecznym” (CP4) • „Europa bliższa obywatelom” (CP5) • „Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie” (CP6)
Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030	• Cel 4: Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie • Cel 8: Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi • Cel 10: Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami • Cel 16: Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	• Obszar: Spójność społeczna: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne • Obszar: Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem: Budowa zintegrowanego systemu planowania rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym • Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie: Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	• 1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo • 1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze • 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego • 3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	Cele operacyjne: • 1.2. Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego • 2.1. Rozwój kapitału społecznego

	• 2.3. Ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego
Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	• Priorytet 5. Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem. • Priorytet 6. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego przyjaznego mieszkańcom. • Priorytet 7. Fundusze Europejskie dla zatrudnienia i integracji w Łódzkiem. • Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla edukacji i kadr w Łódzkiem. • Priorytet 15. Fundusze Europejskie dla bezpiecznego Łódzkiego. • Priorytet 16. Fundusze Europejskie dla dostępnego mieszkalnictwa w Łódzkiem. • Priorytet 17. Fundusze Europejskie dla bezpieczeństwa mieszkańców w Łódzkiem
Opracowanie strategiczne	**Zbieżne założenia, cele, obszary, priorytety**
Cel strategiczny 2. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka lokalna	
Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (cele polityki spójności)	• „Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki promowaniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej" (CP1) • „Lepiej połączona Europa" (CP3)
Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030	• Cel 7: Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie • Cel 8: Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi • Cel 9: Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność • Cel 11: Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu • Cel 12: Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	• Obszar: Reindustrializacja: Wzrost zdolności polskiego przemysłu do sprostania globalnej konkurencji • Obszar: Rozwój innowacyjnych firm: Zwiększenie innowacyjności polskich przedsiębiorstw na rynku krajowym i rynkach zagranicznych • Obszar: Małe i średnie przedsiębiorstwa: Przemiany strukturalne sektora; Nowe formy działania i współpracy; Nowoczesne instrumenty wsparcia • Obszar: Spójność społeczna: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy • Obszar: Kapitał dla rozwoju: Trwałe zwiększenie stopy inwestycji i ich jakości w dłuższej perspektywie, przy większym wykorzystaniu środków krajowych • Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	• 1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo • 1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze

	• 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym • 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	Cele operacyjne: • 1.1. Zwiększenie potencjału badawczego i innowacyjnego • 1.2. Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego • 1.3. Wsparcie rozwoju MŚP
Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	• Priorytet 1. Fundusze Europejskie dla innowacyjnego Łódzkiego. • Priorytet 5. Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem. • Priorytet 7. Fundusze Europejskie dla zatrudnienia i integracji w Łódzkiem. • Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla edukacji i kadr w Łódzkiem. • Priorytet 9. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego w transformacji.
Opracowanie strategiczne	**Zbieżne założenia, cele, obszary, priorytety**
Cel strategiczny 3. Czyste środowisko i racjonalne wykorzystanie zasobów	
Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (cele polityki spójności)	• „Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa" (CP2) ewentualnie wymiana • „Europa o silniejszym wymiarze społecznym" (CP4) • „Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie" (CP6)
Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030	• Cel 6: Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi • Cel 7: Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie • Cel 13: Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom • Cel 15: Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymywać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	• Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie: Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów; Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	• 1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	Cele operacyjne: • 2.1. Rozwój kapitału społecznego • 3.1. Adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości zasobów środowiska • 3.2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu • 3.4. Nowoczesna energetyka w województwie

	• 3.5. Racjonalizacja gospodarki odpadami
Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	• Priorytet 2. Fundusze Europejskie dla zielonego Łódzkiego. • Priorytet 9. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego w transformacji. • Priorytet 14. Fundusze Europejskie dla bezpiecznego dostępu do wody w Łódzkiem.
Opracowanie strategiczne	**Zbieżne założenia, cele, obszary, priorytety**
Cel strategiczny 4. Nowoczesna i dostępna infrastruktura społeczna i techniczna	
Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (cele polityki spójności)	• „Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa" (CP2) • „Lepiej połączona Europa" (CP3) • „Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie" (CP6)
Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030	• Cel 7: Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie • Cel 9: Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność • Cel 11: Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	• Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie: Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów; Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych; Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	• 1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze • 1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych • 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów • 3.2 Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	Cele operacyjne: • 2.1. Rozwój kapitału społecznego • 3.1. Adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości zasobów środowiska • 3.3. Zwiększenie dostępności transportowej • 3.5. Racjonalizacja gospodarki odpadami • 3.6. Zwiększenie dostępności do usług teleinformatycznych
Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	• Priorytet 3. Fundusze Europejskie dla mobilnego Łódzkiego. • Priorytet 4. Fundusze Europejskie dla lepiej połączonego Łódzkiego. • Priorytet 5. Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem.

	• Priorytet 6. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego przyjaznego mieszkańcom. • Priorytet 9. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego w transformacji. • Priorytet 14. Fundusze Europejskie dla bezpiecznego dostępu do wody w Łódzkiem. • Priorytet 16. Fundusze Europejskie dla dostępnego mieszkalnictwa w Łódzkiem.
Opracowanie strategiczne	**Zbieżne założenia, cele, obszary, priorytety**
Cel strategiczny 5. Sprawne, cyfrowe i otwarte zarządzanie publiczne	
Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (cele polityki spójności)	• „Europa o silniejszym wymiarze społecznym" (CP4) • „Europa bliższa obywatelom" (CP5) • „Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie" (CP6)
Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030	• Cel 8: Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi • Cel 12: Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji • Cel 16: Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu • Cel 17: Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	• Obszar: Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem: Inkluzywne i skuteczne instytucje publiczne – dostępne i otwarte dla obywateli oraz przedsiębiorców; Budowa zintegrowanego systemu planowania rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym • Obszar: E-państwo: Cyfrowe państwo usługowe • Obszar: Finanse publiczne: Stabilne, efektywne i zrównoważone finanse publiczne • Obszar: Efektywność wykorzystania środków UE: Wykorzystanie środków z budżetu UE w sposób przekładający się na trwałe efekty rozwojowe
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	• 1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo • 1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze • 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów • 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym • 3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem

	• 3.2 Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym • 3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych • 3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	Cele operacyjne: • 1.2. Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego • 2.1. Rozwój kapitału społecznego • 2.3. Ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego • 3.6. Zwiększenie dostępności do usług teleinformatycznych • Cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzane województwo. Działania: a. Podnoszenie wiedzy umiejętności z zakresu planowania i zarządzania rozwojem pracowników administracji samorządowej wszystkich szczebli; b. Upowszechnianie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w zarządzaniu rozwojem
Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	• Priorytet 1. Fundusze Europejskie dla innowacyjnego Łódzkiego. • Priorytet 6. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego przyjaznego mieszkańcom. • Priorytet 13. Fundusze Europejskie dla technologicznego bezpieczeństwa Łódzkiego. • Priorytet 15. Fundusze Europejskie dla bezpiecznego Łódzkiego. Priorytet 17. Fundusze Europejskie dla bezpieczeństwa mieszkańców w Łódzkiem

Źródło: opracowanie własne

Zestawienie celów „Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036" z kierunkami polityki rozwoju określonymi na poziomie międzynarodowym, europejskim, krajowym i regionalnym potwierdza, że lokalna koncepcja rozwoju została osadzona w szerszym systemie planowania strategicznego. Zarówno cel horyzontalny, jak i pięć celów strategicznych dotyczących jakości życia, gospodarki lokalnej, środowiska, infrastruktury oraz zarządzania publicznego pozostają zbieżne z Agendą 2030, celami polityki spójności Unii Europejskiej, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030. Szczególne znaczenie dla Gminy Rząśnia mają również dokumenty programujące sprawiedliwą transformację regionu bełchatowskiego oraz wdrażanie Programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027.

Przyjęte cele odpowiadają specyficznym uwarunkowaniom Gminy Rząśnia, wynikającym z jej położenia w bezpośrednim otoczeniu kompleksu górniczo-energetycznego Bełchatowa oraz oddziaływania Odkrywki Szczerców. Strategia uwzględnia konieczność stopniowej dywersyfikacji gospodarki, tworzenia nowych miejsc pracy, rozwoju terenów inwestycyjnych,

odnawialnych źródeł energii i usług związanych z zieloną transformacją, a także odpowiedzialnego zagospodarowania terenów pogórniczych. Jednocześnie zakłada utrzymanie wysokiego standardu usług publicznych, przeciwdziałanie niekorzystnym zmianom demograficznym oraz ograniczanie środowiskowych skutków działalności wydobywczej, w szczególności zmian stosunków wodnych, przekształceń powierzchni ziemi i ubytku terenów leśnych.

Powiązanie lokalnych zamierzeń z dokumentami wyższego szczebla zwiększa możliwość skutecznego pozyskiwania środków zewnętrznych na przedsięwzięcia gospodarcze, społeczne, infrastrukturalne i środowiskowe. Dotyczy to zwłaszcza projektów finansowanych z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus oraz programów krajowych wspierających rozwój odnawialnych źródeł energii, gospodarkę wodno-ściekową, efektywność energetyczną, transport publiczny i usługi społeczne. Zgodność strategiczna ułatwia także przygotowywanie projektów partnerskich i wykazywanie ich znaczenia dla realizacji celów regionalnych oraz krajowych.

Spójność celów sprzyja ponadto koordynowaniu działań Gminy Rząśnia z Powiatem Pajęczańskim, Samorządem Województwa Łódzkiego, sąsiednimi gminami oraz podmiotami uczestniczącymi w transformacji obszaru bełchatowskiego. Współpraca ponadlokalna jest szczególnie potrzebna w zakresie transportu publicznego, rozwoju infrastruktury kolejowej i drogowej, aktywizacji zawodowej, promocji terenów inwestycyjnych, gospodarki wodnej, ochrony środowiska oraz zagospodarowania terenów przekształconych działalnością górniczą. Pozwala ona zwiększyć skalę oddziaływania projektów i ograniczyć ryzyko podejmowania nieskoordynowanych działań przez poszczególne jednostki.

Istotnym punktem odniesienia dla przestrzennego i środowiskowego wymiaru strategii jest Audyt krajobrazowy województwa łódzkiego, uchwalony uchwałą nr XIII/150/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 15 kwietnia 2025 r. i obowiązujący od 1 lipca 2025 r. Audyt został opracowany zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych. Jego nadrzędnym zadaniem jest identyfikacja krajobrazów priorytetowych oraz określenie rekomendacji służących zachowaniu, ochronie i odpowiedniemu kształtowaniu ich wartości. W dokumencie

wyodrębniono 1281 krajobrazów, z których 171 uznano za priorytetowe; zajmują one ponad 14% powierzchni województwa.

W przypadku Gminy Rząśnia szczególnego znaczenia nabiera krajobraz priorytetowy o kodzie 10-318.23-37 „Bełchatów - Kopalnia Węgla Brunatnego”, obejmujący tereny związane z czynną wielkopowierzchniową eksploatacją odkrywkową. Krajobraz ten występuje również w granicach gmin Bełchatów, Kamieńsk, Kiełczygłów, Kleszczów, Sulmierzyce i Szczerców. Jest to przestrzeń silnie przekształcona przez działalność człowieka, obejmująca wyrobiska, zwałowiska, tereny infrastruktury górniczej oraz obszary, na których doszło do zasadniczych zmian rzeźby terenu, sieci hydrograficznej i stosunków wodnych. Jednocześnie krajobraz ten ma znaczenie dokumentacyjne i edukacyjne jako świadectwo rozwoju przemysłu wydobywczego oraz zachodzącej transformacji gospodarczej regionu.

Specyfika Gminy Rząśnia sprawia, że jej krajobrazu nie można rozpatrywać wyłącznie jako tradycyjnego krajobrazu rolniczego. Występują tu jednocześnie krajobrazy wiejskie, leśne, dolinne i górnicze, a ich wzajemne relacje zostały istotnie zmienione przez eksploatację węgla brunatnego. Szczególnie ważne są doliny Krasówki i Niecieczy, tereny podmokłe i zatorfione, zachowane kompleksy leśne, zadrzewienia przydrożne i śródpolne oraz historyczne układy miejscowości. Według dokumentów planistycznych i środowiskowych gminy na jej obszarze nie wyznaczono wielkoprzestrzennych form ochrony przyrody ani obszarów Natura 2000, występują natomiast pomniki przyrody oraz zinwentaryzowane siedliska przyrodnicze odpowiadające typom siedlisk Natura 2000, w tym murawy napiaskowe, murawy bliźniczkowe, łęgi jesionowo-olszowe i olszyny źródliskowe.

Ustalenia Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 są zgodne z kierunkami ochrony i kształtowania krajobrazu wynikającymi z audytu. Strategia zakłada prowadzenie racjonalnej polityki przestrzennej, ochronę zasobów przyrodniczych, rozwój błękitno-zielonej infrastruktury, zwiększanie retencji, ochronę lasów, zadrzewień i dolin rzecznych, a także odpowiedzialne zagospodarowanie terenów pogórniczych. Istotne jest przy tym zachowanie charakterystycznych elementów wiejskiego układu osadniczego, przeciwdziałanie niekontrolowanemu rozpraszaniu zabudowy oraz ochrona zabytkowych obiektów sakralnych i ich otoczenia, szczególnie w Rząśni, Białej i Stróży.

Szczególnej uwagi wymaga przyszły sposób rekultywacji zwałowisk i wyrobisk oraz ich włączenia w strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy. Nowe funkcje terenów pogórniczych

powinny być dobierane z uwzględnieniem ukształtowania powierzchni, bezpieczeństwa geotechnicznego, możliwości odtworzenia stosunków wodnych, potencjału przyrodniczego oraz potrzeb społecznych i gospodarczych. Możliwe kierunki obejmują między innymi zalesienia, rozwój energetyki odnawialnej, retencję, rekreację, turystykę industrialną, działalność edukacyjną oraz zagospodarowanie inwestycyjne. W 2025 r. na terenie gminy prowadzono już kolejne etapy rekultywacji zwałowiska zewnętrznego w kierunku leśnym, co potwierdza praktyczne znaczenie tego zagadnienia dla polityki przestrzennej i środowiskowej samorządu.

Strategia ma charakter kierunkowy i nie przesądza o szczegółowej lokalizacji, skali ani parametrach technicznych przyszłych przedsięwzięć. Potencjalny wpływ konkretnych inwestycji na krajobraz, środowisko i zdrowie mieszkańców będzie oceniany na etapie sporządzania lub zmiany aktów planowania przestrzennego, przygotowywania dokumentacji projektowej oraz przeprowadzania wymaganych prawem procedur środowiskowych. Szczególnej analizie powinny podlegać inwestycje realizowane w obrębie krajobrazu priorytetowego, dolin rzecznych, terenów podmokłych, kompleksów leśnych oraz obszarów podlegających rekultywacji.

Cele i zadania strategii wspierają również kierunki określone w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1991 z dnia 24 czerwca 2024 r. w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych. Należy jednak zaznaczyć, że obowiązki związane z opracowaniem i wdrażaniem krajowego planu odbudowy zasobów przyrodniczych zostały nałożone przede wszystkim na państwa członkowskie. Strategia gminna nie zastępuje tego planu i nie może być uznana za samodzielne wykonanie wymogów rozporządzenia, lecz może tworzyć lokalne warunki wspierające osiąganie celów dotyczących odbudowy ekosystemów, poprawy bioróżnorodności i zwiększania odporności środowiska.

W przypadku Gminy Rząśnia znaczenie dla realizacji tych założeń mają przede wszystkim działania dotyczące ochrony i odbudowy terenów leśnych, zachowania rodzimych gatunków drzew, ochrony zadrzewień śródpolnych, ograniczania fragmentacji siedlisk oraz odtwarzania terenów podmokłych. Rozporządzenie wskazuje także na potrzebę zwiększania różnorodności biologicznej ekosystemów rolniczych i leśnych, ochrony elementów krajobrazu o wysokiej różnorodności oraz odwrócenia spadku populacji owadów zapylających.

Lokalny wkład w realizację tych kierunków mogą stanowić między innymi rozwój małej retencji, ochrona dolin Niecieczy i Krasówki, zachowanie zadrzewień i miedz, ograniczanie presji na siedliska wilgotne, zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych, stosowanie rodzimych gatunków roślin oraz prowadzenie rekultywacji terenów pogórniczych w sposób wzmacniający ich funkcje przyrodnicze. Uzupełnieniem powinny być działania edukacyjne kierowane do mieszkańców, rolników, właścicieli lasów i przedsiębiorców, a także monitoring zmian zachodzących w środowisku pod wpływem działalności wydobywczej i zmian klimatu.

Podsumowując, cele Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 są spójne zarówno z nadrzędnymi kierunkami polityki rozwoju, jak i z regionalnymi rekomendacjami dotyczącymi krajobrazu oraz europejskimi założeniami odbudowy zasobów przyrodniczych. Szczególną wartością dokumentu jest połączenie działań służących poprawie jakości życia i modernizacji gospodarki z ochroną środowiska oraz przygotowaniem terenów pogórniczych do pełnienia nowych funkcji. Pozwala to traktować transformację nie wyłącznie jako źródło ryzyka, lecz również jako możliwość odnowy przestrzeni, wzmocnienia odporności ekologicznej oraz stworzenia nowych podstaw trwałego rozwoju Gminy Rząśnia.

7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Właściwie ukształtowana **struktura funkcjonalno-przestrzenna** stanowi podstawę racjonalnego i zrównoważonego rozwoju Gminy Rząśnia. Określa sposób rozmieszczenia oraz wzajemnego powiązania funkcji mieszkaniowych, usługowych, gospodarczych, rolniczych, środowiskowych i infrastrukturalnych. Powinna uwzględniać zarówno istniejące zagospodarowanie i lokalne zasoby, jak i przewidywane przemiany demograficzne, gospodarcze, technologiczne oraz klimatyczne. Szczególnego znaczenia nabiera zachowanie równowagi pomiędzy potrzebami mieszkańców i przedsiębiorców, rozwojem infrastruktury, ochroną terenów leśnych i dolin rzecznych oraz przekształceniami związanymi z działalnością górniczą.

Specyfika przestrzenna Gminy Rząśnia wynika z połączenia tradycyjnej wiejskiej sieci osadniczej z rozległymi terenami przekształconymi wskutek eksploatacji węgla brunatnego. Głównym ośrodkiem administracyjnym, usługowym i społecznym jest Rząśnia, natomiast ważną funkcję uzupełniającą pełni Biała, w której koncentrują się między innymi usługi edukacyjne oraz dostęp do transportu kolejowego. Pozostałe miejscowości i sołectwa tworzą lokalne ośrodki osadnicze powiązane z Rząśnią i Białą układem dróg, infrastruktury technicznej oraz usług publicznych. Model powinien wzmacniać spójność tego układu, a jednocześnie uwzględniać szczególne uwarunkowania północnej i wschodniej części gminy, obejmującej wyrobiska, zwałowiska i tereny podlegające sukcesywnej rekultywacji.

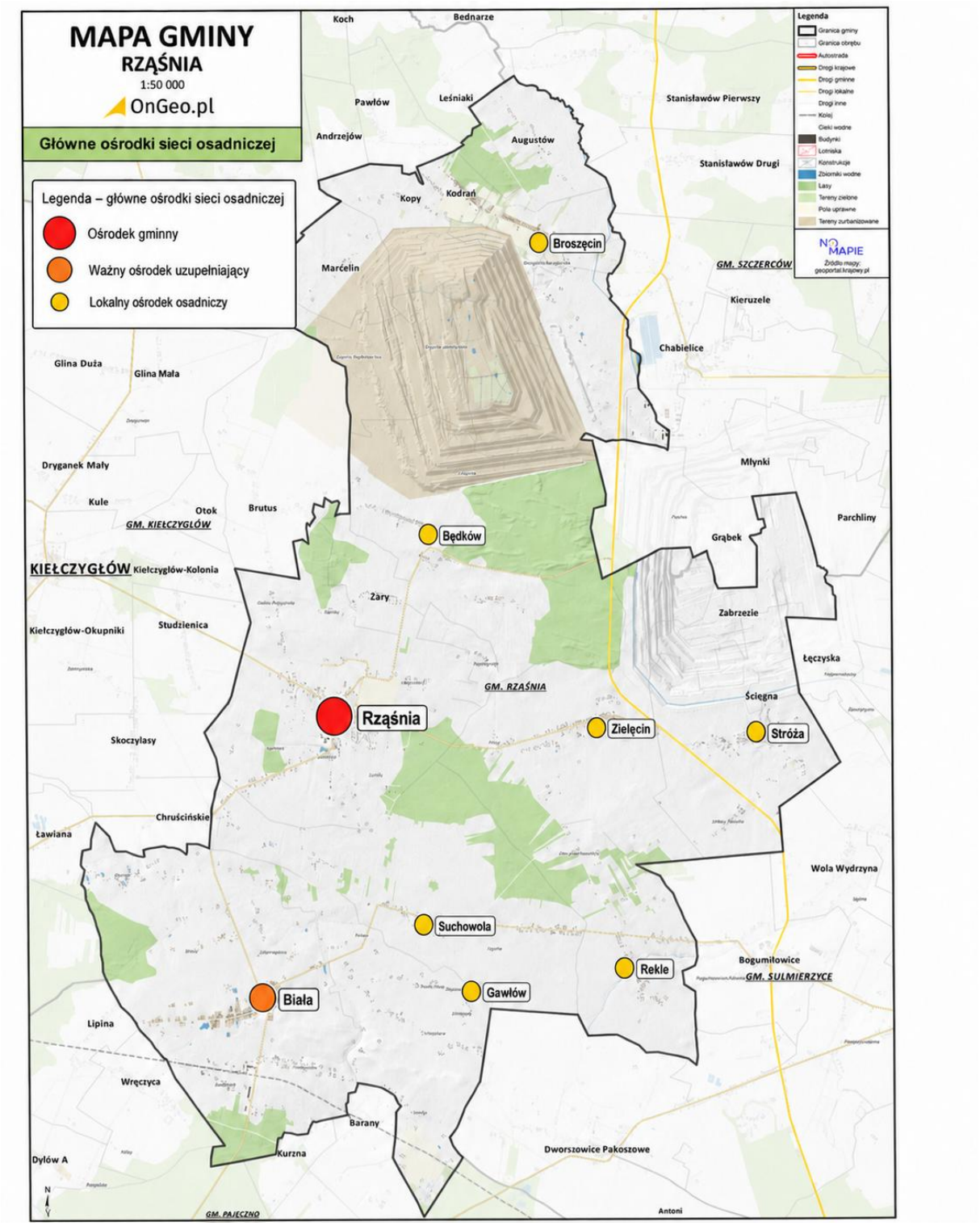
W rozdziale przedstawiono docelowy sposób organizacji przestrzeni Gminy Rząśnia, obejmujący hierarchię ośrodków osadniczych, system powiązań transportowych i przyrodniczych, rozmieszczenie najważniejszych usług społecznych i infrastruktury technicznej, a także pośrednio obszary rozwoju gospodarczego, rolnictwa i rekreacji. Uwzględniono również potrzebę ochrony zasobów wodnych, lasów, zadrzewień, terenów dolinnych oraz dziedzictwa kulturowego, jak również konieczność nadawania nowych funkcji obszarom pogórniczym. Model stanowi przestrzenne, ogólne odzwierciedlenie celów strategicznych i powinien pozostawać spójny z planem ogólnym gminy, miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz dokumentami planistycznymi województwa łódzkiego.

Podstawowym założeniem modelu jest harmonijny rozwój całego obszaru gminy przy jednoczesnym wzmacnianiu Rząśni jako głównego centrum lokalnego oraz Białej jako ośrodka uzupełniającego. Oznacza to dążenie do poprawy dostępności placówek oświatowych, zdrowotnych, społecznych, kulturalnych i sportowych, zapewnienia dogodnych połączeń pomiędzy sołectwami, koncentracji nowej zabudowy na terenach już wyposażonych w infrastrukturę oraz ograniczania nadmiernego rozpraszania osadnictwa. Istotne będzie także racjonalne wykorzystywanie gruntów rolnych i leśnych, ochrona terenów istotnych dla retencji i bioróżnorodności oraz bezpieczne i skoordynowane zagospodarowanie obszarów podlegających rekultywacji.

Ważnym elementem struktury funkcjonalno-przestrzennej pozostaje rozwój spójnego systemu tras rowerowych, służącego zarówno codziennym dojazdom, jak i rekreacji. Gmina posiada już relatywnie rozwiniętą infrastrukturę rowerową, którą należy sukcesywnie uzupełniać o połączenia pomiędzy Rząśnią, Białą, Będkowem, Zielęcinem, Stróżą i pozostałymi miejscowościami, a także szkołami, obiektami sportowymi, terenami rekreacyjnymi oraz przystankiem kolejowym w Białej. Dla Rząśni właściwym kierunkiem jest rozwijanie lokalnej sieci rowerowej oraz jej przyszłe powiązanie z trasami ponadlokalnymi prowadzącymi w stronę Pajęczna, Sulmierzyc, Szczercowa i sąsiednich gmin.

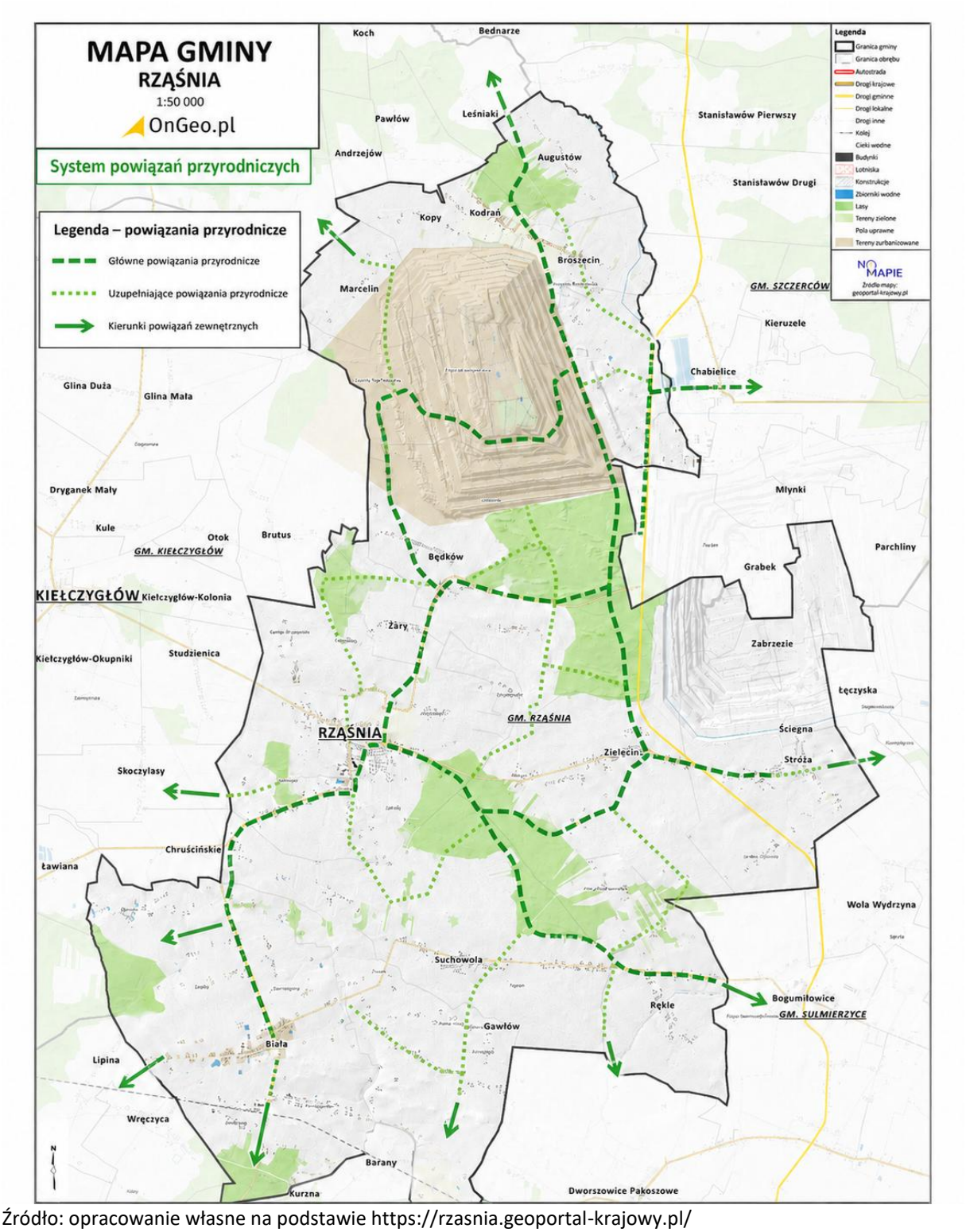
Docelowo model struktury funkcjonalno-przestrzennej powinien wspierać tworzenie gminy zwartej, dobrze skomunikowanej i odpornej na zachodzące przemiany. Jego realizacja ma prowadzić do poprawy jakości życia mieszkańców, zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej, ochrony najważniejszych zasobów środowiskowych oraz przygotowania przestrzeni Gminy Rząśnia do funkcjonowania w warunkach stopniowej transformacji regionu bełchatowskiego.

Mapa 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – główne ośrodki sieci osadniczej

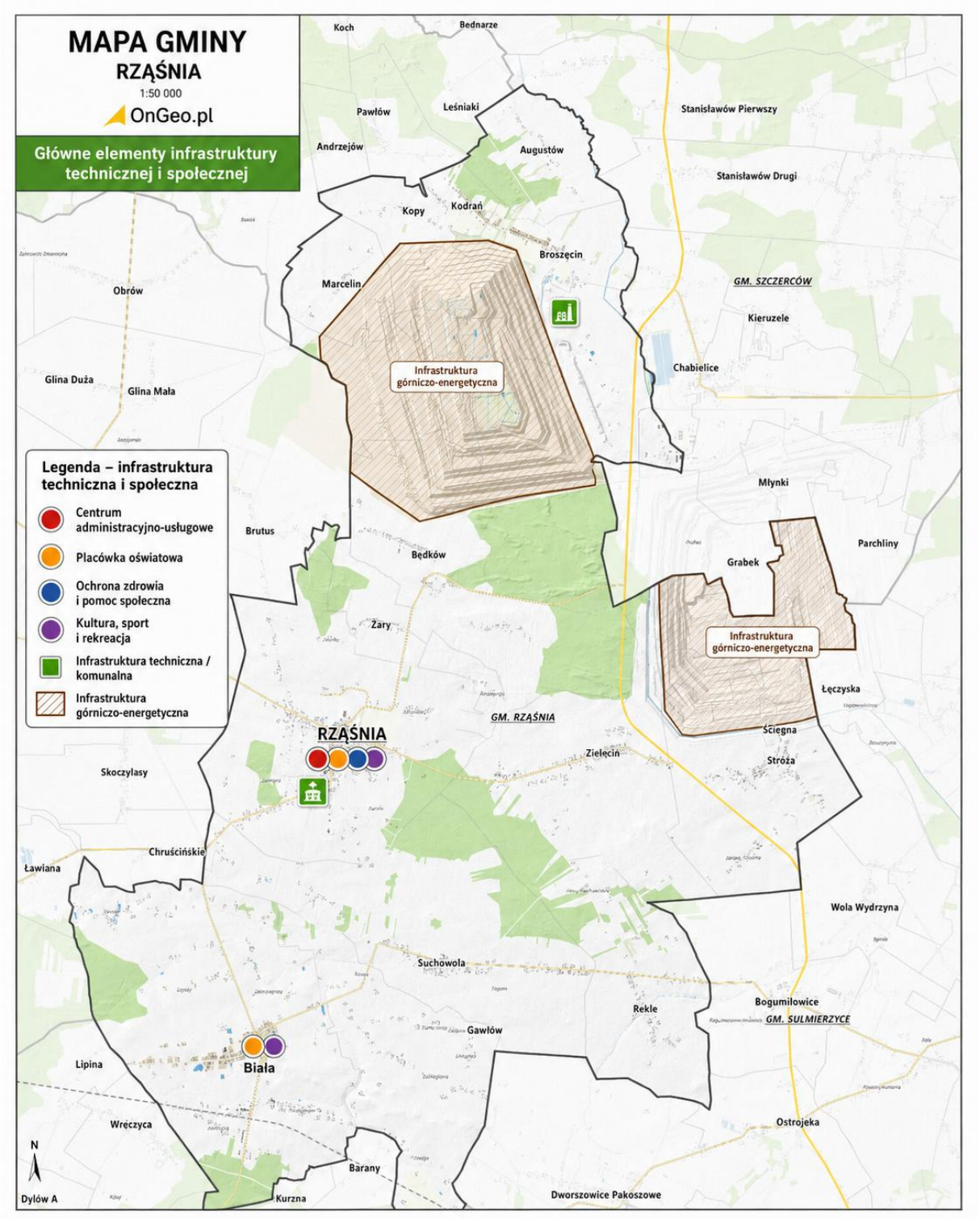
Źródło: opracowanie własne na podstawie https://rzasnia.geoportal-krajowy.pl/

Mapa 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – system powiązań przyrodniczych

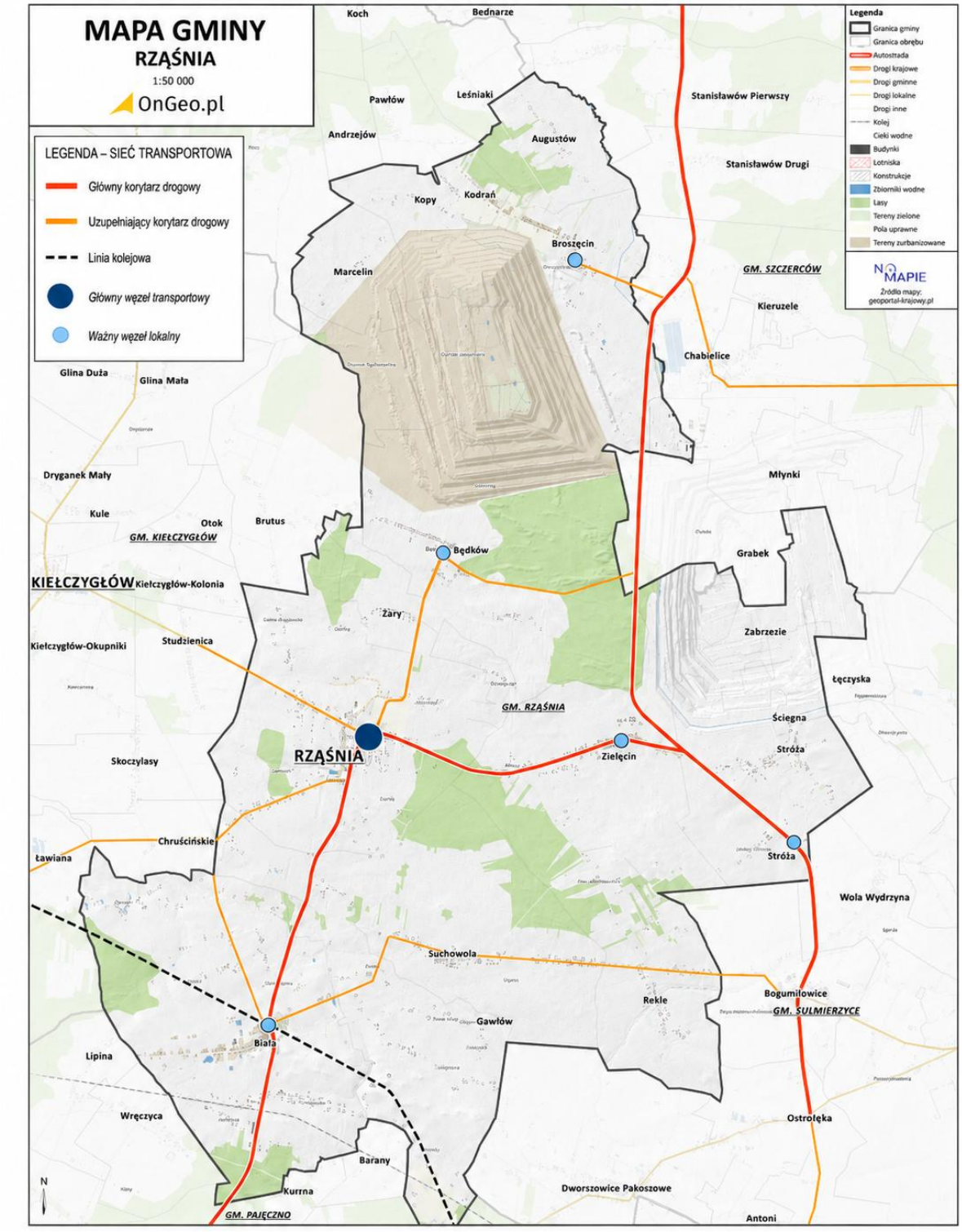
Źródło: opracowanie własne na podstawie https://rzasnia.geoportal-krajowy.pl/

Mapa 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Źródło: Źródło: opracowanie własne na podstawie https://rzasnia.geoportal-krajowy.pl/

Mapa 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – sieć transportowa

Źródło: Źródło: opracowanie własne na podstawie https://rzasnia.geoportal-krajowy.pl/

8. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Poniższe ustalenia zostały opracowane z uwzględnieniem specyfiki społecznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej Gminy Rząśnia, w tym jej wiejskiego charakteru, rozproszonej sieci osadniczej, funkcjonowania Odkrywki Szczerców, zmian stosunków wodnych oraz konieczności przygotowania terenów pogórniczych do pełnienia nowych funkcji. Zachowano układ zagadnień właściwy dla modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustawowe brzmienie poszczególnych kategorii ustaleń.

Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu. W celu zachowania równowagi ekologicznej oraz odpowiedzialnego wykorzystywania zasobów przyrodniczych Gminy Rząśnia należy chronić istniejący system powiązań przyrodniczych, którego podstawowymi elementami są kompleksy leśne, tereny zieleni, doliny rzeczne, cieki, zadrzewienia śródpolne i przydrożne oraz obszary podmokłe. Szczególnego znaczenia nabiera ochrona dolin Niecieczy i Krasówki wraz z ich dopływami oraz zachowanie ciągłości ekologicznej pomiędzy kompleksami leśnymi położonymi w centralnej, północnej i południowo-zachodniej części gminy. Polityka przestrzenna powinna ograniczać zabudowę terenów istotnych dla retencji, migracji gatunków i naturalnego obiegu wody, a także przeciwdziałać dalszej fragmentacji siedlisk.

Ze względu na oddziaływanie działalności wydobywczej istotne jest monitorowanie zmian poziomu wód gruntowych, stanu gleb, lasów i siedlisk zależnych od wody. Należy dążyć do odbudowy naturalnych i półnaturalnych elementów środowiska, zwiększania powierzchni biologicznie czynnych oraz prowadzenia rekultywacji terenów pogórniczych w sposób wzmacniający ich funkcje przyrodnicze, retencyjne i krajobrazowe. Zagospodarowanie tych terenów powinno uwzględniać możliwość zalesień, tworzenia zbiorników i obszarów retencyjnych, odtwarzania siedlisk oraz rozwoju funkcji rekreacyjnych i edukacyjnych. Działania te mają szczególne znaczenie w związku z przeobrażeniami powierzchni ziemi, przebudową sieci hydrograficznej i zmianami stosunków wodnych spowodowanymi eksploatacją węgla brunatnego.

W zakresie ochrony powietrza należy kontynuować rozwój gospodarki niskoemisyjnej, obejmujący wymianę nieefektywnych źródeł ciepła, kompleksową termomodernizację

budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej oraz wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii. Preferowane powinny być rozproszone instalacje fotowoltaiczne, pompy ciepła, magazyny energii i inne rozwiązania ograniczające zużycie paliw wysokoemisyjnych. Ważnym kierunkiem pozostaje również rozwój lokalnych społeczności energetycznych, współpraca w ramach klastra energii oraz przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu.

Ograniczaniu emisji transportowych powinny służyć modernizacja istniejącego układu drogowego, poprawa płynności i bezpieczeństwa ruchu, rozwój transportu zbiorowego oraz infrastruktury pieszej i rowerowej. Nowa zabudowa powinna być koncentrowana przede wszystkim na terenach posiadających dostęp do infrastruktury technicznej i usług, co pozwoli ograniczyć potrzeby transportowe i nieuzasadnione zajmowanie terenów otwartych. Nieodzownym elementem polityki środowiskowej pozostaje edukacja ekologiczna mieszkańców, zwłaszcza dzieci, młodzieży, rolników i właścicieli nieruchomości, obejmująca oszczędzanie wody i energii, ochronę bioróżnorodności, gospodarowanie odpadami oraz adaptację do zmian klimatu.

Występujące na terenie Gminy Rząśnia formy ochrony przyrody, w szczególności pomniki przyrody, powinny być chronione zgodnie z właściwymi przepisami i aktami ustanawiającymi daną formę ochrony. W przypadku drzew objętych ochroną konieczne jest zabezpieczenie całego obiektu, w tym korony, pnia i systemu korzeniowego, przed uszkodzeniami związanymi z robotami budowlanymi, przebudową dróg lub lokalizacją infrastruktury technicznej. Niezależnie od występowania obszarowych form ochrony obowiązuje ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk, którą należy uwzględniać podczas przygotowywania dokumentów planistycznych i realizacji inwestycji.

Ochrona krajobrazu powinna obejmować zachowanie jego zróżnicowanego charakteru, wynikającego ze współwystępowania terenów rolnych, leśnych, dolinnych, osadniczych i górniczych. Istotne jest zachowanie zadrzewień śródpolnych i przydrożnych, miedz, terenów zieleni urządzonej, cmentarzy oraz otoczenia obiektów zabytkowych. Należy przeciwdziałać lokalizowaniu obiektów o skali, wysokości lub formie powodującej dysharmonię przestrzenną, zwłaszcza w sąsiedztwie historycznych obiektów sakralnych, tradycyjnej zabudowy wiejskiej i wartościowych otwarć widokowych. Szczególnych zasad kształtowania wymaga krajobraz pogórniczy, którego przyszła transformacja powinna prowadzić do poprawy jakości przestrzeni, a nie utrwalania jej degradacji.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ochrona dziedzictwa kulturowego Gminy Rząśnia powinna koncentrować się na zachowaniu, konserwacji i odpowiednim wykorzystaniu obiektów oraz przestrzeni o znaczeniu historycznym, artystycznym i tożsamościowym. Szczególnej ochrony wymagają zabytkowe kościoły w Stróży, Białej i Rząśni, drewniana kaplica cmentarna w Rząśni, historyczne cmentarze, kapliczki, krzyże przydrożne oraz inne obiekty ujęte w ewidencjach i rejestrach zabytków. Ważnym elementem lokalnego dziedzictwa jest również postać Marcina Bielskiego oraz związane z nią tradycje historyczne i literackie Białej.

Działania samorządu powinny obejmować wspieranie prac konserwatorskich, remontowych i dokumentacyjnych, właściwe kształtowanie otoczenia zabytków oraz ich wykorzystywanie do celów edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych. Ochrona dziedzictwa powinna być zintegrowana z planowaniem przestrzennym, promocją gminy oraz edukacją mieszkańców. Nowa zabudowa w sąsiedztwie obiektów historycznych powinna respektować skalę, formę i charakter istniejącej zabudowy, a zagospodarowanie przestrzeni publicznych nie powinno przesłaniać ani deprecjonować najważniejszych dominant kulturowych.

Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenie szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej. Zmiany w strukturze przestrzennej Gminy Rząśnia powinny prowadzić do racjonalnego wykorzystania terenów już zagospodarowanych, poprawy ładu przestrzennego oraz ograniczenia rozpraszania zabudowy. Nowa zabudowa mieszkaniowa powinna w pierwszej kolejności uzupełniać istniejące struktury osadnicze, zwłaszcza w Rząśni, Białej i miejscowościach posiadających dostęp do dróg, sieci wodociągowej, kanalizacji, transportu zbiorowego oraz podstawowych usług publicznych. Należy unikać tworzenia odizolowanych enklaw zabudowy generujących wysokie koszty doprowadzenia infrastruktury i obsługi komunalnej.

Rząśnia powinna być wzmacniana jako główny ośrodek administracyjny, usługowy i społeczny gminy, natomiast Biała jako ośrodek uzupełniający, wyposażony w usługi edukacyjne i dostęp do transportu kolejowego. Rozwój pozostałych miejscowości powinien następować proporcjonalnie do ich wyposażenia infrastrukturalnego i rzeczywistych potrzeb demograficznych. Lokalizacja nowej zabudowy musi uwzględniać oddziaływanie terenów

górniczych, ograniczenia geotechniczne, zagrożenia związane ze zmianami stosunków wodnych oraz potrzebę ochrony lasów, dolin rzecznych i gruntów rolnych.

Polityka mieszkaniowa powinna uwzględniać zarówno potrzeby młodych rodzin i osób planujących osiedlenie się na terenie gminy, jak i postępujące starzenie się mieszkańców. Wskazane jest rozwijanie zabudowy energooszczędnej, mieszkań komunalnych, społecznych, wspomaganych i dostosowanych do potrzeb osób z ograniczoną mobilnością. Nowe inwestycje mieszkaniowe powinny charakteryzować się wysoką jakością architektoniczną, dostępem do zieleni i przestrzeni publicznych oraz dostosowaniem do wiejskiego charakteru gminy.

Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego. Ze względu na wiejski charakter Gminy Rząśnia, wielkość lokalnego rynku oraz istniejącą sieć osadniczą rozwój handlu wielkopowierzchniowego nie powinien stanowić priorytetowego kierunku polityki przestrzennej. Ewentualna lokalizacja tego rodzaju obiektów może być rozważana wyłącznie na terenach o dobrej dostępności drogowej, posiadających pełne uzbrojenie techniczne i położonych poza obszarami cennymi przyrodniczo, krajobrazowo oraz kulturowo.

Preferowane powinno być sytuowanie większych obiektów handlowych w pobliżu istniejących koncentracji usługowych lub terenów aktywności gospodarczej, z ograniczeniem potencjalnych uciążliwości dla zabudowy mieszkaniowej. Każda inwestycja powinna zapewniać bezpieczny dojazd, odpowiednią liczbę miejsc postojowych, dostęp dla pieszych i rowerzystów, retencjonowanie wód opadowych oraz rozwiązania poprawiające efektywność energetyczną. Przy podejmowaniu decyzji należy ocenić wpływ inwestycji na lokalnych przedsiębiorców i istniejącą sieć handlu detalicznego, której utrzymanie ma znaczenie dla dostępności podstawowych usług w poszczególnych miejscowościach.

Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego. Inwestycje celu publicznego powinny być lokalizowane w sposób zapewniający możliwie szeroką dostępność dla mieszkańców, racjonalne wykorzystanie istniejącej infrastruktury oraz ograniczenie kosztów jej rozbudowy. Najważniejsze obiekty administracyjne, zdrowotne, społeczne, kulturalne i sportowe powinny być rozwijane przede wszystkim w Rząśni, która pełni funkcję głównego centrum gminnego. Biała powinna zachować i rozwijać funkcję ośrodka uzupełniającego, zwłaszcza w zakresie edukacji, transportu oraz obsługi południowej części gminy.

W pozostałych miejscowościach inwestycje celu publicznego powinny odpowiadać rzeczywistym potrzebom lokalnych społeczności i obejmować między innymi świetlice, miejsca integracji, infrastrukturę sportowo-rekreacyjną, bezpieczeństwo ruchu, ochronę przeciwpożarową oraz urządzenia gospodarki wodno-ściekowej. Lokalizacja nowych obiektów powinna uwzględniać dostępność dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, możliwość obsługi transportem zbiorowym oraz ochronę terenów przyrodniczych. Wskazane jest tworzenie wielofunkcyjnych obiektów łączących usługi społeczne, edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne.

Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej. Rozwój systemu transportowego powinien bazować na modernizacji istniejącej sieci dróg, poprawie bezpieczeństwa ruchu oraz wzmacnianiu powiązań Rząśni i poszczególnych sołectw z Pajęcznem, Szczercowem, Sulmierzycami, Kiełczygłowem i regionalnymi rynkami pracy. Szczególne znaczenie ma utrzymanie dobrego stanu dróg gminnych, chodników, oświetlenia, odwodnienia i infrastruktury w otoczeniu szkół, placówek publicznych oraz przystanków.

Ważnym kierunkiem jest rozwój transportu autobusowego oraz jego integracja z połączeniami kolejowymi obsługiwanymi przez przystanek w Białej. Rozkłady jazdy powinny odpowiadać potrzebom uczniów, osób pracujących, seniorów i mieszkańców mniejszych miejscowości. System komunikacyjny należy uzupełniać o spójną sieć tras pieszych i rowerowych, łączących ośrodki osadnicze z usługami publicznymi, miejscami pracy, terenami rekreacyjnymi i transportem zbiorowym.

W zakresie infrastruktury technicznej priorytetami są modernizacja sieci wodociągowej, ograniczanie strat wody, sukcesywna rozbudowa kanalizacji oraz rozwój indywidualnych systemów oczyszczania ścieków na terenach rozproszonej zabudowy. Należy rozwijać infrastrukturę energetyczną i telekomunikacyjną, umożliwiającą przyłączanie instalacji OZE, magazynów energii oraz powszechny dostęp do szybkiego internetu. Istotne jest także zwiększanie retencji, modernizacja systemów odwodnienia i dostosowanie infrastruktury do ekstremalnych zjawisk pogodowych.

Infrastruktura społeczna powinna być rozwijana stosownie do zmian demograficznych i potrzeb poszczególnych grup mieszkańców. Obejmuje to poprawę standardu placówek oświatowych, rozwój opieki żłobkowej i przedszkolnej, modernizację Gminnego Ośrodka Zdrowia, tworzenie oferty dziennego wsparcia seniorów, rozwój kultury, sportu i rekreacji

oraz dostosowywanie obiektów publicznych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Niewykorzystywane nieruchomości gminne powinny być adaptowane do nowych funkcji społecznych, edukacyjnych, gospodarczych lub kulturalnych.

Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW. Rozwój urządzeń wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych może stanowić jeden z ważnych kierunków transformacji gospodarczej Gminy Rząśnia. Instalacje o mocy przekraczającej 500 kW powinny być lokalizowane przede wszystkim na terenach przemysłowych, inwestycyjnych, pogórniczych, rekultywowanych oraz na gruntach o ograniczonej przydatności rolniczej, przy uwzględnieniu możliwości przyłączenia do sieci elektroenergetycznej.

Należy wykluczać lokalizacje powodujące znaczącą ingerencję w kompleksy leśne, doliny rzeczne, siedliska cenne przyrodniczo, otoczenie zabytków oraz zwarte tereny mieszkaniowe. Każda inwestycja powinna uwzględniać wpływ na krajobraz, warunki życia mieszkańców, stosunki wodne i produkcję rolną. Preferowane będą przedsięwzięcia powiązane z magazynowaniem energii, lokalnymi społecznościami energetycznymi oraz wykorzystaniem energii na potrzeby mieszkańców, przedsiębiorstw i obiektów publicznych. Proces przygotowania większych instalacji powinien obejmować przejrzystą informację i dialog z mieszkańcami.

Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Lokalizacja nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko może następować wyłącznie na terenach wskazanych w dokumentach planistycznych i odpowiednich do pełnienia funkcji gospodarczych, przemysłowych, infrastrukturalnych lub komunalnych. Inwestycje te powinny wykorzystywać najlepsze dostępne rozwiązania techniczne, ograniczać emisje, hałas, zapylenie i ryzyko zanieczyszczenia wód oraz nie powodować ponadnormatywnych uciążliwości dla mieszkańców.

Szczególnej oceny wymagają przedsięwzięcia realizowane w otoczeniu terenów pogórniczych, dolin rzecznych, lasów, zabudowy mieszkaniowej i obiektów usług publicznych. Ich przygotowanie powinno uwzględniać obowiązujące procedury środowiskowe, analizę skumulowanych oddziaływań istniejącej działalności górniczej oraz konsultacje społeczne. Priorytet powinny otrzymywać inwestycje wspierające dywersyfikację gospodarki, tworzące stabilne miejsca pracy i niepogłębiające presji na zasoby wodne oraz środowisko.

Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej. Rolnictwo pozostaje ważnym sposobem użytkowania przestrzeni i elementem lokalnej gospodarki, mimo ograniczeń związanych z jakością części gleb, zmianami stosunków wodnych oraz oddziaływaniem leja depresyjnego. Przestrzeń rolnicza powinna być chroniona przed nieuzasadnioną zabudową i fragmentacją, szczególnie na terenach posiadających korzystniejsze warunki produkcyjne. Należy wspierać modernizację gospodarstw, racjonalne gospodarowanie wodą, rozwój lokalnego przetwórstwa, sprzedaży bezpośredniej i krótkich łańcuchów dostaw.

Pożądane jest upowszechnianie praktyk ograniczających erozję, przesuszanie i degradację gleb, w tym utrzymywanie trwałych użytków zielonych, miedz, zadrzewień śródpolnych, pasów buforowych przy ciekach oraz zwiększanie retencji w gospodarstwach. Działalność rolnicza powinna respektować ograniczenia środowiskowe i nie prowadzić do zanieczyszczania wód nawozami oraz środkami ochrony roślin.

W zakresie gospodarki leśnej priorytetem jest zachowanie powierzchni lasów, ich funkcji ochronnych, retencyjnych, klimatycznych i krajobrazowych oraz ograniczenie przeznaczania gruntów leśnych na cele nieleśne. Należy wspierać odtwarzanie drzewostanów odpornych na suszę, wykorzystywanie rodzimych gatunków, zwiększanie różnorodności biologicznej i łączenie rozproszonych kompleksów leśnych. Zalesianie może być prowadzone na gruntach o niskiej przydatności rolniczej i terenach rekultywowanych, pod warunkiem dostosowania do lokalnych uwarunkowań siedliskowych.

Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji. Najważniejszymi obszarami wymagającymi przekształceń i rekultywacji w Gminie Rząśnia są tereny związane z działalnością górniczą, obejmujące zwałowiska, wyrobiska, urządzenia infrastruktury przemysłowej oraz przestrzenie, na których doszło do trwałej zmiany rzeźby i stosunków wodnych. Ich przyszłe zagospodarowanie powinno być prowadzone na podstawie kompleksowych koncepcji uwzględniających bezpieczeństwo geotechniczne, uwarunkowania hydrologiczne, potrzeby mieszkańców oraz cele transformacji gospodarczej.

Rekultywacja może zmierzać w kierunku leśnym, wodnym, przyrodniczym, energetycznym, rekreacyjnym lub gospodarczym, przy czym wybór funkcji powinien wynikać

z rzeczywistych właściwości terenu, a nie wyłącznie z bieżącej dostępności inwestorów. Szczególne znaczenie będzie miało tworzenie nowych powiązań przyrodniczych, retencji, terenów rekreacyjnych oraz przestrzeni dla działalności gospodarczej związanej z zieloną transformacją.

Działania rewitalizacyjne mogą obejmować również niewykorzystywane lub tracące dotychczasowe funkcje obiekty publiczne, zaniedbane przestrzenie w centrach miejscowości oraz tereny wymagające poprawy jakości infrastruktury i estetyki. Powinny one łączyć odnowę przestrzenną z aktywizacją społeczną, rozwojem usług i nadawaniem obiektom nowych funkcji. W przypadku formalnego wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji działania będą prowadzone zgodnie z właściwym programem rewitalizacji oraz przy aktywnym udziale mieszkańców i lokalnych interesariuszy.

9. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa łódzkiego wraz z zakresem planowanych działań

Obszary strategicznej interwencji (OSI) to wyodrębnione terytoria, na których kumulują się szczególne **wyzwania rozwojowe** lub występują **zasoby** mogące stać się impulsem do przyspieszenia przemian społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Ich wskazanie pozwala skoncentrować działania publiczne tam, gdzie potrzeba wsparcia jest największa albo gdzie odpowiednio ukierunkowana interwencja może przynieść ponadprzeciętne efekty rozwojowe. OSI nie należy zatem postrzegać wyłącznie jako obszarów problemowych, lecz również jako przestrzenie o istotnym, dotychczas nie w pełni wykorzystanym potencjale.

Interwencja na obszarach OSI powinna mieć charakter zintegrowany i łączyć przedsięwzięcia infrastrukturalne, gospodarcze, społeczne, środowiskowe i przestrzenne. Może obejmować między innymi poprawę dostępności transportowej i usług publicznych, rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy, podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, ochronę i odtwarzanie zasobów środowiska, transformację terenów poprzemysłowych oraz wzmacnianie odporności lokalnych wspólnot. Skuteczność tych działań wymaga współpracy różnych szczebli administracji, podmiotów gospodarczych i społecznych, a także wykorzystania komplementarnych źródeł finansowania. W odniesieniu do Gminy Rząśnia szczególnego znaczenia nabiera powiązanie interwencji terytorialnej z procesem transformacji obszaru bełchatowskiego, dywersyfikacją gospodarki oraz przyszłym zagospodarowaniem terenów pogórniczych.

Wyodrębnianie obszarów strategicznej interwencji (OSI) na poziomie województwa może być następstwem połączenia dwóch ujęć, tj. **krajowego**, wynikającego z polityki regionalnej szczebla centralnego, wyrażonego w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030), oraz **regionalnego**, wynikającego z dokumentów oraz konsultacji dotyczących województwa (Strategia rozwoju województwa łódzkiego 2030).

Powołując się na zapisy KSRR 2030, **9 miast średnich województwa łódzkiego** zostało uznanych za tracące funkcje społeczno-gospodarcze, tj. Kutno, Łask, Opoczno, Ozorków, Radomsko, Sieradz, Tomaszów Mazowiecki, Wieluń, Zduńska Wola. Za krajowe obszary problemowe, zagrożone trwałą marginalizacją, uznano w regionie łódzkim **18 gmin wiejskich**,

a ich delimitacja pokrywa się z analizami prowadzonymi na poziomie regionalnym. Są to: Burzenin, Błaszki, Grabów, Goszczanów, Daszyna, Dąbrowice, Klonowa, Krośniewice, Łanięta, Masłowice, Nowe Ostrowy, Oporów, Przedbórz, Sadkowice, Uniejów, Wielgomłyny, Żychlin, Żytno. Dodatkowo na poziomie regionalnym wyznaczono **7 gmin wiejskich**, które zostały uznane za obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Są to: Aleksandrów, Budziszewice, Czerniewice, Łęki Szlacheckie, Ręczno, Żarnów, Żelechlinek. Łącznie w województwie łódzkim wyznaczono zatem 25 gmin wiejskich zagrożonych trwałą marginalizacją w których kumulują się zarówno problemy społeczne, jak i gospodarcze. Gminy te charakteryzują się również słabszą dostępnością transportową. Wśród wskazanych **samorządów z problemami nie znalazła się Gmina Rząśnia**.

Mapa 6. OSI Obszar Nowej Energii

Źródło: Strategia rozwoju województwa łódzkiego 2030

Gmina Rząśnia wpisuje się w **OSI Obszar Nowej Energii**, który obejmuje 35 gmin o łącznej powierzchni 3 667 km², zamieszkiwanych przez około 417 tys. osób, co odpowiada 20% powierzchni województwa łódzkiego i 17% jego ludności. Delimitację obszaru przeprowadzono na potrzeby Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji

Województwa Łódzkiego, uwzględniając uwarunkowania środowiskowe, takie jak zasięg obszaru i terenu górniczego oraz leja depresji, a także zależności społeczno-gospodarcze związane z zatrudnieniem w sektorze górniczo-energetycznym, dojazdami do pracy, sieciami współpracy przedsiębiorstw oraz wpływami podatkowymi generowanymi przez PGE GiEK S.A.

Mapa 7. Obszary strategicznej interwencji (OSI) w województwie łódzkim

Źródło: Strategia rozwoju województwa łódzkiego 2030

Wyznaczenie OSI wynika z przewidywanych skutków transformacji energetycznej i restrukturyzacji sektora górniczo-energetycznego oraz branż z nim powiązanych. Kluczowym zadaniem jest budowanie społecznej akceptacji dla zachodzących przemian oraz wsparcie samorządów w opracowaniu nowych modeli rozwoju gospodarczego, przygotowywaniu projektów i tworzeniu odpowiednich modeli organizacyjnych oraz finansowych. Podstawowym narzędziem wsparcia jest Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Łódzkiego, umożliwiający korzystanie z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej

Transformacji i wyznaczający potrzeby rozwojowe do 2030 roku w perspektywie osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 roku.

W wymiarze gospodarczym działania koncentrują się na dywersyfikacji gospodarki, rozwoju sektora MŚP i startupów, wzmacnianiu inkubatorów przedsiębiorczości, klastrów i stref aktywności gospodarczej, cyfryzacji, automatyzacji, innowacyjności oraz internacjonalizacji przedsiębiorstw. Ważnym kierunkiem jest także rozwój czystej energii i OZE, magazynowania energii, poprawy efektywności energetycznej budynków oraz gospodarki obiegu zamkniętego. Transformacja ma jednocześnie wykorzystywać potencjał terenów pogórniczych, w tym zwałowisk Kamieńsk i Szczerców oraz rekultywowanych wyrobisk, między innymi na cele gospodarcze, turystyczne i sportowe.

W sferze społecznej priorytetami są podnoszenie jakości kształcenia i kwalifikacji pracowników, aktywizacja zawodowa, rozwój kapitału społecznego i usług społecznych, a także kompleksowe wsparcie osób odchodzących z sektora wydobywczo-energetycznego. Działania przestrzenne obejmują rekultywację terenów zdegradowanych, nadawanie im nowych funkcji, adaptację do zmian klimatu, przeciwdziałanie niedoborom wody, rozwój transportu i gospodarki wodno-ściekowej oraz ograniczanie wykluczenia komunikacyjnego i cyfrowego. Oczekiwanym rezultatem jest utrzymanie potencjału gospodarczego obszaru, poprawa jakości życia i dostępności usług publicznych, tworzenie nowych miejsc pracy oraz poprawa jakości przestrzeni i powiązań transportowych.

Uwzględnienie rekomendacji dotyczących planowania interwencji z zakresu polityki regionalnej.

Podstawę prawną **„Rekomendacji dla planowania interwencji z zakresu polityki regionalnej w strategiach rozwoju”**, wydanych przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego 2 lipca 2026 r., stanowi art. 3a pkt 4b ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2025 r. poz. 198 i 1846). Zgodnie z tym przepisem minister wydaje rekomendacje dotyczące przygotowania projektów strategii rozwoju województw, gmin i strategii ponadlokalnych oraz innych dokumentów odnoszących się do rozwoju sektorowego, terytorialnego i przestrzennego. Rekomendacje stanowią również podstawę programowania i realizacji polityki regionalnej kraju na podstawie art. 3a pkt 2 tej ustawy i obowiązują jako punkt odniesienia do czasu przyjęcia przez Radę Ministrów Strategii Rozwoju Polski do 2035 r.

Głównym założeniem rekomendacji jest **wspieranie zrównoważonego terytorialnie rozwoju kraju, opartego na policentrycznej sieci osadniczej**. W tym modelu ośrodki regionalne, subregionalne, powiatowe i gminne pełnią uzupełniające się funkcje, zapewniając mieszkańcom dostęp do miejsc pracy, mieszkań, transportu oraz usług publicznych. Szczególne znaczenie przypisano czterem obszarom: wzmacnianiu lokalnej bazy ekonomicznej i rynku pracy, prowadzeniu racjonalnej polityki mieszkaniowej i przestrzennej, poprawie dostępności komunikacyjnej - przede wszystkim transportem zbiorowym - oraz zapewnieniu odpowiedniego standardu usług zdrowotnych, edukacyjnych, społecznych i kulturalnych.

W odniesieniu do obszarów wiejskich rekomendacje podkreślają potrzebę przeciwdziałania skutkom depopulacji i starzenia się ludności, tworzenia trwałych miejsc pracy blisko miejsca zamieszkania, wspierania przedsiębiorczości i podnoszenia kompetencji mieszkańców. Ważne pozostają również rozwój infrastruktury technicznej i cyfrowej, zapewnienie lokalnego i ponadlokalnego transportu publicznego oraz utrzymanie dostępności edukacji, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, usług opiekuńczych i polityki senioralnej. Działania powinny być dostosowane do uwarunkowań poszczególnych terytoriów i realizowane z poszanowaniem konstytucyjnej zasady pomocniczości oraz przy współpracy administracji rządowej, samorządów, partnerów społecznych i gospodarczych.

Gmina Rząśnia będzie uwzględniała powyższe rekomendacje podczas wdrażania strategii, przygotowywania dokumentów wykonawczych oraz planowania projektów społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych i przestrzennych. Szczególny nacisk zostanie położony na dywersyfikację gospodarki w warunkach transformacji energetycznej, tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój mieszkalnictwa i usług publicznych, poprawę dostępności transportowej oraz wzmacnianie funkcji Rząśni jako lokalnego ośrodka obsługi mieszkańców. Poszczególne działania będą podejmowane stopniowo, w miarę możliwości organizacyjnych i prawnych Gminy, dostępności środków budżetowych oraz pozyskiwania finansowania zewnętrznego.

10. Dodatkowe obszary kluczowe dla gminy wraz z zakresem planowanych działań

Przeprowadzona diagnoza społeczno-gospodarcza, analiza SWOT oraz ocena uwarunkowań przestrzennych i środowiskowych pozwoliły wskazać **obszary wymagające szczególnej koncentracji** działań w perspektywie 2026-2036. Ich znaczenie wynika zarówno z występujących problemów, jak i z potencjałów, których właściwe wykorzystanie może przyspieszyć rozwój Gminy Rząśnia. Dotyczy to przede wszystkim zmian demograficznych i rosnących potrzeb społecznych, transformacji gospodarczej związanej ze stopniowym ograniczaniem znaczenia sektora górniczo-energetycznego oraz konieczności dalszej modernizacji infrastruktury i odpowiedzialnego zagospodarowania terenów pogórniczych.

Specyfika Gminy Rząśnia wymaga prowadzenia polityki rozwoju łączącej utrzymanie wysokiej jakości usług publicznych z tworzeniem nowych podstaw gospodarki lokalnej, ochroną zasobów środowiska i poprawą spójności przestrzennej. Szczególnie istotne będzie przygotowanie gminy do przemian zachodzących w ramach OSI Obszar Nowej Energii, ograniczenie zależności finansowej i gospodarczej od sektora wydobywczego, a także wykorzystanie terenów inwestycyjnych, infrastruktury transportowej, odnawialnych źródeł energii i aktywności mieszkańców.

Wyodrębniono trzy **dodatkowe obszary kluczowe**: jakość życia, demografię i aktywność społeczną; transformację gospodarczą i rynek pracy; a także infrastrukturę, środowisko i zagospodarowanie przestrzeni. Działania podejmowane w tych obszarach powinny mieć charakter zintegrowany, łączyć przedsięwzięcia inwestycyjne i społeczne oraz wykorzystywać środki własne gminy, fundusze krajowe, europejskie i instrumenty sprawiedliwej transformacji.

Tabela 4. Obszary kluczowe Gminy Rząśnia w ujęciu problemowo-rozwojowym

Obszary kluczowe w ujęciu problemowym		
Jakość życia, demografia i aktywność społeczna	**Transformacja gospodarcza, przedsiębiorczość i rynek pracy**	**Infrastruktura, środowisko i zagospodarowanie przestrzeni**
• Rozwój lokalnych instrumentów wspierających młode rodziny oraz osoby planujące zamieszkanie na terenie gminy. • Zwiększanie dostępności opieki żłobkowej i przedszkolnej oraz	• Opracowanie i wdrażanie lokalnego programu transformacji gospodarczej odpowiadającego na zmniejszanie znaczenia sektora górniczo-energetycznego.	• Kontynuowanie modernizacji dróg gminnych i wewnętrznych wraz z poprawą odwodnienia, oświetlenia i bezpieczeństwa ruchu. • Rozwijanie transportu autobusowego oraz jego

dostosowanie jej organizacji do potrzeb pracujących rodziców. • Podnoszenie jakości kształcenia i rozwój zajęć dodatkowych w zakresie kompetencji językowych, matematycznych, cyfrowych i technicznych. • Przeciwdziałanie odpływowi uczniów do placówek poza gminą poprzez wzmacnianie atrakcyjności lokalnej oferty edukacyjnej. • Rozwój usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych, transportowych i teleopieki dla seniorów oraz osób niesamodzielnych. • Tworzenie dziennych form wsparcia, klubów seniora i przestrzeni sprzyjających integracji międzypokoleniowej. • Rozszerzanie profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki, rehabilitacji oraz pomocy w zakresie zdrowia psychicznego. • Wzmacnianie aktywności organizacji pozarządowych, jednostek OSP, kół gospodyń wiejskich, klubów sportowych i grup nieformalnych. • Modernizacja oferty bibliotecznej i kulturalnej oraz tworzenie wielofunkcyjnych miejsc spotkań, edukacji i aktywności mieszkańców. • Prowadzenie regularnych konsultacji i badań potrzeb mieszkańców oraz rozwijanie mechanizmów udziału społeczności w podejmowaniu decyzji.	• Przygotowanie banku projektów możliwych do finansowania ze środków zewnętrznych. • Rozwój, uzbrojenie i promocja Strefy Aktywizacji Gospodarczej oraz innych terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą. • Utworzenie sprawnego systemu obsługi inwestorów, obejmującego informację o terenach, infrastrukturze, procedurach i dostępnych formach wsparcia. • Wspieranie cyfryzacji, automatyzacji, innowacyjności i poprawy efektywności energetycznej lokalnych przedsiębiorstw. • Rozwój doradztwa dla mikro-, małych i średnich firm oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą. • Organizowanie programów przekwalifikowania i podnoszenia kompetencji pracowników sektora wydobywczo-energetycznego oraz branż współpracujących. • Aktywizacja zawodowa kobiet, młodzieży, osób długotrwale bezrobotnych i mieszkańców powracających na rynek pracy. • Rozwijanie działalności gospodarczej związanej z odnawialnymi źródłami energii, magazynowaniem energii, gospodarką obiegu zamkniętego i usługami środowiskowymi. • Wspieranie lokalnego rolnictwa, przetwórstwa, sprzedaży bezpośredniej, krótkich łańcuchów dostaw oraz rozwoju turystyki kulturowej, industrialnej i aktywnej.	integracja z połączeniami kolejowymi obsługiwanymi przez przystanek w Białej. • Uzupełnianie sieci chodników, tras rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych łączących miejscowości z usługami publicznymi i transportem zbiorowym. • Modernizacja infrastruktury wodociągowej, ograniczanie strat wody oraz rozwijanie systemów monitorowania zużycia i awarii. • Rozbudowa sieci kanalizacyjnej oraz wspieranie przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach rozproszonej zabudowy. • Rozwój szybkiego internetu, infrastruktury telekomunikacyjnej i rozwiązań ograniczających wykluczenie cyfrowe. • Termomodernizacja budynków publicznych i mieszkalnych oraz rozwój instalacji OZE, pomp ciepła i magazynów energii. • Zwiększanie retencji, ochrona zasobów wodnych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury służącej adaptacji do zmian klimatu. • Ochrona lasów, dolin Niecieczy i Krasówki, terenów podmokłych, zadrzewień śródpolnych i pozostałych elementów lokalnego systemu przyrodniczego. • Kompleksowa rekultywacja i nadawanie nowych funkcji terenom pogórniczym, obejmujących działalność gospodarczą, energetykę, retencję, zalesienia, rekreację i turystykę industrialną. • Koncentrowanie nowej zabudowy na terenach posiadających dostęp do infrastruktury i usług oraz ograniczanie niekontrolowanego rozpraszania osadnictwa. • Ochrona zabytkowych kościołów, kaplic, cmentarzy, miejsc pamięci.

Źródło: opracowanie na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Gminy w Rząśni

Skuteczna realizacja wskazanych działań wymaga współpracy władz gminy, jednostek organizacyjnych, mieszkańców, organizacji społecznych, przedsiębiorców oraz partnerów publicznych szczebla powiatowego i regionalnego. Gmina Rząśnia powinna pełnić funkcję inicjatora i koordynatora przedsięwzięć, zapewniając ich zgodność ze strategią, planowaniem przestrzennym, wieloletnią polityką finansową i dostępnymi programami wsparcia. Szczególne znaczenie będzie miało przygotowanie projektów o odpowiednim stopniu dojrzałości, umożliwiającym skuteczne pozyskiwanie środków na transformację gospodarczą, usługi społeczne, infrastrukturę i ochronę środowiska.

Ważną rolę w procesie realizacyjnym powinny odgrywać organizacje pozarządowe, jednostki OSP, koła gospodyń wiejskich, placówki oświatowe, instytucje kultury oraz lokalni liderzy. Dzięki znajomości potrzeb mieszkańców podmioty te mogą współtworzyć działania społeczne, edukacyjne, kulturalne, opiekuńcze i środowiskowe, zwiększając ich trafność i trwałość. Partnerstwo z lokalnymi przedsiębiorcami powinno natomiast obejmować rozwój miejsc pracy, kształcenie potrzebnych kompetencji, wdrażanie innowacji oraz poszukiwanie nowych funkcji gospodarczych dla terenów objętych transformacją.

Realizacja działań powinna być systematycznie monitorowana. Otwarta komunikacja z mieszkańcami i włączanie ich w przygotowanie najważniejszych projektów pozwolą zwiększyć społeczną akceptację przemian, zwłaszcza dotyczących terenów pogórniczych, energetyki odnawialnej, transportu i organizacji usług publicznych. Współdziałanie sektora publicznego, społecznego i gospodarczego będzie podstawowym warunkiem wykorzystania potencjałów Gminy Rząśnia oraz ograniczenia negatywnych skutków zachodzącej transformacji.

11. Uwarunkowania wodne oraz związane ze zmianami klimatu

Zgodnie z art. 326 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 960, z późn. zm.), przy określaniu ustaleń „Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036" uwzględniono ustalenia dokumentów planistycznych, o których mowa w art. 315 pkt 1-3 tej ustawy, tj.:

- plany zarządzania ryzykiem powodziowym,
- plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy,
- plan przeciwdziałania skutkom suszy.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 26 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu **zarządzania ryzykiem powodziowym** dla obszaru dorzecza Odry (Dz.U. z 2022 r. poz. 2714), Gmina Rząśnia, położona w obszarze dorzecza Odry, jest objęta ustaleniami tego dokumentu. Plan wyznacza działania służące zapobieganiu wzrostowi ryzyka powodziowego, ograniczaniu jego istniejącego poziomu oraz poprawie przygotowania służb i mieszkańców na wypadek wystąpienia powodzi.

W polityce przestrzennej Gminy Rząśnia należy ograniczać lokalizowanie nowej zabudowy i infrastruktury w strefach zagrożenia, zachowywać drożność dolin rzecznych i cieków, chronić naturalne tereny zalewowe oraz zwiększać retencję i sprawność systemów odwodnienia. Przy planowaniu inwestycji każdorazowo powinny być uwzględniane aktualne mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego, a także obowiązujące przepisy Prawa wodnego.

Gmina Rząśnia położona jest w obrębie regionu hydrogeologicznego, w którym występują wody związane z utworami czwartorzędowymi, trzeciorzędowymi i górnojurajskimi. Największe znaczenie użytkowe mają piętra wodonośne czwartorzędowe i jurajskie, natomiast zasoby trzeciorzędowe są niewielkie. Obszar gminy jest związany z Głównym Zbiornikiem Wód Podziemnych nr 326 Częstochowa (E), mającym charakter szczelinowo-krasowy. Istotnym czynnikiem wpływającym na warunki wodne pozostaje odwadnianie Pola Bełchatów i Pola Szczerców, które powoduje obniżenie zwierciadła wód podziemnych, zmianę kierunków ich przepływu oraz zwiększenie przesiąkania wód z poziomu czwartorzędowego do głębszych warstw.

Gmina położona jest w obrębie makroregionu centralnego, regionu śląsko-krakowskiego, subregionu jurajskiego i rejonu kaliskiego. Wody podziemne występują w utworach czwartorzędowych, trzeciorzędowych i górnojurajskich, przy czym podstawowe znaczenie użytkowe mają piętra wodonośne czwartorzędowe i jurajskie. Obszar gminy związany jest z Głównym Zbiornikiem Wód Podziemnych nr 326 Częstochowa (E), mającym charakter szczelinowo-krasowy. Ważnym czynnikiem kształtującym lokalne warunki hydrogeologiczne pozostaje odwadnianie Pola Bełchatów i Pola Szczerców, prowadzące do obniżenia zwierciadła wód podziemnych, zmiany kierunków ich przepływu oraz zwiększenia przesiąkania wód z poziomu czwartorzędowego do głębszych warstw wodonośnych.

Cały obszar Gminy Rząśnia znajduje się w zlewni Widawki. Podstawę lokalnej sieci hydrograficznej tworzą Nieciecz i Krasówka wraz z dopływami, przy czym większa część gminy położona jest w zlewni Niecieczy. Na terenie gminy nie występują duże naturalne zbiorniki wodne.

Wody powierzchniowe są podatne na presję wynikającą z działalności rolniczej, osadnictwa, gospodarki ściekowej, działalności przemysłowej oraz gwałtownych zjawisk atmosferycznych. Dane monitoringowe z 2016 roku wskazywały na umiarkowany stan lub potencjał ekologiczny jednolitych części wód Nieciecz i Krasówka, przy jednoczesnym zakwalifikowaniu ich ogólnego stanu jako złego. Ze względu na brak punktów pomiarowych zlokalizowanych bezpośrednio w granicach gminy oceny te oparto na wynikach badań prowadzonych w punktach położonych poza jej obszarem. Wody podziemne badane w punkcie monitoringowym w Rząśni zostały w 2015 roku zaliczone do II klasy jakości, oznaczającej wody dobrej jakości. Z uwagi na historyczny charakter przytoczonych wyników podczas realizacji strategii konieczne będzie uwzględnianie aktualnych danych Państwowego Monitoringu Środowiska dotyczących stanu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych.

Na obszarze Gminy Rząśnia **nie zidentyfikowano dotychczas istotnego zagrożenia powodziowego ani regularnie występujących zalewów i podtopień**. Nie wyklucza to jednak lokalnych zagrożeń związanych z nawalnymi opadami, niedostateczną przepustowością urządzeń odwadniających, szybkim odpływem powierzchniowym oraz przekształceniami stosunków wodnych. Jednocześnie coraz większego znaczenia nabierają zagrożenia

wynikające z suszy, obniżania poziomu wód gruntowych i wydłużających się okresów bezopadowych. Z tego względu polityka wodna gminy powinna łączyć działania służące ograniczaniu skutków intensywnych opadów z przedsięwzięciami zwiększającymi zdolność zatrzymywania wody w krajobrazie.

Podstawowym kierunkiem działań powinien być rozwój małej retencji, obejmujący budowę, odbudowę i utrzymanie niewielkich zbiorników wodnych, oczek wodnych, rowów, urządzeń melioracyjnych i systemów infiltracyjnych. Istotne znaczenie ma również ochrona naturalnych dolin rzecznych, terenów podmokłych, torfowisk, zadrzewień oraz obniżeń terenowych pełniących funkcje retencyjne. Działania te powinny prowadzić do spowolnienia odpływu powierzchniowego, zwiększenia zasilania wód gruntowych, ograniczenia erozji, poprawy warunków dla rolnictwa oraz ochrony siedlisk zależnych od wody.

W perspektywie 2026-2036 Gmina Rząśnia powinna dążyć do systematycznego zwiększania retencji, ograniczania strat wody, poprawy stanu infrastruktury wodno-ściekowej oraz ochrony zasobów podziemnych i powierzchniowych. Szczególnej uwagi wymaga monitorowanie wpływu działalności górniczej i procesów rekultywacyjnych na bilans wodny, jakość wód oraz funkcjonowanie ekosystemów dolinnych i leśnych. Działania te będą miały kluczowe znaczenie dla zwiększenia odporności gminy na suszę, intensywne opady i pozostałe skutki zmian klimatu.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 16 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (Dz.U. z 2023 r. poz. 335), Gmina Rząśnia położona jest w obszarze dorzecza Odry, w regionie wodnym Warty, na terenie działania Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie - Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu oraz Zarządu Zlewni w Sieradzu. Obszar Gminy Rząśnia znajduje się w zasięgu zlewni następujących jednolitych części wód:

- a) Jednolite części wód powierzchniowych (JCWP): RW600010181789 - Wierznica; RW600010182169 - Widawka do Kręcicy; RW6000101829299 - Nieciecz. W aktualnym cyklu planistycznym na lata 2022-2027 zmieniono częściowo podział i oznaczenia jednolitych części wód powierzchniowych. Wcześniej wyodrębniana JCWP Krasówka nie występuje jako samodzielna jednostka w aktualnym wykazie, a jej zlewnia została uwzględniona w ramach obecnej delimitacji JCWP Widawka do Kręcicy. JCWP Wierznica

i Nieciecz zachowały swoje nazwy, przy zmianie kodów wynikającej z aktualizacji typologii i granic jednostek planistycznych.

- Jednolite części wód podziemnych (JCWPd): GW600082 - identyfikator europejski PLGW600082; GW600083 - identyfikator europejski PLGW600083.

Położenie gminy w obrębie dwóch JCWPd wynika z przebiegu granicy jednostek hydrogeologicznych przez jej obszar. JCWPd nr 83 obejmuje znaczną część Gminy Rząśnia i pozostaje pod silnym wpływem odwodnienia górniczego związanego z funkcjonowaniem Pola Bełchatów i Pola Szczerców. Południowo-zachodnie fragmenty gminy znajdują się natomiast w granicach JCWPd nr 82.

Ustalenia „Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036" powinny uwzględniać zatem cele środowiskowe, działania ochronne oraz odstępstwa określone dla wskazanych jednolitych części wód. Planowane przedsięwzięcia nie mogą powodować pogorszenia ich stanu ani utrudniać osiągnięcia wyznaczonych celów środowiskowych, a szczególnej ochrony wymagają zasoby wód podziemnych, dolina Niecieczy oraz tereny pozostające pod wpływem działalności górniczej.

W działaniach służących **przeciwdziałaniu skutkom suszy oraz zwiększaniu retencji** na terenie Gminy Rząśnia szczególne znaczenie powinno mieć upowszechnianie rozwiązań umożliwiających zatrzymywanie wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania. Jest to istotne z uwagi na obserwowany wzrost zużycia wody, rozproszoną zabudowę, przekształcenia stosunków wodnych związane z działalnością górniczą oraz rosnące ryzyko występowania okresów bezopadowych. Gmina powinna promować i, w miarę dostępnych możliwości finansowych, wspierać stosowanie takich rozwiązań na prywatnych posesjach, w gospodarstwach rolnych oraz na terenach przedsiębiorstw, w szczególności poprzez:

- stosowanie nawierzchni przepuszczalnych ze żwiru, kruszywa lub płyt ażurowych zamiast szczelnych nawierzchni betonowych i asfaltowych;
- zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych w sposób ograniczający ich szybki odpływ, między innymi przy wykorzystaniu zbiorników retencyjnych i retencyjno-infiltracyjnych, drenaży rozsączających, studni chłonnych oraz skrzynek infiltracyjnych;
- wykorzystywanie zgromadzonej deszczówki do podlewania ogrodów, terenów zielonych i upraw;

- zakładanie ogrodów deszczowych, niecek bioretencyjnych, oczek wodnych oraz innych elementów małej retencji na posesjach mieszkalnych i terenach przedsiębiorstw;
- ograniczanie powierzchni intensywnie koszonych trawników na rzecz łąk kwietnych, rodzimych gatunków roślin i zieleni o większych zdolnościach zatrzymywania wody;
- zachowanie istniejących drzew, krzewów, zadrzewień śródpolnych i przydrożnych, które ograniczają parowanie, spowalniają odpływ powierzchniowy i poprawiają lokalny mikroklimat;
- stosowanie zielonych dachów i ścian, zwłaszcza na budynkach publicznych, usługowych, produkcyjnych i gospodarczych, jeżeli pozwalają na to warunki techniczne;
- prowadzenie działań edukacyjnych dotyczących oszczędzania wody, retencji przydomowej i właściwego zagospodarowania wód opadowych.

Strategia zakłada rozwój terenów inwestycyjnych oraz zwiększanie aktywności gospodarczej, w tym na obszarach przeznaczonych pod funkcje produkcyjne i usługowe. Proces ten może prowadzić do wzrostu powierzchni uszczelnionych, zwiększenia odpływu wód opadowych oraz ograniczenia naturalnej retencji. Z tego względu przy planowaniu, uzbrajaniu i zagospodarowywaniu terenów inwestycyjnych należy uwzględniać rozwiązania służące ochronie zasobów wodnych, adaptacji do zmian klimatu oraz ograniczaniu ryzyka suszy i podtopień. W szczególności zasadne jest:

- wprowadzanie standardów ochrony zieleni w procesie inwestycyjnym, obejmujących ograniczanie wycinki drzew i usuwania istniejącej roślinności;
- zachowanie odpowiedniego udziału powierzchni biologicznie czynnej na terenach produkcyjnych, usługowych, magazynowych i parkingowych;
- ograniczanie nadmiernego uszczelniania powierzchni poprzez stosowanie nawierzchni przepuszczalnych i ażurowych;
- wprowadzanie obowiązku retencjonowania i zagospodarowania wód opadowych w granicach nieruchomości, w miarę możliwości bez kierowania ich bezpośrednio do sieci lub rowów;
- stosowanie zbiorników retencyjnych, niecek infiltracyjnych, ogrodów deszczowych, rowów chłonnych i systemów rozsączających;
- projektowanie zielonych parkingów, pasów zieleni izolacyjnej oraz nasadzeń drzew ograniczających efekt przegrzewania przestrzeni;

- ochronę naturalnych obniżeń terenu, cieków, rowów, terenów podmokłych i obszarów pełniących funkcje retencyjne;
- uwzględnianie wpływu nowych inwestycji na stosunki wodne, szczególnie na terenach objętych oddziaływaniem leja depresyjnego i działalności górniczej;
- uwzględnianie powyższych wymagań w planie ogólnym, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, dokumentacji inwestycyjnej oraz decyzjach administracyjnych;
- promowanie rozwiązań opartych na przyrodzie, które jednocześnie poprawiają estetykę terenów inwestycyjnych, ograniczają skutki fal upałów i wspierają lokalną bioróżnorodność.

Podejmowanie tych działań powinno prowadzić do stopniowego zwiększania odporności Gminy Rząśnia na suszę, intensywne opady i wysokie temperatury, a także do ograniczenia presji nowej zabudowy na lokalne zasoby wodne. Szczególnie ważne będzie powiązanie rozwoju gospodarczego i przestrzennego z ochroną naturalnych zdolności retencyjnych terenu oraz racjonalnym gospodarowaniem wodą.

12. System realizacji strategii, źródła finansowania

Implementacja „Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036" wymaga powiązania długofalowych celów z bieżącym zarządzaniem, planowaniem finansowym oraz przygotowywaniem konkretnych przedsięwzięć. **Strategia wyznacza wspólny kierunek rozwoju gminy**, natomiast jej realizacja będzie następowała poprzez programy sektorowe, plany inwestycyjne, projekty społeczne i gospodarcze, budżet gminy oraz wieloletnią prognozę finansową. System wdrażania powinien zapewniać ciągłość działań, racjonalne gospodarowanie zasobami i możliwość reagowania na zmiany zachodzące w otoczeniu społecznym, gospodarczym, prawnym i środowiskowym.

Główną odpowiedzialność za koordynację realizacji strategii ponosić będzie Wójt Gminy Rząśnia, przy współudziale Rady Gminy, właściwych komórek organizacyjnych Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych. Poszczególne zadania będą wykonywane zgodnie z zakresem kompetencji tych podmiotów, a w przypadku przedsięwzięć złożonych - w ramach współpracy międzywydziałowej i międzyinstytucjonalnej. Istotne znaczenie będzie miało również tworzenie zespołów zadaniowych, rozwijanie zarządzania projektowego oraz bieżąca koordynacja działań dotyczących transformacji gospodarczej, infrastruktury, usług publicznych, ochrony środowiska i zagospodarowania terenów pogórniczych.

Realizacja strategii **będzie systematycznie monitorowana** na podstawie przypisanych celom wskaźników, danych statystycznych, informacji finansowych oraz postępu rzeczowego poszczególnych projektów. Wyniki monitoringu powinny być wykorzystywane przy opracowywaniu **corocznego raportu o stanie gminy**, planowaniu budżetu i aktualizacji wieloletniej prognozy finansowej. Okresowa ewaluacja pozwoli ocenić skuteczność podejmowanych działań, stopień osiągania rezultatów oraz aktualność przyjętych założeń. W przypadku istotnych zmian, w szczególności dotyczących transformacji obszaru bełchatowskiego, sytuacji demograficznej, finansów samorządowych lub dostępności środków zewnętrznych, możliwe będzie odpowiednie dostosowanie zakresu interwencji.

Wdrażanie strategii będzie opierało się na współpracy z mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi, jednostkami OSP, kołami gospodyń wiejskich, placówkami oświatowymi, instytucjami rynku pracy oraz partnerami samorządowymi i gospodarczymi. Szczególnego znaczenia nabierze dialog dotyczący

przyszłości lokalnej gospodarki, nowych miejsc pracy, rozwoju odnawialnych źródeł energii, inwestycji infrastrukturalnych oraz zagospodarowania terenów pogórniczych. Przejrzyste informowanie o postępach realizacji strategii i osiąganych efektach będzie sprzyjało wzmacnianiu społecznego zaufania oraz współodpowiedzialności za rozwój Gminy Rząśnia.

Zakres realizowanych przedsięwzięć będzie dostosowany do możliwości finansowych i organizacyjnych gminy. Podstawowym źródłem finansowania pozostaną dochody własne i budżet Gminy Rząśnia, uzupełniane **środkami Unii Europejskiej**, funduszami krajowymi i regionalnymi, dotacjami celowymi, preferencyjnymi pożyczkami oraz instrumentami ochrony środowiska i transformacji energetycznej. Szczególnie istotne będą możliwości oferowane przez Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, Program Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027, programy krajowe oraz przyszłe instrumenty perspektywy finansowej po 2027 roku. W uzasadnionych przypadkach rozważane będą również partnerstwa międzygminne, współpraca z sektorem prywatnym, partnerstwo publiczno-prywatne oraz inne mechanizmy pozwalające łączyć różne źródła finansowania.

Tabela 5. Podstawowe zestawienie wskaźników monitorujących i ewaluacyjnych w przyporządkowaniu do poszczególnych celów strategicznych

Przykładowe wskaźniki	Oczekiwany kierunek zmian do 2036 r., źródło danych	Wartość bazowa, pomocnicza wskaźnika (2024 r.)	Cel strategiczny 1. Wysoka jakość życia mieszkańców i silna wspólnota lokalna	Cel strategiczny 2. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka lokalna	Cel strategiczny 3. Czyste środowisko i racjonalne wykorzystanie zasobów	Cel strategiczny 4. Nowoczesna i dostępna infrastruktura społeczna i techniczna	Cel strategiczny 5. Sprawne, cyfrowe i otwarte zarządzanie publiczne
Liczba osób objętych wsparciem pomocy społecznej (os.), 2023 r.	Spadek, GUS	205					
Rodziny korzystające z pomocy społecznej (szt.), 2025 r.	Spadek, GUS	70					
Liczba projektów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (szt.)	Wzrost, JST	-					
Ćwiczący w klubach sportowych (os.)	Wzrost, GUS	170					
Liczba projektów zrealizowanych przy udziale NGO (szt.)	Wzrost, JST	-					

Liczba organizacji pozarządowych (NGO) na mieszkańca	Wzrost, JST	-					
Biblioteki (liczba czytelników) (os.), 2025 r.	Wzrost, GUS	684					
Liczba osób uczestniczących w lokalnych imprezach (os.), 2019 r.	Wzrost, GUS	2721					
Liczba przestępstw ogółem	Spadek, GUS	-					
Wskaźnik salda migracji, 2025 r.	Wzrost, GUS	8					
Przyrost naturalny	Wzrost, GUS	-13					
Poziom tożsamości lokalnej (badania własne, %)	Wzrost, JST	-					
Liczba mieszkańców gminy (os.), 2025 r	Wzrost, GUS	4864					
Liczba obiektów objętych termomodernizacją (ob.)	Wzrost, JST	-					
Liczba instalacji OZE (szt.)	Wzrost, JST	-					
Lesistość (%), 2025 r.	Wzrost, JST	9,3%					
Stopień emisji dwutlenku węgla (t/r)	Spadek, GUS	-					
Powierzchnia terenów zielonych (ha)	Wzrost, GUS	-					
Liczba projektów z zakresu edukacji ekologicznej (szt.)	Wzrost, JST	-					
Liczba bezrobotnych (os.)	Spadek, GUS	157					
Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%), 2025 r.	Spadek, JST	6,4					
Wskaźnik przedsiębiorczości (Podmioty wpisane do REGON na 1000 ludności)	Wzrost, GUS	84					
Liczba nowych miejsc pracy	Wzrost, GUS	-					
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności	Wzrost, GUS	8,58					
Liczba zgłoszonych ofert pracy (szt.)	Wzrost, GUS	-					
Powierzchnia terenów inwestycyjnych (ha)	Wzrost, JST	-					
Liczba turystów (os.)	Wzrost, JST	-					
Liczba miejsc noclegowych	Wzrost, JST	-					

Liczba projektów promujących gminę (szt.)	Wzrost, JST	-					
Liczba gospodarstw agroturystycznych (ob.)	Wzrost, JST	-					
Liczba wejść na stronę internetową gminy	Wzrost, JST	-					
Jakość gminnej administracji (badania własne, %)	Wzrost, JST	-					
Wartość umów o dofinansowanie projektów ze środków UE (mln PLN)	Wzrost, GUS	25,5					
Liczba projektów z zakresu e-administracji publicznej (szt.)	Wzrost, JST	-					
Liczba lekarzy i dentystów (os.)	Wzrost, JST	-					
Korzystający z instalacji wodociągowej (%)	Wzrost, GUS	99,9					
Korzystający z instalacji kanalizacyjnej (%)	Wzrost, GUS	67,4					
Korzystający z instalacji gazowej (%)	Wzrost, GUS	0					
Zasoby mieszkaniowe, mieszkania (ob.), 2025 r.	Wzrost, GUS	1609					
Powierzchnia zrewitalizowanych terenów (ha)	Wzrost, JST	-					
Powierzchnia gruntów leśnych (ha), 2025 r.	Wzrost, GUS	805					
Liczba zrewitalizowanych obiektów (ob.)	Wzrost, JST	-					
Długość nowych dróg (km)	Wzrost, JST	-					
Długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (km)	Wzrost, JST	-					
Liczba projektów dla uczniów niepełnosprawnych (szt.)	Wzrost, JST	-					
Liczba szkoleń kompetencyjnych dla kadry nauczycielskiej (szt.)	Wzrost, JST	-					

Źródło: opracowanie własne; GUS – Główny Urząd Statystyczny; JST – Gmina Rząśnia. W przypadku braku wartości bazowej dla wskaźnika (np. za 2024 r.) należy zbadać kierunek zmian w roku opracowywania raportu ewaluacyjnego (np. badanie kierunku zmian w latach 2024-2026)

Tabela 6. Plan operacyjny realizacji Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036

CEL STRATEGICZNY HORYZONTALNY Zrównoważony i odporny rozwój Gminy Rząśnia oparty na wysokiej jakości życia mieszkańców, nowoczesnej gospodarce, odpowiedzialnym korzystaniu z zasobów środowiska oraz sprawnym i dostępnym samorządzie			
Nr zadania	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Podmioty uczestniczące w realizacji	Podmiot monitorujący
Cel strategiczny 1. Wysoka jakość życia mieszkańców i silna wspólnota lokalna			
1.1-1.16	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni
Cel strategiczny 2. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka lokalna			

2.1-2.16	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni
Cel strategiczny 3. Czyste środowisko i racjonalne wykorzystanie zasobów			
3.1-3.16	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni
Cel strategiczny 4. Nowoczesna i dostępna infrastruktura społeczna i techniczna			
4.1-4.16	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni
Cel strategiczny 5. Sprawne, cyfrowe i otwarte zarządzanie publiczne			
5.1-5.16	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni	Urząd Gminy w Rząśni

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Gminy w Rząśni

Przykładowe **dokumenty wykonawcze strategii obejmują zarówno aktualnie obowiązujące plany, programy i dokumenty sektorowe, jak również instrumenty, które mogą zostać opracowane w przyszłości** w odpowiedzi na nowe wyzwania i potrzeby rozwojowe. W celu uporządkowania systemu wdrażania strategii oraz zapewnienia spójności podejmowanych działań przygotowano ich zestawienie w formie tabelarycznej, uwzględniające dokumenty już funkcjonujące oraz potencjalne narzędzia planistyczne i operacyjne.

Dokumenty te będą stanowiły praktyczne rozwinięcie celów i zadań strategicznych, umożliwiając ich uszczegółowienie, przypisanie odpowiedzialności, określenie źródeł finansowania oraz monitorowanie postępów. Ich właściwe stosowanie pozwoli lepiej koordynować działania w obszarze usług publicznych, infrastruktury, gospodarki, ochrony środowiska, transformacji energetycznej i zagospodarowania terenów pogórniczych. Będą one również wspierały władze Gminy Rząśnia w podejmowaniu decyzji, reagowaniu na zmieniające się uwarunkowania oraz konsekwentnej realizacji długofalowej polityki zrównoważonego i odpornego rozwoju.

Tabela 7. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych, obowiązujących lub planowanych

Przykładowy obszar tematyczny	Dokument gminny (wykonawczy)	Wytyczne wynikające z działań planu operacyjnego
Planowanie przestrzenne	• Plan ogólny Gminy Rząśnia, • Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rząśnia, • Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego, • Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Rząśnia,	• zgodność zapisów planu z modelem funkcjonalno-przestrzennym gminy przyjętym w strategii, • aktualizacja planu w miarę potrzeb oraz w wyniku zmian w prowadzonej polityce przestrzennej, • aktualizacja programu rewitalizacji, opracowanie gminnego programu rewitalizacji
Energetyka	• założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, • plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,	• kompleksowa realizacja założeń zawartych w planach, dopuszczalne są aktualizacje wynikające z zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy,

Gospodarka komunalna	• wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, • Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Rząśnia, • wieloletni plan inwestycyjny,	• kompleksowa realizacja założeń zawartych w planach, dopuszczalne są aktualizacje wynikające z zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy, • realizacja założeń wieloletniego planu inwestycyjnego,
Ochrona i opieka nad zabytkami oraz zarządzanie dziedzictwem	• Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Rząśnia,	• aktualizacja dokumentu i kontynuacja realizacji projektów, zadań uwzględnionych w gminnym programie opieki nad zabytkami,
Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu	• Program Ochrony Środowiska dla Gminy Rząśnia na lata 2019-2022 z perspektywą do 2026 r. • Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Rząśnia, • Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Rząśnia, • program małej retencji,	• aktualizacja dokumentu i kontynuacja realizacji projektów, zadań uwzględnionych w planie gospodarki niskoemisyjnej, • kompleksowa realizacja zadań uwzględnionych w programach, dopuszczalne są aktualizacje wynikające z zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy,
Transport	• plany rozwoju sieci drogowej wraz z planami finansowania w zakresie dróg gminnych, • plan zrównoważonej mobilności, • plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego, • Strategia Rozwoju Elektromobilności na terenie Gminy Rząśnia na lata 2020-2036	• kompleksowa realizacja założeń zawartych w planach, dopuszczalne są aktualizacje wynikające z zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy,
Polityka społeczna	• Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Rząśnia, • gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, • Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Rząśnia, • Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomani w Gminie Rząśnia,	• implementacja założeń strategii, monitoring i ewaluacja, • kompleksowa realizacja zadań uwzględnionych w programach, dopuszczalne są aktualizacje wynikające z zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy, • realizacja przewidzianych w programie rewitalizacji projektów społecznych,
Rozwój lokalny	• Program współpracy Gminy Rząśnia z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, • plany odnowy miejscowości, • plan urządzeniowo-rolny, • strategia rozwoju kultury, • sołeckie strategie rozwoju wsi,	• realizacja przewidzianych w programie współpracy z organizacjami pozarządowymi projektów, szersze wykorzystywanie endogenicznych potencjałów rozwojowych, szersze angażowanie organizacji pozarządowych w realizację zadań publicznych, • implementacja oraz bieżąca ewaluacja planów urządzeniowo-rolnego oraz odnowy miejscowości,

		• implementacja założeń strategii, monitoring i ewaluacja,
Zarządzanie kryzysowe	• gminny plan zarządzania kryzysowego,	• implementacja oraz bieżąca kontrola gminnych planów zarządzania kryzysowego,
Finanse publiczne	• Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Rząśnia, • uchwały budżetowe.	• zmiany Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Rząśnia zgodne z przyjętymi w strategii priorytetowymi celami oraz zadaniami do realizacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wytycznych Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej

W ramach **Umowy Partnerstwa na lata 2021–2027** określono **cele rozwojowe Polski**, które będą wspierane z funduszy unijnych. Obejmują one zwiększenie konkurencyjności gospodarki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń, osiągnięcie dobrego stanu środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, wzmocnienie cyfrowego rozwoju kraju, przejście na gospodarkę niskoemisyjną, zrównoważenie systemu energetycznego oraz poprawę stabilności dostaw paliw i energii. Ponadto, istotne są działania na rzecz poprawy jakości kapitału ludzkiego i zwiększenia udziału kapitału społecznego w rozwoju kraju, ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego, zwiększenie efektywności funkcjonowania instytucji publicznych, poprawa dostępności usług odpowiadających na wyzwania demograficzne oraz rozwój połączeń komunikacyjnych, w tym transeuropejskich, i podniesienie jakości usług transportowych dla przewozu towarów i pasażerów.

Przykładowe źródła finansowania projektów, kierunków działań zapisanych w strategii wskazywane dla samorządów przez **Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej**:

- środki budżetu jednostek samorządu terytorialnego, w tym regionalne, powiatowe oraz środki własne gminy,
- środki pochodzące z budżetu państwa (pozostające w dyspozycji poszczególnych ministerstw, dedykowane fundusze i programy),
- środki funduszy celowych, np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- fundusze europejskie dostępne w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej (obecne i przyszłe programy operacyjne na poziomie krajowym i regionalnym),

- inne fundusze ze źródeł europejskich jak np. fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki sektora prywatnego, w tym formuła partnerstwa publiczno-prywatnego oraz fundusze sektora pozarządowego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe,
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarczy antykryzysowych.

Przy konstruowaniu konkretnych **ram finansowych** dla projektów pod uwagę brane będą następujące uwarunkowania: analiza dochodów i wydatków gminy w ostatnich latach; analiza możliwości inwestycyjnych i płynności finansowej gminy; analiza zadłużenia gminy; analiza skuteczności w pozyskiwaniu pozabudżetowych źródeł finansowania działań w ostatnich latach; zapisy wieloletniej prognozy finansowej gminy; informacje na temat potencjalnych zewnętrznych źródeł finansowania, bieżący harmonogram konkursów, warunków udziału i realizacji projektów, w tym wkładu własnego i udziału dofinansowania; baza wiedzy i doświadczeń powstałych w wyniku realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach w gminie; baza wiedzy i doświadczeń powstałe w wyniku tworzenia ram finansowych dla dokumentów strategicznych funkcjonujących na poziomie gminy; informacje zapisane w opracowanych dotychczas projektach, wnioskach aplikacyjnych, studiach wykonalności.

Potencjalne **źródła finansowania zadań** zaplanowanych w Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 są zróżnicowane i obejmują zarówno środki własne gminy, jak i zewnętrzne źródła publiczne i prywatne. Ich odpowiednie wykorzystanie ma kluczowe znaczenie dla skutecznej realizacji działań strategicznych w różnych obszarach, takich jak infrastruktura, edukacja, gospodarka, ochrona środowiska, kultura czy usługi społeczne. Poniżej przedstawiono szczegółową charakterystykę potencjalnych źródeł finansowania:

Środki własne budżetu gminy.

Najbardziej podstawowym źródłem finansowania zadań są dochody własne Gminy Rząśnia, obejmujące m.in. wpływy z podatków i opłat lokalnych (np. podatek od nieruchomości, podatek rolny, leśny), udział w podatkach dochodowych (PIT i CIT), dochody z majątku gminy (dzierżawy, najmu, sprzedaży nieruchomości), a także wpływy z opłat administracyjnych. Choć ich poziom jest ograniczony przez potencjał fiskalny gminy, stanowią one bazę do współfinansowania inwestycji oraz realizacji zadań bieżących.

Fundusze Unii Europejskiej.

W perspektywie finansowej 2021-2027 Gmina Rząśnia może korzystać z wielu programów UE wspierających rozwój lokalny, w tym:

- Fundusze strukturalne i inwestycyjne (EFRR, EFS+, Fundusz Spójności) w ramach programów krajowych (np. FEnIKS) i regionalnych (Fundusze Europejskie dla Łódzkiego),
- Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) – w zakresie projektów społecznych, edukacyjnych, usług publicznych i cyfryzacji,
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FEnIKS), dla inwestycji infrastrukturalnych, ochrony środowiska, energetyki i mobilności,
- Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Wspólnej Polityki Rolnej – dla modernizacji wsi, infrastruktury komunalnej, rewitalizacji, wsparcia dla NGO czy przedsiębiorców,
- Fundusze Norweskie i EOG – na projekty społeczne, edukacyjne, środowiskowe i związane z równouprawnieniem.

Środki krajowe.

Rządowe programy wsparcia inwestycyjnego i rozwojowego oferują możliwość pozyskiwania dotacji na zadania lokalne. Przykładowo można wskazać:

- Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych – finansowanie dużych projektów infrastrukturalnych, wodno-kanalizacyjnych, energetycznych czy edukacyjnych,
- Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg – dofinansowanie budowy i modernizacji dróg lokalnych,
- Programy Ministerstwa Edukacji, Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Sportu, Zdrowia – na rozbudowę placówek publicznych i rozwój usług,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) oraz Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska (WFOŚiGW) – na działania z zakresu ochrony środowiska, efektywności energetycznej, OZE, czy retencji.

Programy regionalne i wojewódzkie.

Środki dostępne poprzez instytucje samorządu województwa, takie jak:

- Program Fundusze Europejskie dla Łódzkiego (FEŁ 2021–2027) – finansowanie projektów w ramach ZIT, rozwoju infrastruktury edukacyjnej, społecznej, drogowej, wsparcie dla przedsiębiorców i NGO,
- Budżet Samorządu Województwa Łódzkiego – wsparcie inicjatyw lokalnych, współpracy międzygminnej i programów celowych (np. infrastruktura sportowa, dziedzictwo kulturowe, polityka senioralna),
- Środki z Regionalnych Programów Operacyjnych z lat 2014–2020 (w ramach możliwości kontynuacji i przesunięć środków).

Partnerstwa publiczno-prywatne (PPP) i inwestycje prywatne.

Niektóre zadania inwestycyjne mogą być realizowane w formule PPP, zwłaszcza w obszarze infrastruktury technicznej, energetycznej, rekreacyjnej czy mieszkaniowej. Udział sektora prywatnego może przyczynić się do zwiększenia efektywności realizacji projektów oraz odciążenia budżetu gminy.

Fundusze i darowizny organizacji pozarządowych oraz instytucji międzynarodowych.

Organizacje pozarządowe działające lokalnie i regionalnie, a także fundacje, mogą pozyskiwać granty krajowe i zagraniczne, które służą realizacji wspólnych projektów z gminą, zwłaszcza w zakresie aktywizacji społecznej, edukacji, kultury i ekologii.

Środki pożyczkowe i kredyty.

W przypadku konieczności zapewnienia wkładu własnego lub prefinansowania projektów, gmina może korzystać z preferencyjnych pożyczek oferowanych m.in. przez **Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK),** Fundusz Rozwoju Obszarów Wiejskich lub wojewódzkie fundusze celowe. Pożyczki te często są nisko oprocentowane i udzielane na korzystnych warunkach, np. z możliwością częściowego umorzenia.

Katalog źródeł finansowania ma zatem charakter otwarty. Dostępność poszczególnych instrumentów będzie zależała od harmonogramów naborów, warunków kwalifikowalności, zasad pomocy publicznej, zdolności finansowej Gminy Rząśnia oraz zmian w krajowej i europejskiej polityce rozwoju. Z uwagi na okres obowiązywania strategii obejmujący dziesięć lat w zestawieniu uwzględniono zarówno instrumenty dostępne w perspektywie finansowej 2021-2027, jak i przyszłe programy, których szczegółowe zasady nie zostały jeszcze określone.

Poniższa tabela zbiorcza obejmuje źródła, z których Gmina Rząśnia może korzystać bezpośrednio, a także środki pozyskiwane przez jednostki organizacyjne, spółki komunalne,

organizacje pozarządowe, przedsiębiorców, mieszkańców i partnerów uczestniczących w realizacji wspólnych przedsięwzięć.

Tabela 8. Potencjalne źródła finansowania zadań Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036

Lp.	Źródło lub instrument finansowania	Potencjalne zastosowanie w Gminie Rząśnia	Forma i najważniejsze uwarunkowania
1	Budżet Gminy Rząśnia - dochody własne	Wkład własny do projektów, inwestycje drogowe i komunalne, oświata, zdrowie, kultura, sport, pomoc społeczna, utrzymanie infrastruktury, dokumentacja projektowa	Podstawowe źródło finansowania zadań własnych; zakres uzależniony od dochodów podatkowych, opłat lokalnych, udziałów w podatkach państwowych i bieżącej sytuacji finansowej gminy
2	Subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa	Oświata, zadania zlecone, pomoc społeczna, administracja, wybory, świadczenia rodzinne, ochrona ludności oraz inne zadania określone przepisami	Środki przekazywane na zasadach wynikających z przepisów prawa i ustaw budżetowych
3	Nadwyżka operacyjna, wolne środki i rezerwy budżetowe	Finansowanie wkładu własnego, pokrywanie wydatków niekwalifikowalnych, przygotowanie inwestycji i reagowanie na sytuacje kryzysowe	Możliwość wykorzystania zależna od wyników wykonania budżetu i zachowania ustawowych wskaźników zadłużenia
4	Wieloletnia prognoza finansowa i wieloletnie plany inwestycyjne	Finansowanie przedsięwzięć realizowanych w okresie kilkuletnim, w tym infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, drogowej, energetycznej i społecznej	Instrument programowania i zabezpieczania środków własnych w kolejnych budżetach
5	Fundusz sołecki oraz lokalne mechanizmy partycypacyjne	Mała infrastruktura, wyposażenie świetlic, miejsca integracji, zieleń, rekreacja, bezpieczeństwo, wydarzenia lokalne	Finansowanie przedsięwzięć wskazanych przez mieszkańców poszczególnych sołectw
6	Dochody jednostek organizacyjnych i Zakładu Gospodarki Komunalnej	Utrzymanie i modernizacja infrastruktury komunalnej, usług społecznych, zdrowotnych, kulturalnych i edukacyjnych	Środki własne jednostek, opłaty za usługi, przychody z działalności oraz dotacje z budżetu gminy
7	Kredyty i pożyczki komercyjne	Prefinansowanie projektów unijnych, pokrywanie wkładu własnego oraz realizacja inwestycji infrastrukturalnych	Finansowanie zwrotne wymagające zachowania limitów zadłużenia i oceny wpływu na budżety kolejnych lat
8	Obligacje komunalne	Duże i wieloletnie inwestycje drogowe, wodno-kanalizacyjne, energetyczne, społeczne oraz związane z transformacją gospodarczą	Instrument dłużny umożliwiający elastyczne określenie terminów emisji i wykupu
9	Program Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 - EFRR i EFS+	Infrastruktura komunalna, efektywność energetyczna, OZE, transport, bezpieczeństwo, edukacja, usługi społeczne, zdrowie, kultura, cyfryzacja, aktywizacja zawodowa i rozwój lokalny	Podstawowy regionalny program finansowania projektów gminnych, partnerskich i społecznych; zakres naborów określają aktualny SZOP i harmonogram programu.
10	Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji - Priorytet 9 FEŁ 2021-2027	Dywersyfikacja gospodarki, tereny inwestycyjne, nowe miejsca pracy, przedsiębiorczość, kwalifikacje mieszkańców, efektywność	Źródło o szczególnym znaczeniu dla Gminy Rząśnia jako części OSI Obszar Nowej Energii; interwencja wynika z Terytorialnego Planu

		energetyczna, czysta energia, rekultywacja i nowe funkcje terenów pogórniczych	Sprawiedliwej Transformacji Województwa Łódzkiego.
11	Przyszły program regionalny województwa łódzkiego po 2027 roku	Kontynuacja inwestycji społecznych, środowiskowych, gospodarczych, transportowych i cyfrowych	Nazwa, budżet i zasady programu zostaną określone w ramach nowej perspektywy finansowej UE; gmina powinna utrzymywać bank dojrzałych projektów
12	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 - FEnIKS	Gospodarka wodno-ściekowa, retencja, ochrona przyrody, efektywność energetyczna, transport, bezpieczeństwo energetyczne, kultura i infrastruktura zdrowotna	Program krajowy dla dużych lub strategicznych projektów, często realizowanych w partnerstwie albo przez podmioty branżowe.
13	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 - FERS	Aktywizacja zawodowa, edukacja, opieka nad dziećmi, dostępność, rozwój usług społecznych, kompetencje administracji i zdrowie publiczne	Gmina może być beneficjentem, partnerem lub uczestnikiem projektów systemowych; program współfinansuje między innymi program Aktywny Maluch.
14	Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 - FERC	Cyberbezpieczeństwo, e-usługi, cyfryzacja administracji, kompetencje cyfrowe i dostęp do sieci szerokopasmowych	Projekty własne, partnerskie lub realizowane za pośrednictwem instytucji krajowych
15	Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 - FENG	Innowacje, cyfryzacja, automatyzacja, efektywność energetyczna, rozwój startupów i współpraca przedsiębiorstw z nauką	Bezpośrednimi odbiorcami są głównie przedsiębiorstwa i instytucje badawcze; gmina może wspierać przygotowanie partnerstw i projektów lokalnego biznesu, między innymi w zakresie kredytu ekologicznego.
16	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz REPowerEU	Energetyka, cyfryzacja, opieka nad dziećmi, bezpieczeństwo, transport, efektywność energetyczna i infrastruktura komunalna	Źródło możliwe do wykorzystania głównie w początkowym okresie realizacji strategii; większość przedsięwzięć KPO musi zostać zakończona i rozliczona w 2026 roku.
17	Społeczny Fundusz Klimatyczny 2026-2032	Przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu i transportowemu, poprawa efektywności energetycznej budynków, transport publiczny, mobilność osób szczególnie narażonych	Szczegółowe możliwości będą zależały od polskiego Społecznego Planu Klimatycznego i krajowego systemu wdrażania.
18	Fundusz Modernizacyjny	OZE, magazyny energii, modernizacja sieci, efektywność energetyczna budynków, transport niskoemisyjny i transformacja regionów zależnych od paliw kopalnych	Środki wdrażane w Polsce przede wszystkim przez programy NFOŚiGW i inne instrumenty krajowe.
19	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	Modernizacja gospodarstw, działania środowiskowo-klimatyczne, rozwój przetwórstwa, przedsiębiorczości pozarolniczej, zalesienia i rozwój obszarów wiejskich	Wsparcie kierowane głównie do rolników, przedsiębiorców i organizacji producentów; gmina może prowadzić działania informacyjne i partnerskie.
20	LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność - lokalna grupa działania	Mała infrastruktura publiczna, przedsiębiorczość, agroturystyka, zagrody edukacyjne, krótkie łańcuchy	Projekty wybierane zgodnie z lokalną strategią rozwoju właściwej LGD; możliwe projekty

		dostaw, kultura, integracja i dziedzictwo lokalne	własne gminy, grantowe, społeczne i gospodarcze.
21	Program LIFE	Ochrona przyrody i bioróżnorodności, rekultywacja, retencja, adaptacja do zmian klimatu, gospodarka obiegu zamkniętego i transformacja energetyczna	Projekty wymagające zwykle partnerstw, innowacyjnego podejścia i znacznej skali oddziaływania.
22	Horyzont Europa, Interreg i inne bezpośrednie programy Unii Europejskiej	Projekty pilotażowe, innowacje społeczne i technologiczne, transformacja energetyczna, adaptacja klimatyczna, zarządzanie publiczne oraz współpraca międzynarodowa	Najczęściej wymagają partnerstwa z samorządami, uczelniami, przedsiębiorstwami lub organizacjami z innych państw i regionów
23	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Gospodarka wodno-ściekowa, retencja, jakość powietrza, termomodernizacja, OZE, magazyny energii, odpady, rekultywacja, transport niskoemisyjny i adaptacja klimatyczna	Dotacje, pożyczki preferencyjne, instrumenty mieszane oraz środki Funduszu Modernizacyjnego; programy podlegają okresowym zmianom i aktualizacjom
24	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi	Przydomowe oczyszczalnie, przyłącza kanalizacyjne, usuwanie azbestu, mikroretencja, edukacja ekologiczna, OZE, efektywność energetyczna i ochrona przyrody	Dotacje i pożyczki dla JST, jednostek organizacyjnych, mieszkańców i innych podmiotów; w 2026 roku prowadzono między innymi nabory dotyczące azbestu, kanalizacji, mikroretencji i edukacji ekologicznej.
25	Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg	Budowa, przebudowa i remont dróg gminnych, skrzyżowań, chodników, odwodnienia i infrastruktury bezpieczeństwa ruchu	Dotacje celowe dla JST udzielane w corocznych naborach.
26	Fundusz Rozwoju Przewozów Autobusowych	Utrzymanie i uruchamianie lokalnych połączeń autobusowych, przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu i integracja z koleją	Dopłaty dla jednostek samorządu będących organizatorami publicznego transportu zbiorowego.
27	Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej oraz dotacje wojewody	Obiekty zbiorowej ochrony, magazyny, agregaty, systemy alarmowania, łączność, wyposażenie OSP, szkolenia i zabezpieczenie ciągłości dostaw wody oraz energii	Dotacje celowe z budżetu państwa; w 2026 roku dla województwa łódzkiego przewidziano środki na inwestycje i działania z zakresu bezpieczeństwa mieszkańców.
28	Fundusz Bezpieczeństwa i Obronności - pożyczki BGK	Cyberbezpieczeństwo, obiekty ochronne, systemy wykrywania i ostrzegania, drogi o znaczeniu dual-use oraz odporność infrastruktury komunalnej	Preferencyjne finansowanie zwrotne dla sektora komunalnego; nabór uruchomiono w lipcu 2026 roku.
29	Fundusz Dopłat BGK i program społecznego budownictwa czynszowego	Budowa i modernizacja mieszkań komunalnych, społecznych, wspomaganych, chronionych oraz lokali o umiarkowanym czynszu	Bezzwrotne wsparcie lub kredyty preferencyjne dla gmin, spółek gminnych, społecznych inicjatyw mieszkaniowych i innych uprawnionych podmiotów.
30	Program TERMO, Fundusz Dostępności i instrumenty energetyczne BGK	Termomodernizacja, remonty budynków, OZE oraz likwidacja barier architektonicznych w obiektach publicznych i mieszkaniowych	Premie, granty i pożyczki preferencyjne; część instrumentów może mieć ograniczone czasowo nabory.

31	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Dostępność obiektów, likwidacja barier, transport osób z niepełnosprawnościami, wyposażenie placówek, rehabilitacja i aktywizacja zawodowa	Finansowanie bezpośrednie albo za pośrednictwem powiatu, w tym z programu „Wyrównywanie różnic między regionami III".
32	Program Aktywny Maluch 2022-2029	Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz finansowanie ich funkcjonowania	Program łączy środki KPO, FERS i budżetu państwa; szczególnie istotny dla planowanego zwiększenia liczby miejsc w gminnym żłobku.
33	Program „Aktywni Seniorzy - ASY" 2026-2030 oraz inne programy senioralne	Kluby i dzienne formy wsparcia, aktywizacja, edukacja cyfrowa, integracja międzypokoleniowa i rozwój usług dla osób starszych	Finansowanie projektów samorządowych i społecznych kierowanych do seniorów.
34	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej i programy Ministerstwa Sportu i Turystyki	Budowa, przebudowa i modernizacja boisk, sal, obiektów rekreacyjnych, infrastruktury sportowej oraz organizacja zajęć	Coroczne i wieloletnie programy inwestycyjne oraz programy upowszechniania sportu.
35	Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Ochrona zabytków, modernizacja biblioteki i instytucji kultury, edukacja kulturalna, wydarzenia, cyfryzacja i promocja dziedzictwa Marcina Bielskiego	O dofinansowanie mogą ubiegać się między innymi JST, instytucje kultury, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe
36	Narodowy Fundusz Zdrowia oraz programy Ministra Zdrowia	Lokalne programy profilaktyczne, badania, edukacja zdrowotna, rehabilitacja i działania wspierające Gminny Ośrodek Zdrowia	NFZ może dofinansowywać programy polityki zdrowotnej realizowane przez JST, po spełnieniu wymogów ustawowych i uzyskaniu wymaganych opinii.
37	Środki województwa łódzkiego i Powiatu Pajęczańskiego	Drogi, transport, kultura, sport, ochrona zabytków, bezpieczeństwo, edukacja, zdrowie, turystyka oraz projekty ponadlokalne	Dotacje celowe, pomoc finansowa, wspólne projekty i porozumienia między jednostkami samorządu
38	Porozumienia i związki międzygminne oraz partnerstwa terytorialne	Transport publiczny, gospodarka odpadami, wodociągi i kanalizacja, energetyka, turystyka, promocja gospodarcza i projekty transformacyjne	Łączenie zasobów kilku samorządów zwiększa skalę projektu i możliwości pozyskania wsparcia zewnętrznego
39	Partnerstwo publiczno-prywatne i koncesje	Infrastruktura energetyczna, budynki publiczne, mieszkalnictwo, obiekty sportowe, gospodarka komunalna i zagospodarowanie terenów inwestycyjnych	Finansowanie lub współfinansowanie inwestycji przez partnera prywatnego w zamian za możliwość eksploatacji infrastruktury albo wynagrodzenie za dostępność
40	Formuła ESCO i umowy o poprawę efektywności energetycznej	Termomodernizacja, modernizacja oświetlenia, instalacje OZE, zarządzanie energią i ograniczanie kosztów eksploatacyjnych	Wynagrodzenie wykonawcy może być powiązane z osiągniętymi oszczędnościami energii
41	Spółdzielnie energetyczne, klastry i społeczności energetyczne	Produkcja, magazynowanie i lokalne bilansowanie energii, instalacje OZE oraz obniżanie kosztów energii dla gminy, mieszkańców i przedsiębiorstw	Możliwe łączenie środków gminy, przedsiębiorstw, mieszkańców, instrumentów pożyczkowych i dotacji
42	Środki inwestorów prywatnych i przedsiębiorstw	Uzbrojenie terenów, inwestycje produkcyjne i usługowe, OZE, mieszkalnictwo, usługi oraz infrastruktura towarzysząca	Finansowanie prywatne, umowy infrastrukturalne, partnerstwa, darowizny rzeczowe oraz realizacja

			zobowiązań wynikających z procesu inwestycyjnego
43	Zintegrowane plany inwestycyjne i umowy urbanistyczne	Infrastruktura drogowa, techniczna, społeczna i publiczna związana z realizacją inwestycji prywatnych	Udział inwestora w finansowaniu infrastruktury uzupełniającej, na zasadach określonych w przepisach planowania przestrzennego i zawartej umowie urbanistycznej
44	Środki podmiotów sektora górniczo-energetycznego	Rekultywacja, zabezpieczenie terenów, odtworzenie infrastruktury, gospodarka wodna, monitoring środowiska i nadawanie nowych funkcji obszarom pogórniczym	Finansowanie wynikające z obowiązków prawnych, decyzji administracyjnych, umów, porozumień i partnerstw związanych z działalnością wydobywczą oraz transformacją
45	Środki organizacji pozarządowych i Narodowego Instytutu Wolności	Integracja mieszkańców, wolontariat, kultura, edukacja, sport, pomoc społeczna, bezpieczeństwo i inicjatywy lokalne	Organizacje mogą pozyskiwać dotacje i realizować zadania wspólnie z gminą; przykładem jest program „Moc Małych Społeczności”.
46	Fundacje korporacyjne, darowizny, sponsoring i społeczna odpowiedzialność biznesu	Wydarzenia, edukacja, sport, kultura, wyposażenie placówek, projekty środowiskowe i inicjatywy mieszkańców	Źródło uzupełniające, szczególnie przy mniejszych projektach społecznych i lokalnych
47	Europejski Bank Inwestycyjny i finansowanie BGK-EIB	Wieloletnie programy inwestycyjne dotyczące infrastruktury, transportu, środowiska, energii, zdrowia, edukacji, sportu i rekreacji	Preferencyjne finansowanie zwrotne, możliwe bezpośrednio lub za pośrednictwem banków krajowych; instrumenty EBI wspierają także mniejsze miasta i samorządy.
48	Mechanizmy Finansowe EOG i fundusze norweskie oraz inne programy międzynarodowe	Środowisko, energia, kultura, rozwój lokalny, społeczeństwo obywatelskie i współpraca instytucjonalna	Możliwe do wykorzystania w przypadku uruchomienia naborów obejmujących JST lub partnerstwa z udziałem samorządów
49	Przyszła perspektywa finansowa Unii Europejskiej po 2027 roku	Kontynuacja transformacji gospodarczej, polityki klimatycznej, cyfryzacji, infrastruktury, rozwoju społecznego i terytorialnego	Szczegółowa architektura programów i podział środków nie są jeszcze przesądzone; projekty gminy powinny być przygotowywane z odpowiednim wyprzedzeniem

Źródło: opracowanie własne na podstawie wytycznych Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej

Dobór źródła finansowania powinien być każdorazowo dostosowany do charakteru przedsięwzięcia, poziomu jego przygotowania, warunków danego naboru oraz możliwości zabezpieczenia wkładu własnego. W przypadku większych projektów zasadne będzie łączenie kilku instrumentów, pod warunkiem zachowania zakazu podwójnego finansowania tych samych wydatków. Szczególnie ważne dla Gminy Rząśnia będzie przygotowanie portfela projektów związanych ze sprawiedliwą transformacją.

13. Literatura pomocnicza

- Fiedor B. (red.): Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych; C.H. Beck., Warszawa, Poland; 2002, ISBN 83-7110-868-0.
- Gelder S.: City Brand Partnership. In: City Branding. Theory and Cases, ed. K. Dinnie, Palgrave Macmillan, New York, p. 37-38. 2011.
- Govers R., Go F.: Place Branding. Global, Virtual and Psychical Identities, Constructed, Imagined and Experienced. Palgrave Macmillan, New York, p. 16-17. 2009.
- Kotler P., Haider D., Rein I.: Marketing Places. Attracting Investment, Industry, and Tourism to Cities, States, and Nations. The Free Press, New York, p. 18. 1993.
- Pawłowski A.: How many dimensions does sustainable development have? Sustainable Development, 2008, 16(2), pp. 81-90.
- Raszkowski A., Bartniczak B.: On the Road to Sustainability: Implementation of the 2030 Agenda Sustainable Development Goals (SDG) in Poland. Sustainability 2019, 11 (2), 366.
- Raszkowski A., Bartniczak B.: Sustainable Development in the Central and Eastern European Countries (CEECs): Challenges and Opportunities. Sustainability 2019, 11, 1180.
- Raszkowski A., Bartniczak B.: Towards Sustainable Regional Development: Economy, Society, Environment, Good Governance Based on the Example of Polish Regions. Transformations in Business & Economics 2018, Vol. 17, No 2 (44), pp. 225-245.
- Raszkowski A., Elementy procesu tworzenia strategii rozwoju organizacji pozarządowych, Nauki o Zarządzaniu, Management Sciences, Nr 3(24), 2015, s. 123-136, ISSN: 2449-9803.
- Stimson R., Stough R., Roberts B.: Regional Economic Development. Analysis and Planning Strategy. Springer, Heidelberg, p. 88. 2006.

14. Spis wykresów

Wykres 1. Stan ludności 9
Wykres 2. Struktura ludności według wieku 10
Wykres 3. Saldo migracji 11
Wykres 4. Przyrost naturalny 12
Wykres 5. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej 13
Wykres 6. Porady lekarskie ogółem 14
Wykres 7. Biblioteki publiczne – księgozbiór i wypożyczenia (wol.) 15
Wykres 8. Biblioteki publiczne – czytelnicy w ciągu roku 16
Wykres 9. Uczestnicy lokalnych imprez ogółem 17
Wykres 10. Współczynniki skolaryzacji (%) 18
Wykres 11. Dochody i wydatki ogółem (tys. PLN) 19
Wykres 12. Dochody i wydatki na mieszkańca (PLN) 20
Wykres 13. Bezrobocie rejestrowane (os.) 21
Wykres 14. Fundusze unijne – wartość umów, decyzji o dofinansowanie ogółem (tys. PLN) 22
Wykres 15. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności 23
Wykres 16. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności 24
Wykres 17. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej (%) 25
Wykres 18. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności 26
Wykres 19. Zużycie wody na mieszkańca (m^3) 27
Wykres 20. Zasoby mieszkaniowe – mieszkania 28
Wykres 21. Zasoby mieszkaniowe – przeciętna powierzchnia użytkowa (m^2) 29
Wykres 22. Powierzchnia gruntów leśnych (ha) 30

15. Spis tabel

Tabela 1. Analiza SWOT Gminy Rząśnia 41
Tabela 2. Cele strategii rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 49
Tabela 3. Zbieżność celów strategii z kluczowymi dokumentami strategicznymi 55
Tabela 4. Obszary kluczowe Gminy Rząśnia w ujęciu problemowo-rozwojowym 84
Tabela 5. Podstawowe zestawienie wskaźników monitorujących i ewaluacyjnych w przyporządkowaniu do poszczególnych celów strategicznych 94
Tabela 6. Plan operacyjny realizacji Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 96
Tabela 7. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych, obowiązujących lub planowanych 97
Tabela 8. Potencjalne źródła finansowania zadań Strategii Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2026-2036 103

16. Spis map

Mapa 1. Położenie Gminy Rząśnia na tle powiatu pajęczańskiego 9
Mapa 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – główne ośrodki sieci osadniczej 67
Mapa 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – system powiązań przyrodniczych 68
Mapa 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej 69
Mapa 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – sieć transportowa 70
Mapa 6. OSI Obszar Nowej Energii 80
Mapa 7. Obszary strategicznej interwencji (OSI) w województwie łódzkim 81

17. Załączniki (opcjonalnie)